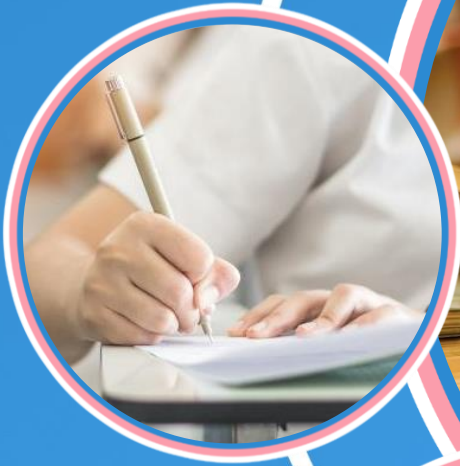

เอกสารประกอบการเรียน

รายวิชา

ปรัชญาและการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ 1 ปรัชญาการศึกษา	1
ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม	1
ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม	1
ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม	4
ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม	6
ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม	8
ปรัชญาจิตนิยม	10
ปรัชญาประจักษ์นิยม	13
ปรัชญาประสบการณ์นิยม	15
ปรัชญาการศึกษาไทย	17
ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับปรัชญา	21
บทสรุป	23
บทที่ 2 สาระสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตร	25
ความหมายของหลักสูตร	26
ความสำคัญของหลักสูตร	28
องค์ประกอบของหลักสูตร	30
รูปแบบของหลักสูตร	31
หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้	32
หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้	41
บทสรุป	52

บทที่ 3 สารสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	54
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร	55
แนวความคิดการพัฒนาหลักสูตร	56
หลักการพัฒนาหลักสูตร	58
ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร	59
ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร	60
ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร	61
สาเหตุที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตร	69
กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	72
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	76
การจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	76
การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	96
บทสรุป	100
บทที่ 4 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	102
การกำหนดส่วนนำของหลักสูตรสถานศึกษา	104
การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา	116
การจัดทำคำอธิบายรายวิชา	130
การจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	135
บทสรุป	152
บทที่ 5 การดำเนินการระดับชั้นเรียน	154
การวางแผนการจัดการเรียนรู้	155
ลักษณะการวางแผนการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน	156
การจัดทำโครงสร้างรายวิชา	157
การออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน	162
การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	168
บทสรุป	193

บทที่ 1

ปรัชญาการศึกษา

ปัจจุบันการศึกษาได้ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเอาตัวรอดของมนุษย์ การศึกษาทำให้คนมีความรู้ มีสติปัญญาในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาที่ตนเองประสบพบเจอ เพื่อให้ผ่านพ้นกับปัญหานั้นๆไปได้ ซึ่งโลกในขณะนี้กำลังแข่งขันกันทางด้านเทคโนโลยี ความรู้ นวัตกรรมใหม่ๆ ที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้น โดยผ่านมันสมองที่ได้รับการกลั่นกรองจากองค์ความรู้ที่สั่งสมผ่านมา กลายเป็นประสบการณ์ และประกอบกับการฝึกฝน ปฏิบัติทำบ่อยๆ จนกลายเป็นทักษะความชำนาญ กลายเป็นความสามารถเฉพาะบุคคล ซึ่งมนุษย์ทุกคน ล้วนมีพรสวรรค์ที่แตกต่างกัน แต่ละคนมีระดับความสามารถสูงต่ำต่างกัน มีไม่เท่ากัน เมื่อบุคคลใดได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นเรื่อยๆ คุณวุฒิ และวุฒิภาวะทางอารมณ์จะสูงตามไปด้วย สังคมที่ดีที่น่าอยู่ จะต้องมีการวางรากฐานทางสังคมให้ดี ให้เข้มแข็ง หนักแน่น ไม่ไหวเอนไปตามกระแสโลกได้ง่าย เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับจิตใจของประชากรในสังคม ให้ประชากรได้ใช้ชีวิตอย่างมีสติ

ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม

ปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยมเป็นปรัชญาการศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาพื้นฐานกลุ่มวัตถุนิยมเชิงเหตุผล (Rational Realism) หรือบางทีเรียกว่าเป็นพวกโทมนัสนิยมใหม่ (Neo-Thomism) เกิดขึ้นในขณะที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังมีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นโดยเฉพาะประเทศทางตะวันตกซึ่งมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ก่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม มีการเอาเปรียบสินค้า ราคาสูง เกิดปัญหาครอบครัว ขาดระเบียบวินัย มนุษย์ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ ทำให้วัฒนธรรมเสื่อมสลายลงไป จึงมีการเสนอปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ขึ้นมาเพื่อให้การศึกษาเป็นสิ่งที่นำพามนุษย์ไปสู่ความมีระเบียบเรียบร้อย มีเหตุและผล มีคุณธรรมและจริยธรรม จึงเป็นที่มาของปรัชญาการศึกษานิรันตรนิยม

แนวคิด

นิรันตรนิยมเป็นปรัชญาที่มีแนวคิดทางการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2549, หน้า 121)

โดยทั่วไปปรัชญาลัทธินี้จะแบ่งแนวการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ 8 ประการ คือ ลักษณะแรกเป็นลักษณะของปรัชญาทั่วไปที่เน้นหนักในเรื่องของเหตุผล สติปัญญา ไม่เกี่ยวกับศาสนาโดยตรง แต่อีกลักษณะหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง เป็นแนวคิดของกลุ่มศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกที่สัมพันธ์เรื่องศาสนาเข้ากับเหตุผล เป้าหมายของการศึกษากลุ่มนี้เน้นที่จะให้เด็กสัมผัสกับศาสนามีเป้าหมาย

ในชีวิตเพื่อพระเจ้า เป็นสุภาพบุรุษในแนวทางของศาสนา การศึกษาในแนวปรัชญาการศึกษาในรัตนตรนิยาม คือ การจัดประสบการณ์ให้ได้มาซึ่งความรู้ ความคิดที่เป็นสัจธรรม มีคุณธรรม และมีเหตุผล

หลักการสำคัญ

ปรัชญาการศึกษาในรัตนตรนิยามมีหลักการสำคัญอยู่ 6 ประการ ดังนี้ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และคนอื่น ๆ, 2545, หน้า 62-63)

1. แม้สภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป ธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ย่อมเหมือนกันในทุกกาลเทศะ มีตัวกิเลสอาสวะเป็นอริวิชา การศึกษาจึงเป็นไปเพื่อกำจัดสิ่งนี้เพื่อให้เข้าถึงวิชา
2. สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์คือสติปัญญา จึงควรให้การศึกษาเพื่อให้รู้จักสิ่งนี้ มนุษย์จะนำมาเพื่อใช้ควบคุมสัญชาตญาณของความเป็นสัตว์หรือธรรมชาติฝ่ายต่ำ ฉะนั้นครูควรมีสติปัญญาเพื่อสอนชักนำศิษย์ให้รู้จักธรรมชาติอันมีในตนไปในทางที่ถูกที่ควร
3. หน้าที่ประการสำคัญของนักศึกษานั้น เป็นไปเพื่อแสวงหาวิชาความรู้ในเรื่องสัจจะอันเป็นนิรันดร การศึกษามีได้เป็นไปเพื่อสอนให้คนปรับตัวเข้ากับสังคม
4. การศึกษาไม่ใช่เป็นการเอาอย่างชีวิต หากเป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต จะว่าโรงเรียนเป็นดังชีวิตจริงนั้นไม่ได้และไม่ควรเป็น
5. เยาวชนควรเรียนรู้วิชาพื้นฐานบางประการ เพื่อจะได้รู้ถึงสิ่งซึ่งแท้จริงและถาวรที่สุดในโลกไม่ควรห่อเรียนตามสมัยนิยมหรือเรียนในสิ่งที่คนวัยนั้นสนใจเท่านั้น
6. วิชาหลักที่ควรแก่การศึกษา ได้แก่ งานนิพนธ์ที่สำคัญ ๆ ทางวรรณคดี ปรัชญา ประวัติศาสตร์ เพราะนี่เป็นเครื่องแสดงให้เรารู้ว่ามนุษย์ที่มีสติปัญญาเป็นเลิศที่แล้ว ๆ มาได้คิดค้นอะไรไว้ การที่เราเรียนจากอดีตเพราะบทเรียนจากอดีตยังนำมาประยุกต์ได้ในปัจจุบัน

จุดมุ่งหมาย

ปรัชญาการศึกษาในรัตนตรนิยามมีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ดังนี้ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2549, หน้า 123-124)

1. มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักและทำความเข้าใจกับตนเองให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของเหตุผลและสติปัญญา
2. มุ่งพัฒนาสติปัญญาและเหตุผลในตัวมนุษย์ให้ดีขึ้น สูงขึ้น สมบูรณ์ขึ้น เพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์
3. เมื่อมนุษย์มีเหตุผลกันทุกคน การศึกษาในทุกแห่งทุกสถานที่จึงเหมือนกันเป็นสากล

องค์ประกอบ

ปรัชญาการศึกษาในรัตนตรนิยามมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2549, หน้า 126-129)

1. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา หลักสูตรควรกำหนดขึ้นโดยผู้รู้ การจัดลำดับเนื้อหาวิชาเน้นวิธี

จัดลำดับก่อนหลังของความถูกต้องทางวิชาการของความรู้ในสาขานั้นๆ หลักสูตรจะมีเนื้อหาวิชาที่ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความรู้ความสามารถทางสังคมและคุณงามความดีด้านจิตใจเป็นหลัก ความหมายของหลักสูตรแนวนี้คือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักใช้สติปัญญา เหตุผล และความรู้อย่างเป็นอิสระ มีความคิดอ่านกว้างขวาง ไม่ถูกรอบงำด้วยอำนาจใฝ่ต่ำหรืออวิชา หรือความไม่มีเหตุผลใด ๆ

2. ครู ปรชญาการศึกษาที่มีความเชื่อว่าเด็กเป็นผู้มีเหตุผลและมีชีวิต มีวิญญาณ ครูจะต้องรักษาวินัยทางจิตใจ และเป็นผู้นำทางวิญญาณของนักเรียนทุกคน ครูต้องเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เข้าใจเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างถูกต้องชัดเจน มีความคิดยาวไกล เป็นผู้ดูแลรักษาระเบียบวินัย ควบคุมความประพฤติของผู้เรียน เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ดี ครูเป็นผู้มีบทบาทในการจัดกิจกรรม เป็นผู้สร้างบรรยากาศ และเป็นผู้เสนอความรู้ ข้อคิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความคิดและสติปัญญาของตน แต่จะอย่างไรก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนครูยังคงมีบทบาทสำคัญและมีอำนาจอยู่

3. ผู้เรียน โดยธรรมชาติเป็นผู้มีเหตุผลมี สติ มีศักยภาพในตัวเองที่สามารถพัฒนาไปสู่ความมีเหตุผล ถือว่าผู้เรียนมีความสนใจใคร่เรียนรู้อยู่แล้ว การให้การศึกษาก็ต้องพัฒนาสิ่งที่ผู้เรียนมีอยู่อย่างเต็มที่ โดยมุ่งพัฒนาเป็นรายบุคคลฝึกฝนคุณสมบัติที่มีอยู่โดยการสอนและการแนะนำของครู ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเรียนเท่าเทียมกันหมด ใช้หลักสูตรเดียวกันทั้งเด็กเก่งและเด็กอ่อน ถ้าเด็กอ่อนเข้าใจช้าก็ต้องฝึกฝนบ่อย ๆ หรือทำซ้ำๆกันเพื่อไปให้ถึงมาตรฐานเดียวกันกับเด็กเก่ง มุ่งเน้นให้ผู้เรียนจดจำ ใช้เหตุผล และตั้งใจกระทำสิ่งต่างๆ โดยผู้สอนใช้การบรรยาย ชักถามเป็นหลัก รวมทั้งเป็นผู้ควบคุม ดูแลให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย

4. โรงเรียน ไม่มีบทบาทต่อสังคมโดยตรง เพราะเน้นที่ตัวบุคคลเป็นหลักใหญ่ เพราะถือว่า ถ้าเกิดการพัฒนาในตัวบุคคลแล้วก็สามารถทำให้สังคมนั้นดีขึ้นด้วย โรงเรียนจึงเป็นเสมือนตัวกลางในการเตรียมผู้เรียนให้เกิดความก้าวหน้าที่ดีงามที่สุดของวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีต โรงเรียนจะสร้างบรรยากาศและจัดสภาพแวดล้อมให้มีลักษณะสร้างความนิยม ในวัฒนธรรมที่มีอยู่และเคร่งครัดในระเบียบวินัยโดยเน้นการประพฤติปฏิบัติ

5. กระบวนการเรียนการสอน ใช้วิธีท่องจำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และฝึกให้ใช้ความคิดหาเหตุผล โดยอาศัยหลักวิชาที่เรียนรู้ไว้แล้วเป็นแนวทางพื้นฐานแห่งความคิดเพื่อพัฒนาสติปัญญาหรือเน้นด้านพุทธิศึกษาที่เรียกว่า Intellectual Education นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมทางจิตใจจึงจะสามารถจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ การเรียนการสอนที่กระตุ้นและหนุนให้เกิดศักยภาพ

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) ปรัชญานี้ให้กำเนิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดดั้งเดิมที่การศึกษามักเน้นแต่เนื้อหา สอนให้ท่องจำเพียงอย่างเดียว ทำให้เด็กพัฒนาด้านสติปัญญาอย่างเดียว ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีความกล้าและความมั่นใจในตนเองประกอบกับมีความก้าวหน้าในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดแนวความคิดปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมขึ้น

แนวคิด

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมมีแนวคิดที่สำคัญว่า การศึกษาคือชีวิต มิใช่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต หมายความว่า การที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขจะต้องอาศัยการเข้าใจความหมายของประสบการณ์นิยม ฉะนั้นผู้เรียนจึงควรจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะแก่วัยของเขาและสิ่งที่จัดให้ผู้เรียนเรียนควรจะเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจปัญหาชีวิตและสังคมในปัจจุบัน และหาทางปรับตัวให้เข้ากับภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน

หลักการ

ทฤษฎีการศึกษาพัฒนาการนิยมได้ชี้ว่าหนทางก้าวหน้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีหลักสำคัญ 6 ประการ ดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2550)

1. การศึกษา คือ ชีวิตมิใช่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต หมายความว่า การที่จะมีชีวิตอยู่อย่างชาญฉลาดนั้นจะต้องอาศัยการเข้าใจความหมายของประสบการณ์ ฉะนั้นเด็กจึงควรจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมแก่วัยของเขา
2. การเรียนควรจะเรียนในสิ่งที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสนใจของเด็ก ดังนั้นจึงถือว่าเด็กเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการเรียน ไม่ได้หมายความว่าครูจะปล่อยให้เด็กเลือกเรียนอะไรก็ได้ตามความปรารถนาของตนไปเสียทุกอย่าง ถ้าหากเด็กยังไม่โตพอที่จะเข้าใจในจุดมุ่งหมายอันสำคัญแห่งชีวิตได้ ครูก็ย่อมจะต้องช่วยแนะนำเด็กนั้นย่อมต้องการและแนวทางจากครู
3. การเรียนโดยวิธีแก้ปัญหาย่อมจะมีความสำคัญกว่าการเรียนโดยวิธีท่องจำเนื้อหาวิชา โดยประสบการณ์ย่อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกว่า
4. บทบาทของครูนั้นมิใช่เป็นผู้บงการหรือออกคำสั่ง แต่จะทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำและคำปรึกษา ในลักษณะเช่นนี้เด็กจะเป็นผู้กำหนดว่าตนเองต้องการอะไร ต้องการประสบความสำเร็จในด้านใด
5. โรงเรียนควรส่งเสริมให้เด็กเกิดความร่วมมือ มิใช่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขัน มนุษย์นั้นโดยธรรมชาติย่อมจะไม่อยู่โดดเดี่ยว หากแต่จะอยู่กันเป็นหมู่คณะที่เรียกว่าสังคม และความพอใจสูงสุดของมนุษย์นั้น ก็ได้มาจากการที่ได้มีความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

6. วิธีทางแบบประชาธิปไตยเท่านั้นที่จะส่งเสริมให้เกิดมีความสัมพันธ์กันทางแนวความคิด และบุคลิกภาพอย่างเสรี ซึ่งสิ่งนี้เองคือลักษณะที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการที่ถูกต้อง

โดยสรุป หลักการสำคัญของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม คือ

(1) ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ถ้าเด็กเป็นฝ่ายกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมและริเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นผู้คอยแนะนำและจัดเตรียมประสบการณ์ ไม่เน้นเนื้อหาวิชา แต่มุ่งให้เด็กพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

(2) เน้นการทดลองและการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะการฝึกแก้ปัญหา

(3) ถือว่าการศึกษาคือ ชีวิต เป็นการพัฒนาเด็กในทุกด้าน มุ่งให้เด็กเกิดความเจริญงอกงาม และเพิ่มพูนสติปัญญาสำหรับการดำเนินชีวิต

(4) เน้นการร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน เน้นความรับผิดชอบ

(5) มุ่งเสริมวิถีทางประชาธิปไตย สอนให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ฝึกให้รู้จักแสดงความคิดเห็น

จุดมุ่งหมาย

โรงเรียนแบบพัฒนาการหรือโรงเรียนฝ่ายพัฒนาการนิยมได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาจะต้องตอบสนองความต้องการปัจจุบันและความสนใจที่เกิดขึ้นในขณะนั้นของนักเรียน

2. มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามด้านต่างๆของนักเรียนได้แก่ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญา ควบคู่กันไปกับความสนใจ ความถนัด และลักษณะพิเศษของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการเอาใจใส่ได้รับการส่งเสริม

3. มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและสังคมของตน

องค์ประกอบ

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร ปรัชญานี้ต้องการให้ผู้เรียนเรียนจากประสบการณ์ในชีวิตจริง เป็นประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับสังคม หลักสูตรจึงครอบคลุมชีวิตประจำวันทุกรูปแบบที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เน้นที่ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ และควรเป็นประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับสังคมด้วย เรียกว่า Child – Centered Curriculum หรือ Activity – Centered Curriculum

2. ครู ไม่เป็นผู้ออกคำสั่ง แต่ทำหน้าที่ในการแนะนำแนวทางให้แก่ผู้เรียน แล้วจัดประสบการณ์ที่ดีที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ครูจะต้องมีความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง รู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดีและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และวางแผนให้เกิดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน

3. นักเรียน ปรัชญาให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมาก ถือว่าผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) ผู้เรียนจะต้องมีอิสระในการเลือกตัดสินใจ และต้องทำงานร่วมกัน เพื่อให้การเรียนการสอนตรงกับความถนัดความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

4. โรงเรียน คือ สถาบันทางสังคมเป็นที่สำหรับสร้างสมาชิกที่ดีและมีประโยชน์ต่อสังคม โรงเรียนจะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคม ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม โรงเรียนสร้างนักเรียนในลักษณะใหม่ที่มีสติปัญญา มีความพร้อม มีความกระตือรือร้น มีความรู้จักและเข้าใจสังคมอย่างดี

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Deconstructionism) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1930 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประสบปัญหาหลาย ๆ ด้าน เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างระบบนายทุนจึงเกิดนักคิดกลุ่มหนึ่งที่ได้พยายามจะแก้ปัญหาสังคมโดยให้การศึกษาเป็นตัวนำ การปฏิรูปเศรษฐกิจการเมือง และสังคม โดยการล้มระบบเก่าที่ไม่มั่นคงและยุติธรรมลงเสีย แล้วสร้างระบบสังคมใหม่ขึ้นมา นักคิดกลุ่มนี้ที่เสนอทบทวนใหม่ให้กับโรงเรียนให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา สังคมนี้นี้มีชื่อเรียกว่า “นักคิดแนวหน้า” ผู้นำของนักคิดกลุ่มนี้ ได้แก่ จอร์จ เอส เค้าท์ส และ ฮาโรลด์ ร็าก์ กลุ่มนี้มีความเห็นด้วยกับหลักการประชาธิปไตยที่ประชาชนต้องสามารถควบคุมสถาบันและ ทรัพยากรต่าง ๆ ได้เอง โดยไม่ขึ้นอยู่กับนักการเมืองที่หวังเอาประชาชนเป็นเครื่องมือ และ ประชาธิปไตยดังกล่าวนี้ควรต้องประสานความสอดคล้องกับประชาธิปไตยในแต่ละประเทศทั่วโลก (สุ ลักษณ์ ศิวรักษ์ และคนอื่นๆ, 2545, หน้า 78)

แนวคิด

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมนี้พัฒนามาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และผนวกเอาความคิดของปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เข้าไว้ด้วยกัน (ทองปลิว ชมชื่น, 2551) ปรัชญาปฏิรูปนิยมเน้นเรื่อง “แรงงาน” (Labor) ว่าเป็นหัวใจของสังคม ปรัชญาเชื่อว่า การปฏิรูป สังคมหรือการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นอยู่กับการช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม การจัดระเบียบสังคม การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคม และ การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

หลักการสำคัญ

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมมีหลักการสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

การศึกษาต้องเป็นการสร้างระเบียบของสังคมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ค่านิยมเบื้องต้นทางวัฒนธรรมได้บรรลุความสำเร็จตามที่ต้องการ และขณะเดียวกันก็ต้องให้กลมกลืนกับสภาวะของสังคมและเศรษฐกิจ

1. สังคมใหม่ต้องเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยประชาชนหรือผู้แทนที่ประชาชนเลือกมา
2. การศึกษานั้นนอกจากจะทำให้บุคคลได้พัฒนาสังคมแล้วยังทำให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะเข้าร่วมในการวางแผนของสังคมด้วย ดังนั้นสังคมจึงมีส่วนร่วมที่สำคัญของการศึกษา
3. ครูผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาโดยครูจะต้องเชื่อและไว้วางใจเด็กในการแก้ปัญหาดังต่าง ๆ ตามกระบวนการของประชาธิปไตยและเป็นที่ยอมรับของสังคมด้วย
4. วิธีการและจุดมุ่งหมายปลายทางของการศึกษาต้องสนองความต้องการของวัฒนธรรมปัจจุบันเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงต้องปฏิบัติเนื้อหาวิชา วิธีการสอน ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารใหม่

จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายการศึกษาของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้โรงเรียนมีบทบาทในการปฏิรูปสังคมเพื่อใช้การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างสังคมใหม่ที่มีความเสมอภาค และความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น จุดมุ่งหมายของปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม มีดังนี้

การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาสังคมโดยตรง และต้องช่วยแก้ปัญหาของสังคมที่เป็นอยู่ด้วย

1. การศึกษาจะต้องมุ่งสร้างระเบียบใหม่ของสังคมบนรากฐานของประชาธิปไตยโดยต้องคำนึงถึงพื้นฐานที่มีอยู่เดิม
2. การศึกษาจะต้องให้เด็กเห็นความสำคัญของสังคมโดยส่วนรวมควบคู่ไปกับของตนเอง

องค์ประกอบ

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมมีองค์ประกอบ 4 ประการ ดังนี้ (พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, 2549 ,หน้า 145-146)

1. หลักสูตร ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเป็นหลักสูตรที่เน้นด้านสังคมเป็นแกนสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเข้าใจสภาพของสังคม และศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสังคมเป็นการเตรียมเด็กให้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างมีคุณภาพ ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมยึดหลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum or Wheel Curriculum) คือ การสอนเน้นหลักสูตรที่ยึดถือวิชาใดวิชาหนึ่งหรือกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนกลาง

2. โรงเรียน จะต้องสนใจใฝ่หาอนาคต และนำทางให้เด็กได้พบกับระเบียบของสังคมใหม่โดยการให้การศึกษาค้นคว้าในด้านความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กเพื่อให้เด็กพร้อมที่จะร่วมมือในการวางแผนให้กับสังคมใหม่ โรงเรียนมีหน้าที่สร้างบรรยากาศแบบสังคมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก

3. ผู้สอน ต้องสามารถทำให้เด็กเห็นว่ามีหน้าที่ที่จะต้องสร้างสรรค์สังคมใหม่โดยอาศัยกระบวนการแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในโรงเรียนมีการนำหลักการสำคัญแบบประชาธิปไตยมาใช้กระบวนการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเองโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ไม่ส่งเสริมการเรียนแบบท่องจำและการสอนแบบบรรยาย

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ปรัชญาสาขาอัตถิภาวนิยม หรืออัตถินิยม หรือสภาวะนิยม (Existentialism) เกิดจากทัศนะเคอการ์ต (Soren Kierkegard) และซาตร์ (Jean Paul Sartre) ปรัชญาให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลหรือความเป็นอยู่ มีอยู่ของมนุษย์ ซึ่งมักถูกละเลย ซึ่งพวกเขามีความคิดเห็นว่าสภาวะโลกปัจจุบันนี้มีสรรพสิ่งทางเลือกมากมายเกินความสามารถที่มนุษย์เราจะเรียนรู้ จะศึกษา และจะมีประสบการณ์ได้ทั่วถึง ปรัชญานี้มีรากฐานมาจากสภาวะวุ่นวายในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสงคราม และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พวกที่เชื่อในปรัชญานี้จึงหันมาเน้นการอยู่เพื่อปัจจุบัน คนเราจะอยู่ในสังคมเช่นนี้ได้จะต้องสามารถปรับตัวให้อยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้ กล้าตัดสินใจเลือกที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดและยอมรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ (สุวพิชชา ประสิทธิ์, 2553)

แนวคิด

แนวความคิดพื้นฐาน ปรัชญานี้มีความสนใจและความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่จริงของมนุษย์ มนุษย์จะต้องเข้าใจและรู้จักตนเอง มนุษย์ทุกคนมีความสำคัญและมีลักษณะเด่นเฉพาะตนเอง ทุกคนมีเสรีภาพเท่าเทียมจะเลือกตัดสินใจในการกระทำสิ่งใดๆแต่จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ปรัชญาอัตถิภาวนิยมนี้ยกย่องมนุษย์เหนือสิ่งอื่นใด ส่งเสริมให้มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเองแต่ก็ต้องไม่มองข้ามเสรีภาพของผู้อื่น หมายถึงจะต้องเป็นผู้ใช้เสรีภาพบนความรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

หลักการ

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมีหลักการว่า แนวคิดความเชื่อและหลักการสำคัญในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตนเองอย่างเต็มที่ ให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือก และมีความรับผิดชอบต่อตัดสินใจของตนเอง การศึกษาจะต้องช่วยให้มนุษย์เข้าใจตัวเอง เข้าใจโลกและความสำคัญของการมีอยู่ การศึกษาจะต้องช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาด สามารถหาความหมายออกมาจากสิ่งที่ไร้ความหมาย ลัทธินี้ความเชื่อว่า ถ้าต้องการจะให้นักเรียนมีคุณค่า จะต้องส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาความรู้

ความสามารถของแต่ละคนด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ช่วยเท่านั้น จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือการสร้างให้คนรู้จักยอมรับและมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและทำในสิ่งที่ตนทำหมายถึง การศึกษาต้องสร้างเด็กให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

จุดมุ่งหมาย

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่า การศึกษาจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเอง ว่ามีความต้องการอย่างไร แล้วพัฒนาตนเองไปตามความต้องการอย่างอิสระ เพื่อจะได้พัฒนาความเป็นมนุษย์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ด้วยการเลือกเรียนได้ตามความพอใจ และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่เลือก นอกจากนี้ยังมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง (Self-Discipline) การศึกษาแบบอัตถิภาวนิยมจะให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตัวเองอย่างเต็มที่ให้ผู้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือกและมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตน จะต้องช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างฉลาด และสามารถหาความหมายออกมาจากสิ่งที่ไร้ความหมาย

องค์ประกอบ

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร ต้องไม่เป็นสิ่งที่ตายตัวหรือถูกกำหนดมาโดยผู้มีอำนาจ แต่ต้องเป็นหลักสูตรที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจตัวเองได้ดีขึ้น และมีขึ้นเพราะผู้เรียนต้องการ ทักษะของผู้เรียนต่อวิชาแต่ละวิชาเป็นสิ่งที่สำคัญ วิชาต่าง ๆ ไม่ได้จัดให้เรียนตายตัว แต่จะให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความพอใจ และความเหมาะสมเพื่อผู้เรียนจะได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง

2. ครู ทำหน้าที่คอยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนตื่นตัว ให้เข้าใจตนเอง สามารถใช้ความถนัดและความสามารถเฉพาะตัวออกมาให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ครูจะให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมาก ให้เสรีภาพ และเคารพในศักดิ์ศรีของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง และครูจะต้องเป็นผู้รู้จริงในเรื่องที่สอน ซื่อสัตย์และจริงใจต่อผู้เรียน ครูจะต้องระลึกเสมอว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการของการศึกษา

3. ผู้เรียน ถือว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการศึกษาและเชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความคิด มีความสามารถในตนเองมีเสรีภาพอย่างแท้จริง เป็นผู้ที่เลือกแนวทางที่จะพัฒนาตนเองด้วยตนเอง เพราะเป้าหมายการศึกษามีขึ้นเพื่อความรู้อย่างแท้จริง มิใช่เพื่อสังคม แต่เพื่อผู้เรียนที่จะรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง

4. โรงเรียน ต้องสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพทั้งในและนอกห้องเรียนและจัดสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดความพอใจที่จะเรียน สร้างคนให้เป็นตัวของตนเอง คือให้นักเรียนเลือกอย่างอิสระ ส่วนแนวทางในด้านจริยธรรม ทางโรงเรียนจะไม่กำหนดตายตัวแต่จะให้ผู้เรียนได้เลือกแนวทางของผู้เรียนควรเน้นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม

5. กระบวนการเรียนการสอน เน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ให้ผู้เรียนพบความเป็นจริงด้วยตัวเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนด้วยตนเองของเขาเอง เลือกเรียนในสิ่งที่พอใจหรือต้องการ กระบวนการเรียนการสอนจะเน้นการมีส่วนร่วม แต่ให้มีความรับผิดชอบและยอมรับผลการกระทำของตนเอง

ปรัชญาจิตนิยม

ความเป็นมาปรัชญาจิตนิยม (Idealism) หรือเรียกอีกชื่อคริสตกาล ชื่อปรัชญาสาขานี้คือ Idealism มาจากคำ Idea – ism เติมตัว l เพื่อสะกดแก่การออกเสียง เป็น Idealism คำหลักของปรัชญาสาขานี้จึงมีลักษณะเป็นจิตนิยม คือ เน้นโลกแห่งจิต มากกว่าโลกแห่งวัตถุ (A World of Mind)

ทัศนะทางด้านปรัชญาของพลาโต ยึดทฤษฎีว่าด้วยแบบ (Theory of Forms) ของโสกราตีส ที่ถือว่า ความรู้ทั้งปวงมาจากแบบ พลาโตเห็นว่าลักษณะรูปร่างและคุณสมบัติต่างๆ ของสรรพสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏแก่สายตาของเขานั้น เป็นเพียงรูปลักษณะที่ไต่จากการสัมผัสด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มิใช่เป็นลักษณะที่แท้จริง แบบจึงเป็นเพียงความจริงที่ปรากฏ ที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นอิสระจากจิต สรรพสิ่งทั้งหลายต่างก็มีแบบด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและคุณสมบัติ เช่น แบบของต้นไม้ แบบของคน แบบของสุนัข เป็นแบบที่เป็นรูปธรรม ส่วนแบบของสี แบบของรส แบบของคุณภาพ เป็นแบบที่เป็นคุณสมบัติ การที่จะเข้าถึงความจริงแท้ของสรรพสิ่งทั้งหลายจะต้องบรรลุถึงความรู้ใน “แบบ” ของสิ่งนั้นๆ ทั้งทางรูปธรรมและคุณสมบัติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2553, หน้า 242–246)

แนวคิดและความเชื่อ

กลุ่มจิตนิยมเชื่อว่า สาระของความแท้จริงในโลกและจักรวาลคือ จิต (Mind) หรือวิญญาณ (Spirit) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในโลกและในตัวของมนุษย์ ส่วนโลกที่ทุกคนประสบพบเห็นและรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส เป็นเพียงโลกของปรากฏการณ์เท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วจะมีจิตอยู่เบื้องหลังสิ่งที่แสดงให้เห็นทุกครั้งไป

สาระสำคัญ

ปรัชญาจิตนิยมมีสาระสำคัญประกอบด้วย 3 ประการ ดังนี้

ภววิทยา ปรัชญาสาขามโนคตินิยม ถือว่าความจริงอันเป็นที่สุด เป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจ มากกว่าวัตถุ นักปรัชญาสาขานี้มองโลกในแง่ของ “โลกแห่งจิตใจ” มากกว่า “โลกแห่งวัตถุ” ถึงแม้จะยอมรับความจริงที่ปรากฏว่า สรรพสิ่งทั้งหลายที่แวดล้อมตัวเราอยู่ที่สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น บ้าน ภูเขา ต้นไม้ ท้องฟ้า เมฆ แม่น้ำ ทะเล ฯลฯ เป็นสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปให้เห็น แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็น

เพียงอาการที่ปรากฏของความจริงที่จริงกว่า ซึ่งเป็นนามธรรม ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเห็นและสัมผัสได้ เป็นเพียง “เงา” ของความจริงยังมีใช้ความจริงแท้ ความจริงอันเป็นที่สุดเป็นเรื่องของความคิด (Idea) และจิตใจ (Mind)

1. ญาณวิทยา เนื่องจากนักปรัชญาสาขามโนคตินิยมยึดถือเรื่อง มโนคติ (Idea) และจิตใจ (Mind) ในแง่ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ปรัชญาสาขานี้จึงเน้นความรู้ที่เกิดจากความคิด เหตุผลและการหยั่งรู้โดยญาณทัศน์เป็นสำคัญ ถือว่าความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัสไม่ใช่ความรู้ที่แท้จริง ทั้งนี้เพราะประสาทสัมผัสเองนั้นก็มีความไม่แน่นอนอยู่ในตัวแล้วจะถือผลที่ได้จากประสาทสัมผัสว่าจริงแท้แน่นอนได้อย่างไร เช่น คนหลายๆ คนดูของสิ่งเดียวกัน จับต้องของอย่างเดียวกัน ชิมอาหารถ้วยเดียวกัน ฟังเพลงๆ เดียวกัน อาจเห็นและรู้สึกทางรูป รส กลิ่น เสียง ต่างกันได้ กระบวนการของการรับรู้จึงเป็นกระบวนการทางจิตมากกว่าทางกาย นักปรัชญาสาขามโนคตินิยมปฏิเสธการยอมรับที่ว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีเดียวที่เข้าถึงความรู้ความจริง ถือว่าการหยั่งรู้ หรือญาณทัศน์มีความสำคัญเท่าหรือสำคัญกว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การรู้อะไรสิ่งใดมิใช่เพียงแต่การสัมผัสสิ่งนั้น การรู้หมายถึงการมีแนวคิดหรือจิตภาพของสิ่งนั้น และสามารถบันทึกไว้ในใจที่พร้อมจะรื้อฟื้นได้ทุกขณะ การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการของ “การรำลึกการรับรู้” (A Process of Remembering of Recognition) ซึ่งหมายถึงกระบวนการรับรู้โดยอาศัยจิต เกิดเป็นจิตภาพของเรื่องนั้น และสามารถรื้อฟื้นสิ่งที่เคยรู้มาแล้วได้ ปรัชญาสาขานี้จึงถือว่าความรู้ คือ มโนคติ (Truth as Idea)

2. คุณวิทยา ทศนะของนักปรัชญาสาขามโนคตินิยมเกี่ยวกับจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ นั้น ยึดหลักความดีและความงามตามอุดมคติทางด้านจริยธรรม ยึดถือกฎแห่งความดีสูงสุดเป็นกฎสากล โดยถือว่าคุณธรรมความดีนั้นมี “แบบ” แห่งความดีและคุณธรรม มนุษย์จะรู้แบบแห่งคุณธรรมก็ต้องอาศัยความรู้ จึงถือว่าคุณธรรม คือ ความรู้ ถ้าเรารู้แบบของคุณธรรมความดีแล้วเราจะมีหลักยึดและจะไม่ประพฤติปฏิบัติตนให้ผิดไปจากแบบแห่งคุณธรรมนั้นๆ หลักจริยธรรมจึงมุ่งไปสู่แบบแห่งความดีสูงสุด

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

หลักการสำคัญของปรัชญาสาขาจิตนิยมทางด้านภววิทยา ญาณวิทยา และคุณวิทยา เมื่อนำมาประยุกต์เป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษา ที่เรียกว่า ปรัชญาการศึกษา จะพบว่า การจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาสาขานี้ จะมีลักษณะดังนี้

1. โรงเรียนและผู้เรียน เนื่องจากปรัชญาสาขามโนคตินิยมเน้นการพัฒนาความคิดและจิตใจ โรงเรียนตามแบบมโนคตินิยมจึงเน้นการเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมทางความคิดให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพของความคิดและความเจริญงอกงามทางจิตใจ สิ่งแวดล้อมทางความคิด คือ “สัญลักษณ์” ซึ่งเป็นสื่อความคิดที่สำคัญ โรงเรียนจึงใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เป็นสื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดและการแสดง

ออกเป็นการพัฒนาจิตใจ โรงเรียนตามแบบมโนคตินิยมมุ่งสร้างคนให้เป็น “นักศิลปะและภาษา” (Man of Arts and Letters)

2. หลักสูตร เมื่อโรงเรียนตามแบบมโนคตินิยมเน้นการสร้างคนให้เป็น “นักศิลปะและภาษา” หลักสูตรของโรงเรียนจึงเน้นเนื้อหาวิชาทางด้านการพัฒนาความคิดและจิตใจ วิชาการด้านมนุษยศาสตร์ ซึ่งเน้นการใช้สัญลักษณ์ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของชีวิต สร้างมโนธรรม คุณธรรม และฝึกการคิดหาเหตุผล จึงได้รับการเน้นเป็นพิเศษ วิชาดังกล่าวได้แก่ วิชาภาษา วรรณคดี ปรัชญา ศาสนา ศิลปะ คณิตศาสตร์ และประวัติศาสตร์ โดยมีกลุ่มวิชาทางด้านศิลปะภาษา (Language Arts) เป็นแกนสำคัญของหลักสูตร

3. การเรียนการสอน การเรียนการสอนในโรงเรียนที่ยึดปรัชญาการศึกษาตามมโนคตินิยม เน้นการใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อในการเรียน การสอน กิจกรรมการเรียนการสอนจึงเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่การฟัง การจดจำ การจดจำ จากการบรรยายของครู การอ่านหนังสือ การค้นคว้าจากตำราและเอกสารทางวิชาการต่างๆ ห้องเรียนกับห้องสมุดจึงเป็นหัวใจของกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะห้องเรียนจะเป็นแหล่งที่ครูใช้สัญลักษณ์ต่างๆ อธิบายถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน ทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ทำให้การใช้สัญลักษณ์เป็นเรื่องที่มีชีวิตชีวา บรรยายากศของห้องเรียนจะเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์ในรูปของการบรรยาย การซักถาม การท่องจำ การแสดงออกของนักเรียนทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน ส่วนห้องสมุดซึ่งเป็นแหล่งรวมของสัญลักษณ์ในรูปของหนังสือ ตำรา เป็นที่ดำเนินกิจกรรมการใช้สัญลักษณ์เพิ่มเติมจากชั้นเรียนเพื่อขยายวงความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น การเรียนการสอนจะเน้นการเรียนในห้องเรียนและห้องสมุดมากกว่าการศึกษานอกสถานที่หรือทัศนศึกษา เพราะถือว่าผู้เรียนสามารถอ่านและทำความเข้าใจเรื่องต่างๆ จากหนังสือได้โดยไม่ต้องมีประสบการณ์โดยตรง บทบาทของครูตามแนวปรัชญาสาขานี้ถือว่า ครูคือแม่พิมพ์เป็นต้นแบบที่ดีทั้งด้านความรู้และความประพฤติต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้โดยใช้สัญลักษณ์ได้ดีมีประสิทธิภาพ

4. การปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมและสุนทรียภาพ จริยศึกษาได้รับการเน้นเป็นพิเศษในโรงเรียนตามแบบมโนคตินิยม ถือว่าโรงเรียนมีหน้าที่ถ่ายทอดแบบความประพฤติและการปฏิบัติตนตามธรรมเนียมประเพณีของสังคม โดยยึดแบบอย่างทางจริยธรรมและคุณธรรมที่ดีที่ประมวลได้จาก ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวรรณคดี วิธีการปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม อาศัยภาษา คำพูดและสัญลักษณ์เป็นสื่อในเนื้อหา วิชาที่เกี่ยวข้องกับขนบประเพณีและอุดมการณ์ทางสังคม โดยเน้นค่านิยมและการอบรมจริยธรรมควบคู่กันไปทางด้านการเสริมสร้างรสนิยมเชิงสุนทรียะนั้น มุ่งเน้นการเรียนจากผลงานที่มีชื่อเสียงและแบบแห่งความงามในอุดมคติ โดยการให้ผู้เรียนมีโอกาสทำความคุ้นเคยกับ

ผลงานทางศิลปกรรมชิ้นสำคัญ เพื่อเร้าใจให้เกิดขึ้นโดยอาศัยการศึกษารายละเอียดของศิลปกรรมต้นแบบนั้นๆ หากทำเช่นนี้ได้ก็จะช่วยปลูกฝังค่านิยมในสุนทรียภาพให้แก่ผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

ปรัชญาประจักษ์นิยม

ความเป็นมา

ปรัชญาสาขาประจักษ์นิยม (Realism) เป็นปรัชญาอีกสาขาหนึ่งที่มีต้นเค้าความคิดมาจากปรัชญาสมัยกรีก ผู้ที่เป็นปรัชญาเมธีที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น บิดาแห่งประจักษ์นิยมคือ อริสโตเติล (Aristotle) นักปรัชญาชาวกรีกผู้ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง 384-322 ปี ก่อนคริสตกาล

ทัศนะทางปรัชญาของอริสโตเติลนั้นแตกต่างจากพลาโต กล่าวคือ ในขณะที่พลาโตเห็นว่าการจริงนั้นอยู่ที่การใคร่ครวญหาเหตุผล ซึ่งเป็นเรื่องของจิตมากกว่าวัตถุ อริสโตเติลเห็นว่าการใคร่ครวญหาเหตุผลด้วยจิตใจอย่างเดียวไม่เพียงพอจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามธรรมชาติด้วย เป็นการมองโลกทางด้านวัตถุ (A World of Things) และเป็นการเริ่มต้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์

การศึกษาตามทัศนะของอริสโตเติล คือ กระบวนการที่จะช่วยฝึกฝนร่างกาย จิตใจ ความคิด และอุปนิสัยของคนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี เป็นการเตรียมบุคคลให้รู้จักแสวงหาความสุขด้วยวิธีการที่ถูกต้อง ความมุ่งหมายของการศึกษาคือ การมุ่งให้ทุกคนมีคุณงามความดีและมีความสุข คุณธรรมและความสุขเป็นอุดมการณ์ของการศึกษาของอริสโตเติล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (วิจิตร ศรีสอาน, 2553, หน้า 248-254)

แนวคิดและความเชื่อ

กลุ่มประจักษ์นิยม เชื่อว่า วัตถุเป็นความจริงสุดท้าย เป็นสิ่งที่มีอยู่จริงสิ่งไม่มีอยู่ให้เห็นหรือสัมผัสได้ สิ่งนั้นไม่ใช่วัตถุและเชื่อว่าความแท้จริงไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว มันเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และความแท้จริงคือสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกรอบๆตัวมนุษย์

สาระสำคัญ

ปรัชญาประจักษ์นิยมมีสาระสำคัญประกอบด้วย 3 ประการ ดังนี้

1. ภาววิทยา ปรัชญาสาขาประจักษ์นิยม มุ่งสนใจศึกษาความจริงตามภาวะทางธรรมชาติและสภาวะที่เป็นวัตถุ ถือว่าวัตถุหรือสสารเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าถึงความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายในจักรวาลนักปรัชญาสาขานี้จึงเชื่อว่า โลกแห่งความเป็นจริงคือโลกแห่งวัตถุ (A World of Things) สรรพสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏให้เห็นตามสภาพทางธรรมชาตินั้นเป็นจริงโดยตัวของมันเอง และในตัวของมันเอง ไม่มีสิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ เมื่อความจริงทั้งหมดมีความเป็นมาจากธรรมชาติสรรพสิ่งทั้งหลายต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางธรรมชาติและสามารถค้นพบและพิสูจน์ความเป็นจริงได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ปรัชญาสาขานี้จึงมีลักษณะเป็นวัตถุนิยมและธรรมชาตินิยม การที่จะตั้งว่า

อะไรเป็นความจริงหรือไม่จะต้องมีหลักฐาน (Evidence) ที่พิสูจน์ได้โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์จึงมีลักษณะเป็นประจักษ์นิยมด้วย

2. ญาณวิทยา รากฐานทฤษฎีแห่งความรู้ของปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมก็คือ “ความรู้ที่เกิดจากข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเกต (Truth as Observable Fact)” ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะปรัชญาสาขานี้ถือว่า โลกที่เราอาศัยอยู่นี้มีระบบ โครงสร้างและกลไกการเคลื่อนไหวภายใต้การควบคุมของกฎธรรมชาติ การค้นหาความรู้เกี่ยวกับสรรพสิ่งทั้งหลาย จึงน่าจะเริ่มต้นที่การสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ และหาทางอธิบายให้ชัดเจนถึงสถานะและกลไกการดำเนินงานของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นอย่างถูกต้องที่สุด ความรู้และความจริงของปรัชญาสาขานี้ จึงได้มาจากทฤษฎีต่างๆ ต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีการสังเกต (Spectator Theory) คือการศึกษาหาความจริงโดยวิธีการสังเกตโดยใช้ประสาทสัมผัส เป็นการเฝ้าสังเกตอย่างมีระบบระเบียบเพื่อที่จะอธิบายความจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ เมื่อผลของการสังเกตสามารถสรุปผลเป็นความรู้ได้ก็จะทำให้มนุษย์สามารถอธิบายธรรมชาติของสิ่งต่างๆ กำหนดกฎเกณฑ์เพื่อใช้บังคับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้

2.2 กฎธรรมชาติ (Natural Law) นักปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมถือว่า ความจริงคือสิ่งเดียวกันกับธรรมชาติ เมื่อธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความแน่นอน ความเป็นจริงจึงเป็นสิ่งที่มียู่และเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

2.3 ทฤษฎีบริสุทธิ์ (Pure Theory) นักปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมยอมรับว่า การรับรู้แบบสามัญสำนึก (Common Sense) เป็นทางที่จะนำไปสู่ความรู้ที่แท้จริงได้ ในทฤษฎีบริสุทธิ์จึงถือสามัญสำนึกเป็นพื้นฐานของความรู้บริสุทธิ์ เมื่อมีการนำเอาความรู้จากสามัญสำนึกมาพิสูจน์ทดลองก็อาจได้ผลสรุปที่เป็นความรู้ขั้นสุดท้ายได้ ความรู้ระดับสูงหรือความรู้บริสุทธิ์ก็คือ ความรู้ที่ได้จากการสังเกตหรือการใช้ประสาทสัมผัสของมนุษย์นั่นเอง เพียงแต่มีการกลั่นกรอง ทดสอบด้วยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นเพื่อยืนยันผลให้เป็นที่น่าเชื่อถือ

3. คุณวิทยา ค่านิยมเชิงจริยะและสุนทรียะของปรัชญาสาขาประจักษ์นิยม ยึดหลักความเป็นจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือโลกแห่งความเป็นจริงตามธรรมชาติ เช่นเดียวกับ ภาววิทยาและญาณวิทยา หลักจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ของปรัชญาสาขานี้ก็คือ “การเดินตามกฎธรรมชาติ” (Natural Law) เมื่อกระบวนการทั้งหลายของธรรมชาติถูกควบคุมและกำหนดโดยกฎธรรมชาติมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติก็ต้องอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติเช่นเดียวกัน กฎทางศีลธรรมจรรยาซึ่งใช้ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ก็คือกฎธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งของกฎธรรมชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

หลักการสำคัญของปรัชญาสาขาประจักษ์นิยม ทางด้านภววิทยา ญาณวิทยา และคุณวิทยา เมื่อนำมาประยุกต์เป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษา จะพบว่า การจัดการศึกษาโดยอาศัยแนวปรัชญาสาขานี้จะมีลักษณะดังนี้ คือ

1. โรงเรียนและผู้เรียน เนื่องจากปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมเป็นโลกทางด้านวัตถุและกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติเป็นหลักในการแสวงหาความรู้ ความจริง โรงเรียนจึงต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และคุ้นเคยกับสรรพสิ่งทั้งหลายกว่าที่มีอยู่ เป็นอยู่ ตามระเบียบและกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นของจริงเข้าถึงความจริงตามธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม โดยพยายามจัดกิจกรรมให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีระบบระเบียบ โรงเรียนจะต้องเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ความจริงตามธรรมชาติโดยยึดกฎธรรมชาติเป็นหลัก

2. หลักสูตร เน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับโลกทางกายภาพ ทั้งนี้เนื่องมาจากการยึดถือกฎธรรมชาติเป็นหลัก หลักสูตรจึงจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติโดยตรง วิชาที่ว่าด้วยธรรมชาติทั้งด้านชีวภาพกายภาพจึงได้รับการเน้นเป็นพิเศษ วิชาเหล่านี้ได้แก่ ชีววิทยา สัตววิทยา พฤกษศาสตร์ ธรณีวิทยา เคมี ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ในขณะที่ปรัชญาสาขามโนคตินิยมเน้นศิลปะภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญของการศึกษาหาความรู้ พวกประจักษ์นิยมเน้นศิลปะการคำนวณ (Measurement Arts) เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์ธรรมชาติทั้งนี้ เพราะประจักษ์นิยมมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้กำกับกลไกของธรรมชาติ (Master of the Machine of Nature) จึงต้องใช้เครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์คนละอย่าง

3. การเรียนการสอน การเรียนการสอนตามแนวปรัชญาสาขาประจักษ์นิยม เน้นการเรียนรู้ โดยอาศัยการรับรู้ทางผัสสะเป็นสำคัญ (Sense Perception) วิธีการสอนจึงมักจะใช้วิธีการสาธิต (Demonstration) โดยการนำของจริงมาแสดงให้ดูการทดลองโดยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้กระทำ การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา ในกรณีที่ไม่อาจนำของจริงมาให้ดูหรือทดลองได้ และทัศนศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษานอกสถานที่เพื่อให้ผู้เรียนเห็นของจริงอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงตามธรรมชาติ การเรียน การสอน จึงเน้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์มากกว่าปรัชญาการศึกษาสาขาอื่นๆ บทบาทของครู จะต้องเป็นผู้สาธิตที่ดี เป็นสื่อกลางระหว่างนักเรียนกับความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ความสามารถของครู ในการสาธิต การอธิบายและการใช้อุปกรณ์การสอนมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก

4. การปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมและสุนทรียภาพ การปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมนั้น ปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมยึดแนวทางประพจน์ปฏิบัติที่สังคมเป็นผู้กำหนดและวางเป็นกฎศีลธรรมเอาไว้เป็นหลัก โดยที่กฎศีลธรรมเหล่านั้นจะต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ในการสอนศีลธรรมจึงเริ่มต้นการสอนด้วยวิธีนำผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจสภาวะทางธรรมชาติ เมื่อเข้าใจธรรมชาติแล้ว ก็

เท่ากับนำผู้เรียนเข้าไปสู่การประพุดิตนที่ถูกต้องตามกฎธรรมชาติซึ่งถือว่าเป็นกฎศีลธรรมนั่นเอง
ปรัชญาสาขาประจักษ์นิยมสนใจความงามของศิลปะที่มีรูปแบบและความมีระเบียบของธรรมชาติที่เป็นจริง จึงมุ่งปลูกฝังค่านิยมทางสุนทรียภาพให้เรียนจากแบบอย่างความงามในธรรมชาติ การสอนศิลปะจึงมุ่งให้ผู้เรียนสนใจคุณสมบัติด้านการถ่ายทอดหรือจำลองแบบอย่างของความงามตามธรรมชาติเป็นสำคัญ

ปรัชญาประสบการณ์นิยม

ความเป็นมา

เป็นปรัชญาที่มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ปรัชญากลุ่มนี้มีความสนใจในโลกแห่งประสบการณ์ ฝ่ายวัตถุนิยมจะเชื่อในความเป็นจริงเฉพาะสิ่งที่มนุษย์พบเห็นได้เป็นธรรมชาติที่ปราศจากการปรุงแต่งเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ ส่วนประสบการณ์นิยมได้หมายถึงสิ่งที่เราพบเห็นในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งที่มนุษย์กระทำ คิด และรู้สึก รวมถึงการคิดอย่างใคร่ครวญ และการลงมือกระทำ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผู้กระทำ กระบวนการทั้งหมดที่เกิดขึ้นครบถ้วนแล้ว จึงเรียกว่าเป็นประสบการณ์ ความเป็นจริงหรือประสบการณ์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขแห่งประสบการณ์ บุคคลที่เป็นผู้นำของความคิดนี้ คือ วิลเลียม เจมส์ (William, James) และจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ชาวอเมริกัน วิลเลียม เจมส์ มีความเห็นว่าประสบการณ์และการปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญ ส่วนจอห์น ดิวอี้ เชื่อว่ามนุษย์จะได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ จากประสบการณ์เท่านั้น (บ้านจอมยุทธ, 2543)

แนวคิดและความเชื่อ

ลัทธินี้เชื่อว่า ความเป็นจริง คือ ประสบการณ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถพบเห็นได้ในชีวิตจริง และยังเชื่อว่าความจริงหมายถึงประสบการณ์สามารถรับได้ด้วยผัสสะ เพราะว่าประสบการณ์เป็นสิ่งที่มืออยู่ในโลกนี้ และประสบการณ์จะมีได้เกิดได้ก็เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหลาย และเน้นว่าประสบการณ์นั้นต้องเป็นประสบการณ์ที่มนุษย์ธรรมดาพึงมี (อุดมศักดิ์ มีสุข, ม.ป.ป.)

สาระสำคัญ

ปรัชญาการศึกษาประสบการณ์นิยมมีสาระสำคัญประกอบด้วย 3 ประการดังนี้

1. ภาววิทยา ภาววิทยาของประสบการณ์นิยมที่พัฒนามาจากแนวคิดของประจักษ์นิยมโดยตรง แต่เป็นแนวคิดแบบง่าย ๆ ที่ห้กมาพิจารณาถึงสิ่งที่ป็นจริงเท่าที่มนุษย์สามารถจะมีประสบการณ์ได้ในชีวิตจริง ๆ ถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เรามีประสบการณ์ได้เป็นความจริงตามสภาพที่เป็นอยู่มีอยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือโลกแห่งประสบการณ์คือ โลกแห่งความเป็นจริง ความเป็นจริงนั้นก็คือ ประสบการณ์ของเรานั่นเองประสบการณ์ที่ว่ามีได้หมายความว่าเพียงการพบเห็นสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

เท่านั้นแต่หมายความว่ารวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เราทำ เราคิด และเรารู้สึก สิ่งใดก็ตามที่มนุษย์สามารถจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ เราก็รู้ได้ส่วนสิ่งที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ของมนุษย์ สิ่งเหล่านั้นเราก็มีอาจรู้ได้ ที่เราไม่มีทางจะรู้เพราะเราไม่สามารถจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ สิ่งที่เราจะมีประสบการณ์ได้ คือโลกที่เราอาศัยอยู่และเราก็สามารถจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ได้เป็นส่วนใหญ่ เราจึงพอจะสืบเสาะหาความจริงเกี่ยวกับสรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาลได้โดยอาศัยประสบการณ์ของเราความจริงที่ได้จากประสบการณ์เป็นความจริงชั่วคราว อาจเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ เช่น สมัยหนึ่งเราเชื่อว่าโลกแบน เพราะประสบการณ์ของมนุษย์ในยุคหนึ่งที่มีต่อโลกยืนยันว่าโลกแบน ต่อมาได้เปลี่ยนมาเชื่อว่าโลกกลมคล้ายผลส้ม ก็เพราะประสบการณ์ของมนุษย์และผลการสืบเสาะสมัยหลังยืนยันว่าเป็นเช่นนั้น เช่นเดียวกับความจริงเกี่ยวกับโลกพระจันทร์ ก่อนที่มนุษย์จะเหยียบดวงจันทร์กับหลังเหยียบดวงจันทร์แล้วมีความจริงหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปที่เป็นเช่นนี้เพราะประสบการณ์ใหม่ให้ข้อมูลใหม่ จึงเกิดความจริงใหม่ขึ้นมาแทนความจริงเก่า

2. ญาณวิทยา ทฤษฎีแห่งความรู้ของปรัชญาสาขานี้ยึดประสบการณ์เป็นหลักโดยถือว่าประสบการณ์เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ เมื่อประสบการณ์มีสภาพไม่คงที่เปลี่ยนแปลงได้ ความรู้อันเกิดจากประสบการณ์มีสภาพชั่วคราวไม่คงที่และเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกับความรู้จะได้รับการยอมรับว่าถูกต้องราบเท่าที่ประสบการณ์ของมนุษย์ยังไม่อาจค้นพบความรู้ที่ใหม่กว่าเท่านั้นในแง่ของประสบการณ์นิยม การรู้เป็นกระบวนการซึ่งมีขั้นตอนเหมือนกับวิธีการแก้ปัญหา หรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทางด้านปรัชญาเรียกว่าวิธีการแห่งปัญญา (Intellectual Method) วิธีการดังกล่าวมานี้มี 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนที่เกิดสภาวะผิดปกติหรือปัญหาแต่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าปัญหานั้นคืออะไร

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดปัญหา เพื่อให้ชัดเจนว่าปัญหานั้นคืออะไร มีขอบเขตแต่ไหนเป็นขั้นของการวินิจฉัยปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการตั้งสมมุติฐาน คาดคะเน หรือประมวลแนวทางแก้ปัญหาหลายๆ วิธี

ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นที่ทำการคาดคะเนว่า ถ้าใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ประมวลได้ในขั้นที่ 3 ผลจะเป็นอย่างไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร จะเลือกวิธีใดจึงจะได้ผลที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 เป็นขั้นตอนแห่งการปฏิบัติและการทดสอบโดยการนำเอาวิธีแก้ปัญหาไปใช้และประเมินผลว่าวิธีใดแก้ปัญหาได้ดีและถูกต้องที่สุด

3. คุณวิทยา ปรัชญาสาขานี้ประสบการณ์นิยมได้ให้ความสนใจเรื่องเกี่ยวกับค่านิยมเชิงจริยะและสุนทรียะเป็นอย่างมาก โดยหลักการแล้วถือว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนด เป็นการกำหนดขึ้นจากประสบการณ์และผลการดำเนินชีวิตภายในกรอบของค่านิยมนั้นๆ ทางด้านจริยศาสตร์ ปรัชญาสาขานี้ถือว่าคุณธรรมความดีเป็นเรื่องของการทดสอบ (Public Test) ของคนส่วนใหญ่ ค่านิยมเชิงจริ

ยะไม่ใช่หลักสากลแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและสถานที่ มนุษย์เป็นผู้กำหนดค่านิยมขึ้นจากประสบการณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

หลักการสำคัญของปรัชญาสาขาประสบการณ์นิยมทางด้านภววิทยา ญาณวิทยา และคุณวิทยาเมื่อนำมาประยุกต์เป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาพบว่า การจัดการศึกษาโดยอาศัยแนวปรัชญาสาขานี้จะมีลักษณะดังนี้ คือ (วิจิตร ศรีสอาน, 2553, หน้า 255-259)

1. โรงเรียนและผู้เรียน เน้นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ต่อเนื่อง สิ่งแวดล้อมที่ควรจะไม่แตกต่างไปจากชีวิตจริง ถ้าเป็นไปได้โรงเรียนควรมีสภาพเป็นสังคมย่อยที่จำลองแบบสังคมใหญ่ ทั้งนี้เพื่อให้ประสบการณ์ในโรงเรียนมีส่วนสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในสังคม การให้ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเป็นเป้าหมายสำคัญของโรงเรียน ความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์จึงเป็นอุดมการณ์ทางการศึกษาของปรัชญาสาขานี้ลักษณะของโรงเรียน จะต้องมุ่งสร้างสิ่งแวดล้อมเหมือนชีวิตจริงในบ้านและในสังคมเพื่อส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ต่อเนื่อง

2. หลักสูตร เน้นการเสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคม ลักษณะของหลักสูตรตามแนวปรัชญาสาขานี้แทนที่จะเน้นเนื้อหาสาระ กลับให้ความสำคัญแก่กระบวนการในการศึกษาหาความรู้มากกว่า หลักสูตรจึงเป็นการจัดมวลประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ดังกล่าว กลุ่มวิชาที่ได้รับการเน้นเป็นพิเศษคือ สังคมศึกษา ส่วนวิธีการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบนี้คือ การแก้ปัญหา การทำโครงการและกิจกรรมโดยถือความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก

3. การเรียนการสอน การเรียนการสอนตามแนวประสบการณ์นิยมมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือการเรียนโดยวิธีแก้ปัญหา (Problem-solving) ถือว่าการเรียนรู้ที่ดีคือ การที่ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา โดยได้รู้สภาพการณ์ที่เป็นปัญหา หาวิธีแก้ปัญหาและทดสอบผลการแก้ปัญหาเพื่อจะได้เผชิญกับชีวิตจริงได้โดยอาศัยประสบการณ์จากการเรียนการสอนในโรงเรียนที่ได้ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ดังกล่าวให้การเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความต้องการความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ในขณะที่นำความรู้ต่างๆ มาใช้ (Learning While Using Knowledge) กระบวนการเรียนรู้และการนำความรู้ไปใช้เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน การเรียนการสอนแบบนี้มักจะทำในรูปโครงการและกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีการศึกษาค้นคว้าแสวงหาคำตอบและแนวทางแก้ปัญหา ความรู้ที่ค้นคว้าได้จะใช้เป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาหรือทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ ให้เสร็จสมบูรณ์

4. การปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมและสุนทรียภาพ การปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมนั้น โรงเรียนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เหมือนกับสภาพความเป็นจริงในสังคม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาวะทางศีลธรรมจรรยาและแบบอย่างของความประพฤติที่สังคมยอมรับโดยการผสมผสานเข้ากับการปฏิบัติในขณะที่ดำเนินชีวิตอยู่ในโรงเรียน กล่าวคือให้ผู้เรียนเรียนรู้จากผลของการกระทำของตนเองในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด เป็นการเรียนรู้จากชีวิตจริงทางด้านสุนทรียภาพ นั่นก็คือหลักการเรียนรู้จากชีวิตจริงเช่นเดียวกัน การปลูกฝังรสนิยมทางสุนทรียะจะต้องก่อให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะจากศิลปกรรมที่มีความหมายต่อชีวิตจริง

ปรัชญาการศึกษาไทย

ในช่วงต้นของการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ คือ ระหว่างปี พ.ศ.2325-2426 ความมุ่งหมายของในขณะนั้นคือ การให้สามารถ อ่าน-เขียนภาษาไทย และคิดเลข สมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการจัดของประเทศยุโรป พระองค์ทรงตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบขึ้น สมัยรัชกาลที่ 6 ประเทศไทยเริ่มมีแผนการศึกษาและเริ่มมีการนำปรัชญาและทฤษฎีการศึกษาจากประเทศยุโรปมาดัดแปลงใช้ในโรงเรียนฝึกหัดครู

ปรัชญาการศึกษา ตามแนวพุทธธรรมโดยพระธรรมปิฎก

จากพระธรรมปิฎกตั้งแต่ครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ได้อธิบายว่า ชีวิตเกิดจากการรวมตัวขององค์ประกอบต่าง ๆ จำนวนมากจึงได้จัดเป็น 2 ประเภท คือ องค์ประกอบทางร่างกายและจิตใจ ซึ่ง ทุกส่วนจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไปตามสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยต่าง ๆ “การศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้ชีวิตเข้าถึงอิสรภาพคือ ทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของปัจจัยแวดล้อมภายนอกให้มากที่สุด และมีความเป็นใหญ่ในตัวในการที่กำหนดความเป็นอยู่ของตนให้มากที่สุด (ศศิธามานตร์ แสงสวัสดิ์, 2553)

1. การมีความรู้ ความเข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความจริง เพื่อประโยชน์ในการปรับตัวและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง การทำลายอวิชชา เป็นภาวะแห่งความไม่รู้หรือหลงผิดและการทำลายตัณหา

2. การปรับตัวเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการดำรงอยู่ การพัฒนาทางองค์ประกอบทางด้านร่างกายให้มีสุขภาพดี แข็งแรง และการพัฒนาองค์ประกอบทางด้านจิตใจให้มีสติปัญญา และคุณธรรมมากขึ้น

3. การรู้จักและเข้าใจ ถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของตนกับสิ่งแวดล้อมและการรู้จักปรับสิ่งแวดล้อมเป็นประโยชน์แก่ตน โดยการรู้จักเอาประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมแต่พอสมควรเท่าที่มีอยู่ ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกที่ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตด้านต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม

ความหมายของการศึกษา

จากกระแสพระราชดำรัสและพระราชกรณียกิจต่าง ๆ การศึกษาเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อช่วยให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาต้องมุ่งพัฒนาและเพิ่มพูนองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียน มุ่งสร้างปัญญา และคุณธรรมของชีวิตเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตเพื่อตนเอง พึ่งพาตนเองได้

แนวทางการจัดการศึกษา

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา การจัดการศึกษาด้านวิชาการโดยการต่อยอดความรู้ควบคู่ไปกับการฝึกฝน ขัดเกลาทางความคิดความประพฤติและคุณธรรมโดยให้ความเข้าใจในหลักเหตุผล มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบและตัดสินใจในทางที่ถูกต้อง

ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพุทธธรรม จากการวิเคราะห์ของสาโรช บัวศรี

สาโรช บัวศรี ได้เชิญชวนให้นักศึกษาไทยหันมาพิจารณาถึงการสร้างปรัชญาการศึกษาไทยจากพุทธศาสนาขึ้นแทนการรับเอาปรัช्यानอกประเทศมาใช้ โดยได้เสนอโครงสร้างของปรัชญาการศึกษาซึ่งประกอบด้วย

1. ความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. นโยบายของการศึกษาหรือแนวทางที่จะให้ถึงจุดหมาย
3. วิธีการของการศึกษา

ความหมายและจุดมุ่งหมายการศึกษา

การศึกษาตามความหมายในนัยทางพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาขั้น 5 ของบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจเพื่อให้บรรลุชีวิตที่ร่มเย็น ก็คือชีวิตที่มีอกุศลมูล คือ ความโลภ โกรธ หลง น้อยที่สุด นโยบายหรือแนวทางการศึกษาแนวทางตามหลักพุทธธรรมที่จะนำไปสู่จุดหมายของการศึกษาดังกล่าวได้ก็คือ มรรค 8 ซึ่งย่อได้เป็น สิล สมာธิ และปัญญา นอกจากนั้นผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ

1. ตนเอง
2. สิ่งแวดล้อม
3. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม

วิธีการของการศึกษา

กระบวนการตามหลักพุทธธรรมที่สามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างเหมาะสมได้แก่ การสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจ 4 ซึ่งได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 โดยสาโรช บัวศรี เป็นผู้ริเริ่มจุดประกายความคิดในการนำหลักพุทธศาสนาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่ประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยใช้ควบคู่กับแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่า "กิจในอริยสัจ 4" ประกอบด้วย ปริญา (การกำหนดรู้) ปหานะ (การละ) สัจฉิกิริยา (การทำให้แจ้ง) และภาวนา (การเจริญหรือการลงมือปฏิบัติ) โดยประกอบด้วยกระบวนการแก้ปัญหา 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) คือ การให้ผู้เรียนระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) คือ การให้ผู้เรียนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) คือ การให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการทดลองเพื่อพิสูจน์สมมติฐานและเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) คือ การนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุป

ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพุทธธรรมจากการวิเคราะห์ของ สาโรช บัวศรี

ความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาขั้น 5 ของบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้บรรลุชีวิตที่มรณะ นโยบายหรือแนวทางการศึกษา แนวทางตามหลักพุทธธรรม ที่จะนำไปสู่จุดหมายของการศึกษาดังกล่าวได้ก็คือ มรรค 8 ซึ่งย่อได้เป็น ศิล สมาธิ และปัญญา ควรให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ ตนเอง สิ่งแวดล้อม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม โดยให้เรียนวิชาต่างๆเพื่อจะได้พบว่าตนเองถนัดอะไร มีศักยภาพไปในทางใด

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับปรัชญา

อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องความเป็นจริงและความจริงแท้ (Reality) เกี่ยวกับโลกและจักรวาล ตลอดจนธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีความเป็นจริงอย่างไร ความเป็นจริงที่แสงหานั้นเป็นความจริงสุดท้ายหรือความจริงสูงสุดที่เรียกว่า ความจริงอันติมะ (Ultimate Reality) อันเป็นพื้นฐานที่มาของความจริงอื่น ๆ ดังนั้น จึงทำให้ปรัชญาสาขานี้ มีความสัมพันธ์กับศาสตร์อื่น ๆ มากมาย จะขอยกมาที่นี้เฉพาะที่เห็นสำคัญเท่านั้นคือ (บ้านจอมยุทธ, 2543)

1. อภิปรัชญา กับศาสนา (Metaphysics and Religion) ระหว่างอภิปรัชญา กับศาสนา มีทั้งที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันที่คล้ายคลึงกันมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

อภิปรัชญาและศาสนา มีวัตถุประสงค์ขั้นต้นเหมือนกัน นั่นคือเพื่อศึกษาเบื้องหลังของโลกหรือจักรวาล

(1) ทั้งอภิปรัชญาและศาสนา พยายามที่จะก้าวไปให้พ้นปรากฏการณ์ในปัจจุบัน เพื่อให้มองเห็นความแท้จริง

(2) ทั้งอภิปรัชญาและศาสนาเน้นการฝึกจิตว่า เป็นวิธีที่เข้าถึงความแท้จริงได้ ยกเว้นอภิปรัชญาฝ่ายสสารนิยม

(3) ทั้งอภิปรัชญาและศาสนา เชื่อในความสามารถของจิตมนุษย์ว่าสามารถสัมผัสความแท้จริงได้ ยกเว้นอภิปรัชญาฝ่ายสสารนิยม

อภิปรัชญาและศาสนา (เทวนิยม) มีลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้

(1) อภิปรัชญาใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์มาพิจารณาสภาพธรรมที่เป็นโลกุตระ ส่วนด้านศาสนาใช้วิธีมอภายถวยชีวิตต่อสภาพธรรมนั้น

(2) อภิปรัชญาใช้เหตุผลในการเข้าถึงความแท้จริง ส่วนศาสนาใช้ความภักดีและศรัทธาในพระเจ้าในการเข้าถึงสัจธรรม

(3) อภิปรัชญา ไม่เริ่มต้นศรัทธาในสิ่งที่จะศึกษาค้นคว้า แต่เริ่มต้นด้วยความสงสัย ส่วนศาสนาเริ่มต้นด้วยศรัทธา

(4) อภิปรัชญามีขอบเขตที่จะต้องศึกษากว้างกว่าศาสนา คือว่าด้วยความแท้จริงเกี่ยวกับโลกทั้งมวล ส่วนศาสนาว่าด้วยเรื่องพระเจ้าในส่วนที่สัมพันธ์กับมนุษย์เท่านั้น

(5) อภิปรัชญา ศึกษาเพื่อความรู้จริงเท่านั้น ส่วนศาสนามุ่งปฏิบัติให้เข้าถึงความจริง

2. อภิปรัชญากับวิทยาศาสตร์ (Metaphysics and Science) ความสัมพันธ์ระหว่าง

อภิปรัชญากับวิทยาศาสตร์ที่จะพึงศึกษา คือ อภิปรัชญา เป็นการคาดคะเนความจริงก่อนวิทยาศาสตร์ แนวความคิดทางอภิปรัชญาเช่น ธาเลส (Thales) บอกว่า “น้ำ เป็นปฐมธาตุของโลก หรือสรรพสิ่งมาจากน้ำ” หรือ เฮราคลิตุส (Heraclitus) บอกว่า “ไฟ เป็นปฐมธาตุของโลก หรือสรรพสิ่งมาจากไฟ” เหล่านี้เป็นต้น ถือว่าเป็นการคาดคะเน การคาดคะเนเช่นนี้ถือว่าเป็นเรื่องของอภิปรัชญา ต่อมา เรื่องโครงสร้างของเอกภพกายภาพก็ดี เรื่องของส่วนประกอบของสิ่งทั้งหลายก็ดี เป็นหน้าที่ของศาสตร์เช่น ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์เป็นต้นที่จะต้องให้คำตอบโดยใช้วิธีการทดสอบทดลองซึ่งเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์

3. อภิปรัชญากับญาณวิทยา (Metaphysics and Epistemology) โดยทั่วไปแล้วถือว่า อภิปรัชญากับญาณวิทยาเป็น 2 สาขาของปรัชญา โดยอภิปรัชญานั้น เป็นการค้นคว้าถึงธรรมชาติของความแท้จริงสุดท้าย ส่วนญาณวิทยา เป็นการค้นคว้าถึงธรรมชาติของความรู้ กับปัญหาที่ว่า ระหว่าง อภิปรัชญากับญาณวิทยา อะไรสำคัญกว่ากัน ยังเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอยู่ นักปรัชญาบางกลุ่มเห็นว่า ญาณวิทยามาก่อน เพราะการตรวจสอบถึงความเป็นไปได้และขอบเขตของความรู้เป็นสิ่งสำคัญอัน

เป็นพื้นฐานในการแสวงหาและค้นคว้าถึงธรรมชาติของความแท้จริงสุดท้ายซึ่งเป็นเรื่องของอภิปรัชญา แต่นักปรัชญาบางกลุ่มก็ได้เริ่มต้นปรัชญาของเขาด้วยอภิปรัชญาและถือว่าญาณวิทยาต้องสอดคล้องหรือคล้อยตามอภิปรัชญาโดยที่คนดังกล่าวแล้วทั้งญาณวิทยาและอภิปรัชญาต่างก็เป็นสาขาของตัวเองต่างหากไม่เกี่ยวเนื่องกัน

อภิปรัชญา (Metaphysics) จึงเป็นวิชาที่ว่าด้วยความแท้จริงของสรรพสิ่ง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาววิทยา (Ontology) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความเป็นอยู่ของสรรพสิ่ง ความเป็นอยู่ของสรรพสิ่งก็คือความแท้จริงของสรรพสิ่ง ความแท้จริงของสรรพสิ่งย่อมเป็นความเป็นอยู่ของสรรพสิ่ง ดังนั้น ทั้ง 2 คำจึงเป็นอันเดียวกัน ต่างแต่ว่า Ontology ใช้มาก่อน Metaphysics ใช้ทีหลัง กล่าวคือ อภิปรัชญาศึกษาเรื่องธรรมชาติที่แท้จริงเกี่ยวกับโลก วิญญาณหรือจิต และพระผู้เป็นเจ้า การที่เราจะเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติที่แท้จริงของโลก วิญญาณหรือจิต และพระผู้เป็นเจ้านั้นต้องอาศัยญาณวิทยาเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้

ญาณวิทยา (Epistemology) คือทฤษฎีความรู้เป็นวิชาที่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ธรรมชาติ และเหตุแห่งความรู้ที่แท้จริง ซึ่งเป็นการศึกษาถึงรายละเอียดของความรู้ทั้งหมด เพื่อให้เห็นความเป็นไป และตัดสินใจได้ว่าอะไรเป็นความจริงแท้ ซึ่งเกิดจากรู้ที่แท้จริง เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของความรู้อย่างกว้างๆ

ดังนั้น อภิปรัชญาจะต้องใช้ญาณวิทยาเป็นเครื่องมือในการค้นคว้าธรรมชาติที่แท้จริงของสิ่งที่มีอยู่ กล่าวคือญาณวิทยา เป็นพื้นฐานหรือมูลฐานที่ทำให้เกิดปรัชญานั้น ความจริงญาณวิทยาและอภิปรัชญามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ซึ่งสิ่งหนึ่งจะปราศจากอีกสิ่งหนึ่งย่อมเป็นไปไม่ได้ ทฤษฎีว่าด้วยความรู้นำไปสู่ความรู้สิ่งต่างๆ

จะอย่างไรก็ตาม ทั้งอภิปรัชญาและญาณวิทยาต่างก็มีวิธีการอธิบายสิ่งเดียวกัน นั่นคือธรรมชาติที่แท้จริง และทั้งสองอย่างต่างก็อาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อค้นหาความจริงของสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง

บทสรุป

ปรัชญาการศึกษา หมายถึง แนวความคิด หลักการ และกฎเกณฑ์ ในการจัดการศึกษา นิรันดรนิยม หมายถึง ความเชื่อที่คงอยู่ชั่วนิรันดร ไม่มีการเปลี่ยนแปลง พิพัฒนาการ หมายถึง ความก้าวหน้าไม่หยุดอยู่กับที่ ปฏิรูป หมายถึง การบูรณะใหม่ อุดมภาวะนิยม หมายถึง ความเชื่อในการมีอยู่ของมนุษย์ ถือว่าการศึกษเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง เพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพ ประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งก็ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ นักวิชาการทั้งหมดเริ่มมองเห็นว่าการศึกษาคือตัวกำหนดที่สำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงได้มีการสนใจการวิเคราะห์

ผลได้และบทบาทของการศึกษา ฉะนั้นจึงเกิดศาสตร์แขนงใหม่ขึ้น คือ เศรษฐศาสตร์การศึกษา ซึ่งเป็น การวิเคราะห์ถึงคุณค่าของการศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ คือ วิเคราะห์ว่าการศึกษามีส่วนในการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างไร ซึ่งปัจจุบันถือว่า การปรับปรุงคุณภาพของพลังงานที่มีผลใหญ่หลวง ต่อการเจริญเติบโตของภาวะเศรษฐกิจและการปรับตัวของตลาดแรงงาน

ศึกษาศาสตร์ (Education) มีวิวัฒนาการมาจาก วิชาครู (Pedagogy) มีวิวัฒนาการประวัติ อันยาวนานตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน มีความหมายตามรูปศัพท์เป็น 2 นัย คือ (1) อาชีพครู หรือ ภาระหน้าที่ของครู (2) ศิลปและศาสตร์ของการสอนเน้นเรื่องวิธีสอนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีของโรงเรียนและครูเปลี่ยนแปลงไป เนื้อหาสาระและ กระบวนการเรียนการสอนซับซ้อนขึ้นมาก

การพัฒนาประเทศเป็นการเปลี่ยนแปลงประเทศไปในทางที่เจริญขึ้น ด้วยเหตุนี้การปฏิรูป การศึกษาให้เป็นที่ต้องการ คือ คุณภาพผู้เรียนสูงขึ้น ดังนั้นการที่มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิด ที่ดี ขึ้น เมื่อมีความรู้สึกนึกคิดที่ดี ก็จะเกิด ค่านิยมที่ดีงาม เมื่อมีค่านิยมที่ดีงาม ก็ส่งผลถึงการมี เจตคติที่ดี และใฝ่ดี ดังนั้นคนเรามีเจตคติที่ดีแล้ว พฤติกรรมต่างๆ ก็ย่อมแสดงออกปฏิบัติไปในทางที่พึงประสงค์ เพราะมีจิตที่ดีงาม ถ้าทุกคนปฏิบัติดี สังคมก็มีความสุขเกิดการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น อย่างสมดุระหว่างวัตถุและจิตใจ อีกอย่างมนุษย์ควรเป็นผู้บริโภคสิ่งที่ดีคือ บริโภคอย่างรู้กาลและ เทศะหรือรู้จักคัดสรรว่าอันไหนไม่เหมาะหรือเหมาะกับตัวเอง เมื่อรู้จักคัดสรรสิ่งที่ดีๆ ให้กับตนเองแล้ว สิ่งที่เหลือก็คือสิ่งที่เหมาะสมกับตัวเอง ก็เป็นการสร้างเจตคติที่ดี เช่นมี แนวคิด ความเชื่อที่ดีงาม การแต่ง กาย เหมาะสม เป็นต้น

บทที่ 2

สาระสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายทางการศึกษาบรรลุความมุ่งหมายเพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ อีกทั้งเป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะ เจตคติและค่านิยมในอันที่จะนำไปสู่ความเจริญในทุกๆด้าน หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นโครงสร้างกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต รวมทั้งเป็นแนวทางในการให้ศึกษาให้วิชาความรู้การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการปลูกฝังเจตคติและค่านิยม การสร้างความเจริญเติบโต ความสมบูรณ์ทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ด้าน เพื่อให้ความผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนด ฉะนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้ชัดเจน ถูกต้องเพื่อสามารถนำความรู้เรื่องเหล่านี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนแม่บทที่มีความสำคัญมากต่อการจัดการศึกษาทุกรูปแบบและทุกระบบการศึกษา ทั้งระดับชาติ และระดับสถานศึกษา การจัดการศึกษาทุกระดับจะต้องมีข้อกำหนดว่าผู้เรียนจะเรียนทำไม เรียนอะไร เรียนอย่างไร จะทราบได้อย่างไรว่าผู้เรียนบรรลุตามข้อกำหนดหรือไม่ นักการศึกษาเรียกข้อกำหนดดังกล่าวว่า หลักสูตร การจัดการศึกษาและการพัฒนาการศึกษาจะไม่สัมฤทธิ์ผลหากไม่มีหลักสูตรเป็นโครงสร้างและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมจะต้องกำหนดแนวทางไว้ในหลักสูตร เพื่อจะได้พัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลตามที่สังคมต้องการ ดังนั้น ในแต่ละครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาจะต้องมีหลักสูตรเป็นพื้นฐานหลักและเป็นแกนสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ให้บรรลุจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาตามที่ได้กำหนดไว้

ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของคำว่า “หลักสูตร (Curriculum)” มาจากคำภาษาละตินว่า “Racecourse” แต่เมื่อนำมาใช้ในทางการศึกษาคำว่า “หลักสูตร” มีความหมายได้หลายอย่าง นักการศึกษา ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับทัศนะ ความเชื่อ แนวคิด ปรัชญาและประสบการณ์ ซึ่งสามารถประมวลความหมายของหลักสูตรที่สำคัญได้ ดังนี้

โอลิวา (Oliva, 1992, pp. 8-9) ได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตร โดยแบ่งเป็น

1. การให้นิยามโดยยึดจุดประสงค์ (Purpose) หลักสูตร จึงมีภาระหน้าที่ที่จะทำให้ผู้เรียนควรจะเป็นอย่างไรหรือมีลักษณะอย่างไร หลักสูตรแนวคิดนี้จึงมีความหมายในลักษณะที่เป็นวิธีการที่นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย เช่น หลักสูตร คือ การถ่ายทอด มรดกทางวัฒนธรรม หลักสูตร คือ การพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน เป็นต้น

2. การให้นิยามโดยยึดบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Contexts) นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้เป็นการอธิบายถึงลักษณะทั่วไปของหลักสูตร ซึ่งแล้วแต่ว่าเนื้อหาสาระของหลักสูตรมีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น หลักสูตรที่ยึดเนื้อหาวิชา หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหลักสูตรเพื่อการปฏิรูปสังคม เป็นต้น

3. การให้นิยามโดยยึดวิธีดำเนินการหรือยุทธศาสตร์ (Strategies) เป็นการให้นิยามหลักสูตรในเชิงวิธีดำเนินการที่เป็นกระบวนการ ยุทธศาสตร์หรือเทคนิควิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น หลักสูตร คือ กระบวนการแก้ปัญหา หลักสูตร คือ การทำงานกลุ่มหลักสูตรคือ การเรียนรู้รายบุคคลหลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

ปีน และคนอื่นๆ (Beane & others, 1986, pp. 34-35) สรุปความหมายของหลักสูตรไว้โดยใช้เกณฑ์ความเป็นรูปธรรม (Concrete) ไปสู่นามธรรม (Abstract) และจากการยึดโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School - Centered) ไปสู่การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner - Centered) โดยได้อธิบายไว้ ดังนี้

1. หลักสูตร คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการศึกษา (Curriculum as Product)
2. หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการในการจัดการศึกษา (Curriculum as Program)
3. หลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความหมาย (Curriculum as Intended Learning)
4. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียน (Curriculum as Experience of the learner)

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander and Lewis, 1981, p. 8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนการสอนที่จัดโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่บุคคลที่ได้รับการศึกษา

รววิวัฒน์ หนูเนียม (2553) ได้ให้ความหมายว่าหลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษา ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

ชมพันธ์ุ กุญชร ณ อยุธยา (2550, หน้า 3-5) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรว่า มีความแตกต่างกันไปตั้งแต่ความหมายที่แคบสุดจนถึงกว้างสุด ซึ่งสามารถจำแนกความคิดเห็นของนักการศึกษาที่ได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์การเรียน นักการศึกษาที่มีความคิดเห็นว่าการศึกษาศึกษาที่สถาบันการศึกษาไว้วางแผนไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามแผนหรือโครงการที่กำหนดไว้ หลักสูตรตามความหมายนี้ หมายรวมถึง แผนการเรียนหรือรายวิชาต่างๆ ที่กำหนดให้เรียน รวมทั้งเนื้อหาวิชาของรายวิชาต่างๆ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

2. หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์การเรียนของผู้เรียน ที่สถาบันการศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 25) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการคือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งหมายไว้

2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษาโดยมีปัจจัยนำเข้า(Input) ได้แก่ครูนักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ(Process) ผลผลิต(Output) ได้แก่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้ปฏิบัติตามเป้าหมายที่ต้องการ

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551, หน้า 47) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเนื้อหาสาระสำคัญและกิจกรรมต่างๆ ที่สนองวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่พึงประสงค์

โดยสรุป หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงปรารถนา อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และความสามารถให้ความรู้ สร้างเสริมทักษะและเจตคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่างๆที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนแนวทางที่ช่วยให้ทราบได้ทันทีว่าการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้เรียนนั้นเน้นหนักไปในทางใด มีผลดีต่อตัวเด็กและสังคมมากน้อยเพียงใด หลักสูตรมีลักษณะเป็นพลวัตและเปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างต่อเนื่อง หลักสูตรที่ดีต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม มีความหมายต่อชีวิตผู้เรียน และเหมาะสมกับขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม และหลักสูตรที่ดีต้องพัฒนาขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย

ความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะและความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างไรต่อการจัดการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าหลักสูตรมีความสำคัญต่อการกำหนดมาตรฐานและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนในแต่ละวัยแต่ระดับการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผู้เรียนว่าควรเรียนรู้สาระการเรียนรู้อะไร มีเนื้อหาสาระมากน้อยเพียงใด

รุจิรี ภูสาระ (2551, หน้า 21) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญ ดังนี้

1. หลักสูตร เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล หรือเป็นรัฐธรรมนูญในการจัดการศึกษา เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับต่างๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ของการศึกษาของรัฐแก่สถานศึกษาอีกด้วย

5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุม ดูแลติดตามให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย

6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7. หลักสูตรจะกำหนดและลักษณะรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่า จะเป็นไปในรูปใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังที่มีประสิทธิภาพสูง

วารินทร์ แก้วอุไร (2549, หน้า 21-22) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรย่อมเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครู

2. หลักสูตรย่อมเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าเด็กควรได้รับสิ่งใดบ้างที่เป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรงและแก่สังคม

4. หลักสูตรย่อมกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม

5. หลักสูตรย่อมกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปได้ด้วยความราบรื่นและมีความสุข

6. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติในอันที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม และบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศ

โดยสรุป หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ 1) ระดับประเทศ เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาโดยภาพและเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มสังคมกับการจัดการศึกษาในอนาคต 2) ระดับสถานศึกษา ซึ่งนับได้ว่าหลักสูตรเป็นหัวใจและจุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา นั้น ๆ 3) ระดับห้องเรียนซึ่งมีความสำคัญต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อ

จัดการเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียนโดยตรง โดยมีรายละเอียดและเอกสารประกอบที่กำหนดแนวทางว่าจะสอนใคร เรื่องใด เพื่ออะไร

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอน การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรนักรักศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

เทเลอร์ (Tyler, 1968, p. 1) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรคือ

1. จุดมุ่งหมาย (Education Purpose) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ (Education Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organization of Education Experience) เพื่อให้การสอน

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผล (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
- ทาบ (Taba, 1962, p. 422) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่าประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. วิธีการประเมินผล

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 17) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร เป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้ การศึกษา แก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรมตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา (Content) เป็นสิ่งที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ และการ กำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการสอน

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) คือการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดและอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรตามที่นักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาได้กำหนดไว้ตามที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญของหลักสูตร มี 4 ประการ คือ (1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (2) เนื้อหา (3) การนำหลักสูตรไปใช้ (4) การประเมินผล

โดยสรุป องค์ประกอบของหลักสูตรแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความหมายดังนี้ 1) จุดหมาย (Objective) คือ การกำหนดเหตุผลและความจำเป็นทางการศึกษา และการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆ 2) เนื้อหา (Contents) คือ สารการเรียนรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และนำหลักสูตรที่เป็นรูปเล่ม รวมทั้งเอกสารหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอน เพื่อให้เกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตร 4) การประเมินผล (Evaluation) คือการกำหนดเครื่องมือและวิธีการประเมินผลการเรียนและกระบวนการที่ให้คำตอบว่าหลักสูตรที่ใช้ขึ้นดีเพียงใด มีสิ่งใดบ้างที่จะต้องพัฒนา โดยจะต้องพิจารณาจากการประเมินผลการเรียนรู้ และการประเมินผลหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตรในปัจจุบัน มีผู้กำหนดรูปแบบของหลักสูตรออกเป็นหลายประเภทแล้วแต่แนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรแต่ละคน รูปแบบของหลักสูตรบางชนิดเกิดขึ้นจากการต้องการแก้ปัญหาของหลักสูตรที่มีอยู่ บางชนิดเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของปรัชญาการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนวัตกรรมทางการศึกษา หลักสูตรแต่ละชนิดมีความแตกต่างกันในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น แนวความคิดในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเน้นในเรื่องที่ต่างกัน เกณฑ์ในการเลือกและการจัดสาระการเรียนรู้ที่ต่างกัน กระบวนการนำหลักสูตร

ไปใช้และการจัดกระบวนการเรียนรู้แตกต่างกัน แนวทางการวัดและประเมินผลที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่ารูปแบบของหลักสูตรจะมีหลายชนิดแต่ก็มีความหมายและความสำคัญที่ตรงกัน คือ การให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน การที่กำหนดประเภทของหลักสูตรว่าเป็นประเภทใดนั้นจะขึ้นอยู่กับการตอบสนองผลสัมฤทธิ์ทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม จะกล่าวว่ารูปแบบของหลักสูตรนี้ดีกว่ารูปแบบของหลักสูตรนั้นไม่ได้ เพราะหลักสูตรบางประเภทอาจสนองเจตอาารมณ์ได้ในลักษณะหนึ่งแต่ไม่อาจสนองผลสัมฤทธิ์ในอีกลักษณะหนึ่งได้ ดังนั้น การที่จะเลือกใช้หลักสูตรรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น และจุดหมายของการจัดการศึกษาในแต่ละประเภทและแต่ละระดับการศึกษาเป็นสำคัญ

หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีขึ้นในโลกเป็นเวลานานแล้ว ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะเคยชินกับหลักสูตรประเภทนี้เป็นอย่างมากและมีเจตคติว่า หลักสูตรประเภทนี้เป็นหลักสูตรที่แท้จริง จะเห็นได้ว่าประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใดเมื่อมีการจัดทำหลักสูตรแล้วจะพิจารณาหลักสูตรนี้ก่อนประเภทอื่น เพราะถือว่าเป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จึงพบเห็นหลักสูตรประเภทนี้ในทุกกระบวนการศึกษาของไทย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และแม้แต่การศึกษาในด้านศาสนาที่ใช้หลักสูตรประเภทนี้โดยตลอด หลักสูตรประเภทนี้สามารถแยกออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรเนื้อหาวิชา (Subject Matter Centered Curriculum) หลักสูตรที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งในอดีตและปัจจุบันนี้ คือ หลักสูตรเนื้อหาวิชาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา เช่น หลักสูตรวิทยาศาสตร์ หลักสูตรภาษาไทย หลักสูตรเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย หลักสูตรเตรียมแพทย์ เป็นต้น สาระสำคัญของหลักสูตรในรูปของเนื้อหาวิชานี้เน้นเนื้อหาสาระเป็นหลัก โดยเฉพาะความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เนื้อหาสาระของหลักสูตรจะถูกกำหนดโดยผู้ที่มีความรู้ในสาขาวิชานั้น ๆ อย่างกว้างขวางแล้วพยายามแยกแยะแบ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรเนื้อหาวิชามีลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

1.1 แนวคิด เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาการเป็นสำคัญเพราะได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) และปรัชญาสังคมนิยมวิทยา (Perennialism) ซึ่งเป็นปรัชญาที่ถือว่าความรู้เป็นอมตะ เป็นนิรันดร์ หลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงเมื่อความรู้เปลี่ยนแปลงไป ท่านผู้รู้เป็นผู้เปลี่ยนแปลงหลักสูตร แนวคิดการจัดการหลักสูตรแบบเน้นเนื้อหา มีดังต่อไปนี้ (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553)

(1) เนื้อหาสาระและความรู้สาขาต่างๆ มีคุณภาพและคุณค่าต่อการพัฒนาด้านต่างๆ ของบุคคลไม่เหมือนกัน ในการจัดการศึกษานั้นควรจะมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาความสามารถเกี่ยวกับจำนวนและตัวเลข คิดอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ การสังเกตและความรอบคอบ ความซาบซึ้ง และการยอมรับความแตกต่างของบุคคลและวัฒนธรรม ความเพลิดเพลินในศิลปะ ดนตรี ความเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น โดยการศึกษาวรรณคดี ละคร และบทกลอน บทประพันธ์ การที่จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกอย่างมีความสุขได้บุคคลจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับโลกทั้งในด้านกายภาพและชีวภาพอย่างเพียงพอ และบุคคลจะเข้าใจสังคมที่ตนดำรงอยู่ได้ดีก็ต้องศึกษาประวัติศาสตร์และสังคมศึกษา ส่วนการดำเนินชีวิตนั้นบุคคลจะต้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการตัดสินใจ ค่านิยม ปรัชญาและศาสนา แล้วเลือกยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตนเอง

(2) นักการศึกษาและนักจิตวิทยาบางคนมีความเชื่อว่า สมอของมนุษย์แบ่งเป็นส่วนๆ ทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน การนำเอาเนื้อหาสาระและความรู้ไปใส่ลงในช่องว่างที่แบ่งเป็นส่วนต่างๆ ในสมอให้เต็ม เด็กก็จะเป็นคนที่มีความรู้ การศึกษาดี และสามารถจะนำความรู้ที่ไปใช้ได้เอง

(3) การจัดเนื้อหาสาระและความรู้ไว้เป็นระบบระเบียบตามลำดับ จะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 ลักษณะของหลักสูตรเนื้อหาวิชาการ

(1) เป็นหลักสูตรที่จัดเนื้อหาสาระและความรู้ในลักษณะที่แยกเป็นแต่ละวิชา ซึ่งไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การเรียนการสอนแยกจากกันเป็นเอกเทศ

(2) หลักสูตรเนื้อหาวิชาประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระสำคัญซึ่งได้แก่ความคิดรวบยอด ทักษะ กฎ และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งจะใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาเนื้อหาวิชาแต่ละวิชาต่อไป

(3) หลักสูตรแบบนี้เน้นเนื้อหาความรู้ ไม่ได้เน้นที่ผู้เรียน ผู้สร้างหลักสูตรจึงได้สร้างหลักสูตรโดยคำนึงถึงความรู้และสาระสำคัญเป็นหลัก

(4) หลักสูตรแบบนี้จัดขึ้นตามความต้องการของผู้ใหญ่มากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของเด็ก ความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ความต้องการและความสนใจของเด็กไม่ใช่เรื่องสำคัญมากนักคุณค่าของหลักสูตรที่มีต่อเด็กก็อยู่ที่การเรียนเนื้อหา ถ้าเด็กเรียนให้สอบผ่านก็ถือว่าใช้ได้ ถ้าเรียนไม่ดี เรียนซ้ำก็ต้องท้อซ้ำ เรียนซ้ำจนกว่าจะสอบผ่าน

(5) หลักสูตรเน้นที่ผลการเรียน เด็กทุกคนต้องเรียนทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนกัน ๆ กันและจะต้องมีความรู้สอบผ่านข้อสอบอย่างเดียว จากเนื้อหาสาระอย่างเดียว ไม่มีการจัดเนื้อหาสาระที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(6) หลักสูตรจะเปลี่ยนแปลงก็ต่อเมื่อเนื้อหาวิชาเปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเนื่องจากความต้องการหรือความผันแปรในสังคม

(7) หลักสูตรประเภทนี้ไม่ถือว่าจิตวิทยาในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ เนื้อหาวิชาเป็นเครื่องกำหนดวิธีสอน การสอนจึงเน้นในด้านที่ให้ครูบรรยาย นักเรียนท่องจำ เน้นเรื่องการสอบใหญ่ สอบย่อย นักเรียนจึงไม่มีใครมีส่วนร่วมในการเรียน การแสดงความคิดเห็น หรือความคิดริเริ่มใดๆทั้งสิ้น

(8) การจัดเนื้อหาวิชาจัดเรียงตามลำดับอย่างมีระเบียบระบบ เรียงตามเรื่องหรือลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผู้ที่รับผิดชอบด้านเนื้อหาวิชาในสาขาวิชานั้นๆ ไม่มีความคล่องตัวในการที่จะจัดเนื้อหาให้ตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

(9) ในด้านการเรียนการสอนนั้น หลักสูตรแบบนี้เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและความรู้ที่ผู้จัดกระทำไว้เป็นระบบระเบียบเพื่อการถ่ายทอดเป็นหลัก โดยครูเป็นผู้ให้ นักเรียนเป็นผู้รับความรู้ ครูจึงต้องศึกษาเนื้อหาวิชาที่จัดไว้ให้เข้าใจ เพราะเป็นเนื้อหาเป็นหัวใจของการสอนโดยมีตำราหรือแบบเรียนเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ และเนื่องจากการจัดหลักสูตรนี้มุ่งเนื้อหาวิชาเป็นหลักการสอนของครูจึงต้องเน้นหนักไปในด้านการบอกเล่าบรรยายเป็นสำคัญ เพื่อจะอธิบายและแนะนำสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้กระจ่างขึ้น กิจกรรมต่างๆที่จัดให้แก่ผู้เรียนก็เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเท่านั้น

1.3 จุดหมาย เน้นการถ่ายทอดความรู้ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของสังคม เน้นให้เห็นคุณค่าด้านศิลปะ ดนตรี การละคร ซึ่งเป็นมรดกของสังคม

1.4 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา จะแยกเป็นรายวิชาย่อย ๆ เช่น วิชาภาษาไทย แยกออกเป็น คัดไทย เขียนไทย ย่อความ จดหมาย เรียงความ อ่านเอาเรื่องไวยากรณ์ไทย วิชาสังคมศึกษา แยกออกเป็น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม เป็นต้น

1.5 การเรียนการสอน ครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนจึงเน้นการบรรยาย ผู้เรียนท่องจำ (Passive Learning) ครูเป็นผู้รับผิดชอบและควบคุมผู้เรียน ครูเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาที่สอน และเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมทั้งหมดมุ่งส่งเสริมทางวิชาการ การแบ่งกลุ่มผู้เรียนแบ่งตามระดับความสามารถทางสติปัญญาในการรับรู้ด้านวิชาการ

1.6 การวัดและประเมินผล วัดความรู้ด้านเนื้อหาวิชาการและวัดการพัฒนาด้านสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญ ไม่คำนึงถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

1.7 ข้อดี

(1) หลักสูตรรูปแบบนี้ช่วยให้การถ่ายทอดเนื้อหาสาระและความรู้ดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบ ผู้เรียนมีความรู้เป็นหมวดหมู่ และเพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อไป

(2) สนองตอบต่อปรัชญาการศึกษาที่ต้องการเน้นการถ่ายทอดความรู้

(3) การจัดเนื้อหาวิชาไว้ตามลำดับอย่างเป็นระบบระเบียบและเป็นชุด จัดทำให้ผู้เรียนมีระบบในการคิด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญารวดเร็วขึ้น

(4) ง่ายต่อการวางแผนและการสอนของครู เพราะฉะนั้นหลักสูตรแบบนี้ครูจะต้องได้รับการฝึกฝนในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี

(5) ประหยัดเวลาในการสอน เนื่องจากผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้อย่างเดียว ครูจึงสามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระและความรู้ได้คราวละมากๆ

(6) หลักสูตรแบบนี้จะคำนึงถึงเนื้อหาที่เรียงลำดับว่า เนื้อหามีความต่อเนื่องอย่างไร ระบบ ระบบ ทำให้ได้ความรู้ที่สัมพันธ์กับความรู้เก่า

(7) เนื่องจากเนื้อหาจัดเรียงไว้เป็นระบบระเบียบ ทำให้วัดผลง่ายและสะดวก

(8) หลักสูตรแบบเนื้อหาวิชา เหมาะสำหรับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

1.8 ข้อจำกัด

(1) ความมุ่งหมายของหลักสูตรแบบนี้แคบเกินไป มุ่งแต่ทางด้านวิชาการ ไม่คำนึงถึงพัฒนาการ ความสามารถและทักษะอื่นๆของผู้เรียน ทำให้ห่างไกลจากความเป็นจริง เพราะไม่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่นๆ เช่นการพัฒนาตนเอง ความคิดอิสระ และสร้างสรรค์ เจตคติในการอยู่ร่วมกัน ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการที่จะบรรลุถึงความต้องการในการแก้ปัญหาชีวิต ส่วนใหญ่มุ่งให้จดจำ ยอมรับเนื้อหาสาระ และความรู้ที่ถ่ายทอดให้เท่านั้น ความมุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนออกไปช่วยพัฒนาสังคมจึงเป็นไปได้ยาก

(2) เนื่องจากเนื้อหาสาระและความรู้ที่จัดตามหลักสูตรแบบนี้ถูกกำหนดขึ้นโดยมีผู้มีความรู้ด้านเนื้อหาแต่ละวิชา เมื่อเห็นว่าผู้เรียนควรจะเรียนอะไรก็บรรจุเนื้อหาเข้าไปในหลักสูตรโดยมิได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน ดังนั้นการจัดหลักสูตรแบบนี้จะไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียน เพราะสิ่งที่เรียนไม่เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

(3) หลักสูตรแบบนี้แบ่งเป็นวิชาต่างๆมากมาย แต่ละวิชาขาดการประสานสัมพันธ์กันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน ทำให้การเรียนรู้ในแต่ละวิชาเสร็จสิ้นเบ็ดเสร็จในตัวของมันเอง ผู้เรียนจึงไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะในชีวิตประจำวันนั้น เราใช้ความรู้หลากหลายด้านผสมกันกันไป

(4) การจัดหลักสูตรแบบนี้ยังเป็นไปไม่ได้ที่จะเพิ่มเนื้อหาให้ทันกับปัจจุบัน และถ้าจำเป็นจะต้องให้เนื้อหาเพิ่มขึ้นแก่ผู้เรียนจะต้องจัดเป็นวิชาขึ้นใหม่ต่างหาก ซึ่งเป็นไปไม่ได้เพราะจะทำให้มีวิชาต่างๆ มากมาย เพราะความรู้ใหม่ๆเกิดขึ้นตลอดเวลา

(5) หลักสูตรแบบนี้มุ่งถ่ายทอดเนื้อหาสาระและความรู้ของวิชาต่างๆ ที่จัดไว้อย่างเป็นระบบระเบียบตามลำดับ การเรียนรู้โดยวิธีอธิบายให้กระจ่าง การแนะนำ และโดยวิธีอนุমান ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบเฉื่อยชา ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ไม่เกิดมโนคติในสิ่งที่เรียน การถ่ายโยงความรู้จึงไม่เกิดขึ้น ผู้เรียนจึงไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้

(6) การจัดเนื้อหาสาระและความรู้อย่างเป็นระบบระเบียบนั้น การสอนจะต้องอาศัยตำราหรือแบบเรียนเป็นหลัก และผู้สอนต้องมีความรู้ดีในเนื้อหาสาระที่สอน แต่การสอนจะไปก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนได้อย่างแจ่มแจ้ง นอกจากนั้นตำราหรือแบบเรียนยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในชีวิต และไม่สามารถทำให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ความสามารถได้อย่างมีอิสระอีกด้วย

หลักสูตรเนื้อหาวิชามักจะถูกวิจารณ์ว่าเป็นหลักสูตรแบบเก่า ไม่เหมาะกับหลักจิตวิทยาการเรียนการสอนและเป็นหลักสูตรที่ขาดการเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ที่สำคัญ คือ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้แต่เพียงอย่างเดียวและความรู้นั้นก็เกิดมาจากการท่องจำเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะนำไปวิเคราะห์หรือนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้น้อยเพราะไม่มีเวลาพอที่จะฝึกฝนทางด้านอื่น ๆ นอกจากการท่องจำ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการศึกษาค้นคว้า เพื่อหาจุดยืนของหลักสูตรอย่างกว้างขวางกว่าครึ่งศตวรรษมาแล้วก็ตาม ความคิดรวบยอดของหลักสูตรเนื้อหาวิชาก็ยังเป็นพื้นฐานของการสร้างรูปแบบของหลักสูตรอยู่ โบแชมป์ (Beauchamp) เขียนหนังสือทฤษฎีหลักสูตรเมื่อปี ค.ศ. 1968 ก็ยัง

ยืนยันว่า สิ่งที่เป็นพื้นฐานทั่วไปของหลักสูตร คือ ข้อสังเกตเนื้อหาวิชาที่จะสอนในสถานศึกษา เช่น สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาการดำรงชีวิตหรือรูปแบบต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมาซึ่งไม่ว่าจะดำเนินการในรูปแบบใดก็ตาม เนื้อหาวิชาจะเป็นแกนสำคัญของหลักสูตร

2. หลักสูตรสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) หลักสูตรประเภทนี้เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรเนื้อหาวิชา ด้วยการรวมเอาส่วนที่เหมือนกัน ทั้งในด้านลักษณะของวิชา คุณค่าและความสำคัญของวิชา และในส่วนที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องเข้ามาไว้ด้วยกัน ลักษณะจึงเป็นการรวมวิชาให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ของวิชาที่มีความคล้ายคลึงกันจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจสนุกสนานเพลิดเพลิน และที่สำคัญ คือ ผู้เรียนรู้จักการวิเคราะห์ รวมทั้งการเอาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต หลักสูตรสัมพันธ์มีลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้ (ธงชัย ช่อพฤษา, 2548, หน้า 13-14)

2.1 แนวคิด เป็นหลักสูตรที่มีแนวคิดจะพยายามแก้ปัญหาอันเกิดขึ้นในหลักสูตรเนื้อหาวิชา มีเนื้อหาวิชาที่มีความซ้ำซ้อนกัน แต่ยังเน้นความรู้เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับหลักสูตรเนื้อหาวิชา

2.2 จุดหมาย เน้นการถ่ายทอดความรู้และศิลปวัฒนธรรม เช่นเดียวกับหลักสูตรเนื้อหาวิชา

2.3 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา เป็นหลักสูตรที่พยายามจัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน พยายามจัดโครงสร้างของเนื้อหาสาระด้วยการกำหนดวิชาใดวิชาหนึ่งขึ้นมาก่อนและนำเอาเนื้อหาวิชาอื่นที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานและผนวกกัน เช่น สัมพันธ์ระหว่างวิชาประวัติศาสตร์กับวรรณคดี วิทยาศาสตร์กับภูมิศาสตร์ เป็นต้น

2.4 การเรียนการสอน เน้นครูเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนแต่ละรายวิชาจะต้องมาจัดแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น ครูที่สอนวรรณคดี ก็อาจให้ผู้เรียนวาดภาพประกอบเป็นการแสดงออกซึ่งจินตนาการของผู้เรียน ผู้เรียนอาจร่วมกันร้องเพลง เล่นละครหรือแสดงบทบาทสมมุติ กระบวนการเรียนรู้ เช่นนี้ คือ การสอนวิชาภาษาไทยให้สัมพันธ์กับวิชาศิลปศึกษาหรืออาจสัมพันธ์กับวิชาประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2.5 การวัดและประเมินผล วัดความรู้ด้านเนื้อหาวิชาและวัดการพัฒนาด้านสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญ หลักสูตรสัมพันธ์ จะมีผลดีกับผู้เรียนที่ให้ความกระตือรือร้นในการเรียน และครูผู้สอนก็ได้ดำเนินการสอนร่วมกันทำให้เกิดจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร จะมีแนวทางการ

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทางอย่างไร แต่ขณะเดียวกันหลักสูตรสัมพันธ์ก็มีข้อบ่งพร่องหลายประการ เช่น เกิดการสับสนของผู้เรียนหากการเตรียมการสอนไม่ดีพอ หรือครูขาดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันหากครูไม่เข้าใจในลักษณะการสัมพันธ์ระหว่างวิชาด้วยการนำวิชาที่มีความสัมพันธ์กันน้อยเข้ามาสัมพันธ์กัน อาจทำให้วิชานั้นมีเนื้อหามากเกินไปจนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาไม่เกิดขึ้น เช่น การเอาวิชาคณิตศาสตร์มาสัมพันธ์กับภาษาอังกฤษ เป็นต้น

3. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Broad Field Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรเนื้อหาวิชา ลักษณะของหลักสูตรสหสัมพันธ์เป็นการนำวิชาหลาย ๆ วิชาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาจัดเป็นหมวดหมู่เข้าด้วยกัน เช่น วิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ศาสนา เข้ามารวมกันจัดเป็นหมวดวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น หลักสูตรนี้จะช่วยทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายเข้า หลักสูตรสหสัมพันธ์มีลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้ (รุจิรี ภูสาระ, 2551, หน้า 19-20)

3.1 แนวคิด เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ยึดปรัชญาสารัตถนิยมและปรัชญาสังคมนิยม มีความเชื่อว่าการศึกษา คือ เครื่องมือในการสืบทอดมรดกทางสังคม ซึ่งคือวัฒนธรรมและอุดมการณ์ทั้งหลายอันเป็นแก่นสาระสำคัญของสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป

3.2 ลักษณะของหลักสูตรสหสัมพันธ์

(1) หมวดวิชาภาษา ประกอบด้วย วรรณคดี การอ่าน การแสดงออกแบบสร้างสรรค์ การสื่อสาร การใช้ภาษา หลักภาษา การวิเคราะห์ภาษา และการสะกดคำ เป็นต้น

(2) หมวดวิชาหมวดสังคมสหสัมพันธ์ ประกอบด้วย การผลิต การจำหน่าย การอุปโภคบริโภค การคมนาคม การปกครอง การศึกษา ความประพฤติ สังคมวิทยา ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์

เป็นต้น

(3) หมวดวิชาคหกรรมและอาชีพ ประกอบด้วย กิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการเตรียมอาชีพ การเรือน และการแนะแนวอาชีพ เป็นต้น

(4) หมวดวิชาศิลปะสร้างและนันทนาการ ประกอบด้วยวิชาสุขศึกษา ลักษณะนิสัย การแสดงออก การพัฒนาการทางร่างกาย ดนตรี ศิลปะ นันทนาการ วาดเขียน และสรีรวิทยา เป็นต้น

(5) หมวดวิชาธรรมชาติ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย วิทยาศาสตร์เบื้องต้น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ทั่วไป วิทยาศาสตร์ริสอร์ทและประยุกต์ เลขคณิต ชีววิทยา และฟิสิกส์ การเรียนการสอน ผู้สอนอาจจัดเป็นหัวข้อที่จะเรียน แล้วนำความรู้ที่สนับสนุนหัวข้อนั้นมาใส่ไว้ในหน่วยนั้น โดยเลือกเอาเฉพาะเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ไม่ต้องนำเนื้อหาทั้งหมดมาใส่ไว้ โดยวิธีนี้ทำให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมประสบการณ์เรียนรู้ได้หลายวิธี

3.3 จุดหมาย เน้นการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน เช่นเดียวกับหลักสูตรเนื้อหาวิชาและหลักสูตรสัมพันธ์

3.4 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา จัดเนื้อหาวิชาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกันมาไว้ในหมวดเดียวกัน เช่น นำวิชาเลขคณิต เรขาคณิต พีชคณิต ตรรกศาสตร์ รวมเป็นหมวดคณิตศาสตร์ เป็นต้น

3.5 การเรียนการสอน เน้นครูเป็นศูนย์กลาง สอนให้ผู้เรียนจดจำ ใช้เหตุผลและตั้งใจกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยผู้สอนใช้การบรรยาย การตั้งคำถามเป็นหลัก รวมทั้งเป็นผู้ควบคุมดูแลให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัย

3.6 การวัดและประเมินผล วัดผลด้านสติปัญญาด้านความรู้และความจำเป็นสำคัญ

3.7 ข้อดี

การนำวิชาการต่างๆ ที่สัมพันธ์กันมาไว้เป็นหมวดเดียวกัน จะทำให้เกิดการผสมผสานสัมพันธ์กับเนื้อหาวิชามากขึ้น เป็นการผสมผสานความรู้ ความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละวิชาจึงหมดไป เหลือแต่หมวดวิชากว้างๆ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ในแต่ละหมวดวิชา ซึ่งจะเอื้อต่อการนำไปเรียนรู้ไปใช้ หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

3.8 ข้อจำกัด

(1) ความรู้ที่ได้รับตามหลักสูตรแบบนี้กว้างขึ้น จึงอาจทำให้ผู้เรียนไม่มีความแม่นยำในความรู้

(2) ในปฏิบัติการผสมผสานสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาไม่เกิดขึ้น เพราะการสอนของครูไม่ถูกต้องตามหลักการ ครูยังแยกสอนเป็นวิชาๆ เหมือนเดิม ไม่เน้นการประสานสัมพันธ์วิชาความรู้จากวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน เช่น หมวดวิชาสังคมศึกษา ยังสอนแยกเป็นหน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

(3) การพยายามรวบรวมเอาวิชาต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันนั้น อาจไม่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ เพราะอาจเนื้อหาอย่างไม่ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาและธรรมชาติของเนื้อหาวิชา ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำไปสรุปได้ เช่น วิชาที่เรียนไม่ช่วยให้ผู้เรียนรู้วิธีที่จะสร้างความคิดขึ้นมาเองไม่สามารถนำเหตุการณ์มาสัมพันธ์กันได้ ไม่รู้จักวิธีซักถามปัญหา ทั้งนี้เพราะแต่ละหมวดวิชาบรรลุแต่เนื้อหาที่ไม่สัมพันธ์กันเลย

(4) การรวมวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน อาจไม่ช่วยให้เกิดการประสานสัมพันธ์ความรู้อย่างแท้จริง เพียงแต่นำเอามารวมกันไว้ แล้วจัดหมวดหมู่ใหม่เท่านั้น จึงไม่กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียน การเรียนรู้อยู่ยังเป็นแบบเฉื่อยชา ผู้เรียนไม่มีโอกาสใช้ความคิดอย่างลึกซึ้ง ไม่มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสม เพราะเน้นการปลูกฝังทางวิชาการ เนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับสภาพความจริงในสังคม และความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ยังขาดการเน้นเรื่องปัญหาสังคม

ในการจัดหลักสูตรสหสัมพันธ์ จึงควรคำนึงถึงข้อจำกัดที่ได้กล่าวมาแล้ว และพยายามเลือกเนื้อหาวิชาที่บรรลุในหมวดวิชาต่างๆ ให้เหมาะสมสัมพันธ์กันให้สามารถนำไปใช้ได้โดยให้ความสมดุลทั้งแนวลึกและแนวกว้างเนื้อหาวิชาเหล่านั้นจึงไม่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของการจัดหลักสูตรลักษณะนี้ได้

การจัดเนื้อหาวิชาที่ใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันมาเป็นหมวดวิชาเดียวกันจะทำให้เนื้อหาวิชากว้างขึ้น ครูผู้สอนมีเสรีภาพในการสอนสามารถเลือกเนื้อหาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกันสอนด้วยกัน หลักสูตรมีความคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นสูง เพราะไม่ต้องใช้ครูสอนหลายคนในรายวิชาย่อยๆ ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนความรู้พื้นฐานต่าง ๆ ที่เหมาะสมและตามความต้องการของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม หลักสูตรสหสัมพันธ์ก็มีข้อบกพร่องบ้าง คือ การผสมผสานเนื้อหาวิชาทำได้ยาก เพราะส่วนใหญ่ครูผู้สอนยังคงเน้นแต่รายวิชา ผู้เรียนได้รับความรู้กว้าง ๆ ทั่วไปไม่ส่งเสริมให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผล จุดหมายของหลักสูตรยังเน้นเนื้อหาวิชามากเกินไป ขาดการพัฒนาด้านอื่น ๆ และเน้นเนื้อหาวิชายังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม

หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (learner centered curriculum) เป็นหลักสูตรที่ได้ยึดถือมาตั้งแต่สามทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังถือว่ามีความทันสมัยอยู่มาก หลักการของหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เป็นการจัดหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน จึงต้องยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ในการกำหนดหลักสูตร หลักสูตรประเภทนี้สามารถแยกออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ (Activity and Experience Curriculum) หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ได้รับการพัฒนาขึ้นมา เนื่องจากนักศึกษามีความเชื่อว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือประสบการณ์ใด ๆ ก็ตาม ต้องจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้านและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิต ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมการเรียนที่มีประโยชน์ และตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ลักษณะการร่วมกิจกรรมนั้นต้องอยู่บนรากฐานของความถนัดและความสนใจของผู้เรียน หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ที่มีลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

(รุจิรี ภูสาระ, 2551, หน้า 24-25)

1.1 แนวคิด เป็นหลักสูตรที่ได้รับอิทธิพลและแนวคิดมาจากปรัชญาพัฒนานิยม (Progressivism) ซึ่งปรัชญาที่มีต้นกำเนิดมาจากปรัชญาแม่บท คือ ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ซึ่งได้รับแนวคิดมาจาก เพียซ (Pierce) และได้รับการเผยแพร่ได้กว้างขวางขึ้นโดย เจมส์ (James) จนได้รับความนิยมสูงสุด ดิวอี้ (Dewey) ได้นำแนวคิดที่มาใช้ในการศึกษาเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือทำ (learning by doing) และการปลูกฝังการฝึกอบรมโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (Experience) และเรียนรู้จากการคิด การลงมือทำ และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

1.2 ลักษณะของหลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์

- (1) จัดหลักสูตรโดยยึดกิจกรรมหรือประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก
- (2) กิจกรรมหรือประสบการณ์นั้นจะต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

(3) เป็นหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูต้องเป็นทั้งนักวางแผน นักจิตวิทยา นักแนะแนว และนักพัฒนาการ

(4) การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธีแก้ปัญหา โดยครูจะต้องสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขึ้น แล้วให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหานั้นด้วยตนเองโดยใช้กิจกรรมเข้าช่วย โดยวิธีนี้ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้ใช้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างงานของตนเองขึ้นมาเอง โดยมีครูคอยช่วยหาทางให้ผู้เรียนแก้ปัญหา ผู้เรียนจะต้องลงมือกระทำ สร้างงานขึ้นมาเอง สังเกตและวางแผน เพื่อหาประสบการณ์จากการแก้ปัญหาด้วยตนเอง การเรียนรู้จึงจะเกิดขึ้น การเรียนรู้โดยวิธีดังกล่าวนี้ผู้เรียนจะได้รับทักษะความรู้ ตลอดจนเนื้อหาสาระที่ตรงกับความต้องการและความสนใจของเขา ผู้เรียนจึงสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.3 จุดหมาย เน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และสติปัญญา พร้อมกันไป โดยคำนึงถึงความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.4 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา จัดเนื้อหาวิชาโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับประสบการณ์ เป็นกิจกรรมในการเรียนรู้และประสบการณ์จริง ยึดผู้เรียนเป็นหลักในการจัดเนื้อหา

1.5 การเรียนการสอน ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถ ความถนัดและความสนใจ กระบวนการเรียนการสอนยึดหลักการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนการสอนมุ่งให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น (active learning) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปตามขั้นตอน คือ มีการเร้าความสนใจให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน จนถึงการจัดและประเมินผลการเรียนด้วย

1.6 การวัดการประเมินผล วัดความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้านโดยเน้นความสามารถในการแก้ปัญหาการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน

1.7 ข้อดี

(1) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มาก และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

(2) เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน

(3) ผู้สอนและผู้เรียนได้มีโอกาสได้ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดและมีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

1.8 ข้อจำกัด

(1) หลักสูตรแบบนี้ผู้เรียนไม่ได้ความรู้เป็นกอบเป็นกำ เป็นหลักสูตรที่ใช้ได้ดีเฉพาะกับเด็กเล็กๆ โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา เพราะการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จะทำให้เด็กเล็กๆ เกิดการเรียนรู้นั้นกระทำได้ง่ายกว่าเด็กโต เนื่องจากเด็กโตสามารถเรียนรู้ได้กว้างขวาง การจัดประสบการณ์เรียนรู้จึงทำได้ยาก

(2) ครูผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจในลักษณะของหลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์ เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ถูกต้อง ถ้าครูผู้สอนไม่เข้าใจการจัดการสอนก็จะไม่ประสบผลตามความมุ่งหมาย

(3) การสอนตามหลักสูตรประเภทนี้ควรมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็ก เพราะฉะนั้นห้องเรียน อุปกรณ์ หรือสิ่งสนับสนุนต่างๆ ควรจะมีความพร้อม มิฉะนั้นการจัดการเรียนจะไม่บังเกิดผล

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ เป็นหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามหลักการของการเรียนรู้ เกิดจากการได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ และการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ก็มีข้อบกพร่องบ้าง เช่น การจัดเนื้อหาวิชาที่จะให้สอดคล้องกับประสบการณ์การกระทำที่ยาก โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนมีอายุมากขึ้น ประสบการณ์ย่อมมีมากขึ้น เนื้อหาวิชายิ่งซับซ้อน จึงเหมาะสำหรับจัดเป็นหลักสูตรในระดับประถมศึกษามากกว่าระดับสูงขึ้นไป

2. หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ยึดกระบวนการสังคมและการดำเนินชีวิตเป็นหลักสำคัญ โดยเน้นชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสังคม รู้จักชีวิตจริง เรียนรู้ภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ผู้เรียนประสบอยู่ และสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ใน

ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคมมีลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

2.1 แนวคิด เป็นหลักสูตรที่จัดตามแนวคิดของปรัชญาพัฒนนิยม เช่นเดียวกับหลักสูตร กิจกรรมและประสมการณ์ แต่เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงให้มากขึ้น การจัดหลักสูตรแบบนี้เกิดจากแนวคิดที่ว่า กิจกรรมหรือการกระทำเป็นสิ่งจำเป็นที่จะก่อให้เกิดความคิดและการเรียนรู้ หลักสูตรแบบนี้จึงเน้นกิจกรรมของมนุษย์และถือว่าเป็นสิ่งมีค่ามากที่สุดสำหรับผู้เรียน

2.2 ลักษณะของหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม

(1) เป็นหลักสูตรที่จัดเนื้อหาสาระให้มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของคนในสังคมโดยการ จัดเนื้อหาสาระตามกิจกรรมของคนในสังคม เช่น การป้องกันชีวิตและสุขภาพ การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในครอบครัว การยึดมั่นในศาสนา สนุกหรือวิจักษ์ในเรื่องความงามต่างๆ การแสวงหาความรู้โดยการศึกษาค้นคว้า ความร่วมมือในสังคมในฐานะพลเมืองดี การนันทนาการ การช่วยเหลือปรับปรุงสภาพทางวัฒนธรรม

(2) การจัดหลักสูตรแบบนี้เป็นการเตรียมผู้เรียนให้ร่วมมือกับสังคม ทำให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะได้มีการเชื่อมโยงให้สิ่งที่เรียนสัมพันธ์กับชีวิตจริง โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคม กระบวนการทางสังคม หรือปัญหาทางสังคม ซึ่งคาดว่าจะแก้ไขปัญหาได้ ก็นำมาสอนแก่ผู้เรียน

(3) การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง การจัดกิจกรรมอาจจัดเป็นหน่วย หรือเป็นรายวิชา ส่วนการจัดเนื้อหา นั้น ต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนสิ่งใกล้ตัวก่อน เช่น จากบ้านมาสู่ชุมชน และโลก หรือจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรู้จากสิ่งที่เข้าใจยากหรือซับซ้อนขึ้น

2.3 จุดหมาย เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ผสมผสานจากเนื้อหาต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.4 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา เน้นเนื้อหาวิชาที่สอดคล้องกับสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียน และการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสังคม โดยพยายามให้เนื้อหามีส่วนร่วมสัมพันธ์กับชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ วิชาที่เรียนประกอบด้วย ภาษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ การปกครอง ศิลปะ การพาณิชย์และการอุตสาหกรรมและวิชาชีพต่าง ๆ

2.5 การเรียนการสอน ยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือลงมือทำ เน้นการสร้างประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ครูเป็นผู้มีบทบาทในการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน การเรียนการสอนอาจเป็นรูปหน่วยกิจกรรมหรือแยกเป็นรายวิชา

2.6 การวัดและการประเมินผล เน้นการวัดพฤติกรรมทุกด้านของผู้เรียน คือ วัดพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2.7 ข้อดี

(1) ช่วยพัฒนาทางด้านความคิดและช่วยให้เข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้มากขึ้น ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้สูง

(2) ช่วยส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ เพราะสิ่งที่เรียนเกี่ยวข้องกับชีวิตในสังคม มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนแบบ Active Learning คือ การให้ผู้เรียนเป็นกลางและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากที่สุด

2.8 ข้อจำกัด

(1) ขาดความสมดุลของเนื้อหาสาระสำคัญไป เพราะเน้นความสนใจในทางปฏิบัติของผู้เรียนมากเกินไป

(2) การประสานสัมพันธ์และการจัดหมวดหมู่ของประสบการณ์เรียนรู้ ยังไม่สามารถทำได้สมบูรณ์ เพราะผู้จัดไม่แน่ใจว่ากิจกรรมและประสบการณ์ชีวิตอะไรที่คิดว่ามีค่ามากที่สุดสำหรับผู้เรียนที่จะนำมาสอนได้ ถ้าการดำเนินการจัดหลักสูตรแบบนี้ไม่ได้กระทำอย่างระมัดระวังเท่าที่ควร จะทำให้การสอนจริงไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

(3) กิจกรรมในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมีหลายแง่หลายมุม อาจทำให้ไม่สามารถสอนได้ทั้งหมด ผู้เรียนก็จะนำความรู้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นไปประยุกต์ใช้ได้

(4) การสร้างเรื่องราวขึ้นมาสำหรับการสอนเป็นสิ่งที่ยากยิ่งกว่าการเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาที่สอน การปล่อยให้ครูเป็นผู้ดำเนินการใช้หลักสูตรฝ่ายเดียว ไม่อาจประกันได้ว่าผู้เรียนจะได้รับเนื้อหาสาระและประสบการณ์ครบถ้วนตามที่ผู้จัดหลักสูตรต้องการ และยังถ้ามีครูมีพื้นฐานการศึกษาและอบรมทางการสอนลักษณะนี้มาน้อยด้วยแล้ว จะทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของหลักสูตรแบบนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา แต่เป็นผลมาจากการดำเนินการสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพมากกว่า ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม เป็นหลักสูตรที่ยึดกระบวนการสังคมและการดำเนินชีวิตเป็นหลัก เป็นหลักสูตรที่มีคุณค่าสำหรับผู้เรียนเพราะมุ่งที่จะให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น เนื้อหาวิชาที่จะยึดเอาสังคมและสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของผู้เรียนนำมาเป็นหลักเพื่อนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ และหาทางแก้ไข ลักษณะเช่นนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มุ่งความสนใจและความต้องการของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม หลักสูตรรูปแบบนี้ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เช่น หลักสูตรอาจทำให้ขาดความสมบูรณ์ทางด้านเนื้อหาวิชาเพราะเน้นประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน การนำไปปฏิบัติจริงของผู้เรียนอาจทำได้บางส่วนเท่านั้น และการเลือกประสบการณ์อาจมีปัญหว่าประสบการณ์และกิจกรรมใดมีคุณค่ามากที่สุดที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. หลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาและประสบการณ์หลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน โดยเน้นการตอบสนอง ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนตลอดจนถึงเอาความต้องการของสังคมเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ และเอาเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้ามาช่วยแก้ปัญหา หลักสูตรแกนกลางมีลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้ (รุจิรุ ภูสาระ, 2551, หน้า 21-23)

3.1 แนวคิด เป็นหลักสูตรที่จัดตามแนวคิดของปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ซึ่งเชื่อถือว่าการปฏิรูปสังคมหรือการพัฒนาของสังคมให้ดีขึ้น โดยการช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การจัดระเบียบของสังคม การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม การส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคม และการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

3.2 จุดหมาย มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญาและด้านอื่น ๆ ค่านิยมของสังคมแต่ละสังคม ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและการปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น

3.3 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา ลักษณะการจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานที่สอดคล้องกับชีวิตและสังคมทั่วไป เป็นวิชาหลักหรือวิชาบังคับที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องเรียนเหมือนกัน และวิชาเลือกหรือวิชาเฉพาะที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด

และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เน้นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.4 การเรียนการสอน จะไม่เน้นหนักด้านเนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง แต่จะเน้นทั้งสองด้านควบคู่กันไป มุ่งเสริมสร้างความรู้ พัฒนาสติปัญญาเพื่อนำไปแก้ปัญหาในชีวิตจริง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม การเรียนการสอนใช้วิธีสอนและกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ยึดการแก้ปัญหาและการปฏิบัติจริง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูลดบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ครูให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

3.5 การวัดและการประเมินผล วัดความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรที่ช่วยแก้ปัญหาที่ว่า การจัดหลักสูตร โดยเน้นกิจกรรมและประสบการณ์ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนหย่อนความรู้ทางด้านวิชาการ เพราะหลักสูตรแกนกลางเน้นทั้งเนื้อหาวิชาและกิจกรรมและประสบการณ์ควบคู่กันไป สามารถจัดตารางสอนแบบยืดหยุ่นช่วยให้มีความคล่องตัวในการจัดกิจกรรม จัดกิจกรรมได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้น หลักสูตรแบบนี้จะได้ผลดีต้องมีสื่อการเรียนรู้ให้ครบถ้วน ครูต้องเตรียมพร้อมเป็นอย่างดีในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

4. หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มุ่งในการรวมประสบการณ์การเรียนรู้ โดยคัดเลือกเนื้อหาวิชาจากหลาย ๆ สาขาวิชามาจัดเป็นกลุ่ม หรือเป็นหมวดหมู่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่องและมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรบูรณาการมีลักษณะตามองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้ (ชูศรี สุวรรณโชติ, 2544, หน้า 53-55)

4.1 แนวคิด เป็นหลักสูตรที่จัดตามแนวคิดของปรัชญาพัฒนานิยม และปรัชญาปฏิรูปนิยม ซึ่งมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม

4.2 จุดหมาย ต้องการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ต่อเนื่องและมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต พัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงสามารถแก้ปัญหาของสังคมได้

4.3 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา นำเนื้อหาวิชาหรือสาระการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ มาผสมผสานในลักษณะหลอมรวมกันเป็นกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นต้น ๆ จะมีการบูรณาการมาก และจะลดการบูรณาการลงในระดับชั้นที่สูงขึ้น

4.4 การเรียนการสอน หลักสูตรบูรณาการจะยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

4.5 การวัดและการประเมินผล วัดความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน โดยเฉพาะทางด้านความสามารถแก้ปัญหาและการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรบูรณาการเป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นประสบการณ์ที่คัดเลือกมาจากหลายสาขาวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการเนื้อหาวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สัมพันธ์และต่อเนื่องมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต อย่างไรก็ตาม หลักสูตรบูรณาการมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เช่น การหลอมเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในแบบบูรณาการในระดับชั้นมัธยมศึกษากระทำได้ยากเพราะระดับนี้จะมีเนื้อหาวิชาอยู่มาก และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะไม่ประสบผลสำเร็จ ถ้าครูไม่เข้าใจหลักสูตรในรูปแบบของการบูรณาการ

5. หลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard – Based Curriculum) ในช่วงเวลากว่า 10 ปี ที่ผ่านมา ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาโดยมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติขึ้น อาจถือได้ว่ายุคปัจจุบันเป็นยุคของ “มาตรฐาน” เรื่องนี้ดูเหมือนจะเป็นเรื่องสำคัญ และกำลังเป็นที่สนใจของทุกฝ่าย เมื่อก่อนเราอาจจะคุ้นเคยกับเรื่องมาตรฐานที่ใช้ในวงการธุรกิจ ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการตรวจสอบคุณภาพสินค้า ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ก่อนออกจำหน่าย แต่ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องมาตรฐานได้ขยายวงกว้าง รุกคืบเข้าไปสู่วงการต่างๆ ไม่เว้นแม้กระทั่งวงการศึกษานี้ หากนักการศึกษาคนใดไม่พูดถึง “มาตรฐาน” หรือไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องมาตรฐานเลย ก็อาจจะถูกมองเป็นคนตกยุคได้

สำหรับประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษามากนัก เพราะระบบการศึกษาของไทยในยุคที่ผ่านมาเป็นระบบรวมศูนย์ (Centralization) สถานศึกษาต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรการศึกษา กำหนดโครงสร้างหลักสูตร

ชั่วโมงเรียน และเนื้อหาสาระ สำหรับจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และการไหลบ่าของความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลในยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวในการเปลี่ยนแปลงการศึกษา นอกจากนั้นได้มีข้อเท็จจริงและตัวบ่งชี้หลายประการที่แสดงให้เห็นถึงความไม่น่าพึงพอใจในระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ขณะนั้น ตัวอย่างเช่น การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด วิเคราะห์ และทักษะในการแก้ปัญหาแก่เยาวชนไทย อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียนเกือบทุกวิชาที่เป็นวิชาพื้นฐานของการเรียนขั้นสูงต่อไปอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ

เหตุปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่ความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งขับเคลื่อนไปสู่การมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนและท้องถิ่นยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม คงไม่มีใครปฏิเสธว่าการกระจายอำนาจอย่างสุดโต่งโดยไม่มีการควบคุมเลย อาจก่อให้เกิดความเสียหาย และนำไปสู่การถดถอยของคุณภาพการศึกษาโดยรวมได้ ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าเยาวชนของชาติจะได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกัน ส่วนกลางจึงได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ขึ้น เพื่อเป็นเกณฑ์กลางที่ใช้ในการเทียบเคียงตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง มาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์คุณภาพสำคัญที่บ่งชี้ถึงระดับความรู้ความสามารถที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะบอกถึงสิ่งที่คาดหวังหรือจุดหมายไว้อย่างชัดเจน ว่าอะไรคือสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนทุกคนรู้และปฏิบัติได้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าไม่ว่านักเรียนจะจบการศึกษาจากที่ใด จากโรงเรียนขนาดเล็ก หรือโรงเรียนขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะจบจากโรงเรียนที่อยู่ในเมือง หรือในชนบท หรือมุมใดของประเทศ จะได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถอย่างทัดเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ มาตรฐานการเรียนรู้จึงเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษา โดยจะส่งผลต่อการศึกษา ในทุกระดับทั้งระดับชาติ ท้องถิ่น โรงเรียน และการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และชุมชน (รุ่งนภา นุตราวงศ์, 2552)

5.1 ผู้เรียน มาตรฐานช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงสิ่งที่คาดหวังจากการเรียนของเขา ว่าเขาจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ถึงมาตรฐานที่กำหนด นอกจากนั้นมาตรฐานยังเป็นสิ่งท้าทายช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนของตนเอง และช่วยทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการเรียนรู้

5.2 ครู มาตรฐานเป็นกรอบทิศทางช่วยครูในการสร้างหลักสูตร ออกแบบการเรียนการสอนและการประเมินผล ทำให้ครูทราบว่าจะอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนควรรู้และปฏิบัติได้ ทำให้การสอนของครูมีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น

5.3 ผู้ปกครอง มาตรฐานช่วยให้การสื่อสารระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกัน โรงเรียนและผู้ปกครองพูดภาษาเดียวกันเกี่ยวกับเรื่องหลักสูตร กระบวนการเรียน การสอน มาตรฐานยังเป็นสื่อกลางที่ท้าทายให้ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษาเพื่อพัฒนาลูกหลานของตนให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดนั้น

5.4 ชุมชน และสถานศึกษา มาตรฐานเป็นเสมือนความคาดหวังทางการศึกษาที่ทุกฝ่ายกำหนดไว้ร่วมกัน ช่วยให้นักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับท้องถิ่น เขตพื้นที่ การศึกษา และโรงเรียนมีเป้าหมายที่ชัดเจน และนำนวัตกรรมใหม่ๆมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา การเรียนการสอน และการประเมินผล เพื่อนำพาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานนั้น

หลักสูตรอิงมาตรฐาน ในระบบการศึกษาที่มีมาตรฐานเป็นเป้าหมายนั้น หลักสูตรการศึกษาจะมีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-Based Curriculum) ซึ่งประเทศไทยได้เริ่มใช้หลักสูตรลักษณะนี้ ตั้งแต่การประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และได้มีการปรับปรุงพัฒนามาสู่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อใช้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อม ในปีการศึกษา 2552 และโรงเรียนทั่วไปในปีการศึกษา 2553

ด้วยเหตุที่มาตรฐานเป็นเป้าหมายหรือสิ่งที่คาดหวังในการเรียนการสอน การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ระดับชาติ กับหลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง มาตรฐานการเรียนรู้จะไม่มีคามหมายอะไรเลย หากสิ่งที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายนั้นมิได้ถูกนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังในการเรียนการสอน ดังนั้นเพื่อให้การปฏิรูปหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้เกิดมรรคผลสมดังความคาดหวัง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องมาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษาต้องเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-Based Curriculum) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ

(1) มาตรฐานเป็นจุดเน้นของการพัฒนาหลักสูตรในทุกๆระดับ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตลอดแนวตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับสถานศึกษา ตลอดจนถึงระดับชั้นเรียนจะต้องเน้นและยึดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นหลักและเป้าหมายสำคัญ

(2) องค์ประกอบของหลักสูตรเชื่อมโยงกับมาตรฐาน ไม่ว่าจะ เป็นเนื้อหาสาระที่สอน กิจกรรมการเรียนรู้ ชิ้นงาน/ภาระงานที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ เกณฑ์การวัดและประเมินผล สื่อการเรียนรู้ ต้องเชื่อมโยง สะท้อนสิ่งที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนที่ระบุไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้

(3) หน่วยการเรียนรู้เป็นหัวใจของหลักสูตร การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะเป็นการนำมาตรฐานไปสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างแท้จริง

(4) การประเมินผลสะท้อนมาตรฐานอย่างชัดเจน มาตรฐานและการประเมินผลมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างประสบความสำเร็จนั้น มาตรฐานต้องเป็นตัวเทียบเคียง ดังนั้นเกณฑ์ต่างๆ หรือร่องรอยหลักฐานในการประเมินผลการเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยง และสะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้อย่างชัดเจน และมีความสามารถบ่งชี้ได้ว่าผู้เรียนบรรลุถึงมาตรฐานหรือไม่ เพียงใด หากยังไม่บรรลุมีจุดใดบ้างที่จะต้องพัฒนาต่อไป

ผู้บริหารในยุคมาตรฐาน โรงเรียนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนไปสู่คุณภาพตามมาตรฐาน ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในสังคมโลกที่มีความซับซ้อนขึ้น โรงเรียนในยุคนี้จึงต้องเผชิญกับสิ่งท้าทาย และมีความแตกต่างจากโรงเรียนในยุคก่อนอย่างมาก ในการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชากรของชาติมีความรู้ ความสามารถ ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ ผู้บริหารโรงเรียนยุคใหม่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับศักยภาพสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ

1. ผู้นำทางวิชาการ (Academic Leadership) ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานและหลักสูตร ซึ่งเป็นหัวใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สามารถช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสามารถตัดสินใจในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบทความต้องการของโรงเรียน นอกจากนั้นผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจเรื่องระบบตรวจสอบและประกันคุณภาพ สามารถใช้ผลการตรวจสอบประกันคุณภาพเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ และปรับปรุงการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้ต่อไป

2. ผู้นำชุมชน (Community Leadership) ในระบบการศึกษาที่กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัด การศึกษานั้น การร่วมแรงร่วมใจจากชุมชนและภาคส่วนต่างๆ ซึ่งรวมถึงครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน เป็นสิ่งจำเป็นในการจะช่วยนำพาให้การพัฒนาการศึกษา

ประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องสามารถเป็นผู้นำชุมชน และเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายในการ พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

3. ผู้นำด้านบริหารจัดการ (Administrative Leadership) ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการการดำเนินงานต่างๆ ภายในสถานศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดลำดับความสำคัญของงานโดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานเป็นสำคัญ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานที่มุ่งไปในทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน นอกจากนี้จะต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น ส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีม จัดเวลาให้ครูได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ และวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น

บทสรุป

หลักสูตร หมายถึง แนวการจัดประสบการณ์ หรือ เอกสาร ที่มีการจัดทำเป็นแผนการจัดการสภาพการเรียนรู้หรือโครงการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ หลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างมากในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรบอกให้ทราบว่าผู้เรียนจะบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างไรและจะต้องจัดเนื้อหาสาระอย่างไรเครื่องมือวัดผลประเมินผลอย่างไร ดังนั้นหลักสูตรจึงเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอนและเป็นตัวกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติและเป็นไปตามที่สังคมต้องการ องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์เป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอน การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรนักรับการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย จุดหมายและจุดประสงค์ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ การนำหลักสูตรไป และการประเมินผล รูปแบบของหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ หลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Subject Matter Centered Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับมวลประสบการณ์ ความชำนาญ และองค์ความรู้ที่สั่งสมกันมาจากคนรุ่นก่อนถึงปัจจุบันผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจค่อนข้างจำกัด บรรยากาศการเรียนมีลักษณะที่ผู้เรียนไม่แสดงกิริยาโต้ตอบ ไม่ค่อยมีการเคลื่อนไหว (Passive Learning) เนื้อหาของหลักสูตรจะถูกกำหนดไว้ตั้งแต่ต้นว่าผู้เรียนสมควรจะต้องเรียนรู้อะไรบ้าง รูปแบบของหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น หลักสูตร

เนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum) หลักสูตรสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Broad Field Curriculum) ส่วนหลักสูตรอีกรูปแบบหนึ่งคือ หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Learner Centered Curriculum) และผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรตั้งแต่ต้น กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนจะเรียนอย่างกระตือรือร้น มีส่วนร่วม มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา (Active Learning) รูปแบบของหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เช่น หลักสูตรกิจกรรมและประสบการณ์ (Activity and Experience Curriculum) หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Function Curriculum) หลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum) หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) หลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standard-Based Curriculum)

บทที่ 3

สาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการจะพัฒนาคุณภาพความรู้และการศึกษาของคนในประเทศจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังต้องอาศัยปัจจัยหลักในการทำให้คนในประเทศมีความรู้ความสามารถเท่าเทียมชาติอื่น คือการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้เหมาะสมกับสมรรถภาพของคนในประเทศและรวมทั้งให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของประเทศหรือที่ที่สถานศึกษาตั้งอยู่ด้วย

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีศักยภาพในการแข่งขันเวทีระดับชาติและเวทีโลก พร้อมกันนี้ได้รับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นกระจายอำนาจทางการศึกษา ให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และจากการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผลการวิจัย เรื่องการใช้หลักสูตร พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดที่น่าพึงพอใจหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษาทำให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น มีแนวคิดหลักการในการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่เป็นปัญหาความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการ ทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร การนำไปใช้สู่การปฏิบัติและผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตรประกอบกับข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางพัฒนาคนในสังคมไทยและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนจึงเกิดการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ที่มีความเหมาะสมชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติทั้งในระดับเขตพื้นที่และสถานศึกษา

ดังนั้น ในการบริหารหรือการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ไม่ว่าจะใช้โดยผู้บริหารหรือผู้ที่ได้นับมอบหมายให้รับผิดชอบดูแลการดำเนินงานทางวิชาการของโรงเรียน หรือโดยครูผู้สอนก็ตามนั้น ความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร เป็นสิ่งสำคัญมาก เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการกำหนดการทำงานทางการศึกษาและต่อการกำกับบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงระบบการทำงาน

ของโรงเรียน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนมีผลต่อคุณภาพด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน ความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญขั้นพื้นฐานสำหรับผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของคำว่าพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

สังต์ อุทรานันท์, (2548, หน้า 20) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า

“การพัฒนา” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Development” มีความหมายอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1) การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น 2) การทำให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้การพัฒนาหลักสูตรจึงมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณ์ขึ้น กับการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเลย

ทาบ (Taba, 1962, p.109) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียน การสอน การวัดผลประเมินผล และอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบกระเทือนทางด้านความคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐาน หรือรูปแบบของหลักสูตร ”

กู๊ด (Good, 1973, p.158) ให้ความเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรเกิดได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่าเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงการแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่ ”

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander , 1974, p. 238) ได้ให้ความหมายว่าการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตร อาจหมายรวมถึงการสร้างเอกสารอื่นๆ สำหรับนักเรียนด้วย

โดยสรุป การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การจัดทำหลักสูตร การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดีขึ้น โดยการพัฒนาหลักสูตรจะต้องครอบคลุมกระบวนการสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ 1) การจัดทำหลักสูตร โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็น เพื่อนำมากำหนดจุดหมายของหลักสูตร แล้วจึงออกแบบองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกันในทางที่จะทำให้บรรลุตามจุดหมาย สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม 2) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 3) การประเมินหลักสูตร

แนวความคิดการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรที่วางอยู่บนทฤษฎีจะสะท้อนให้เห็นลักษณะของหลักสูตรที่ยึดสนามเป็นหลัก แต่ก็ยังมีลักษณะเฉพาะในด้านเนื้อหา ในด้านกิจกรรม นักวิชาการหลักสูตรไม่ปฏิเสธความเป็นไปได้ของการเร่งให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปเร่งเพราะจะทำให้ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย เพราะผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีและเร็วขึ้นก็ต่อเมื่อมีความพร้อม ไม่ว่าวิชาใดที่สามารถนำมาสอนให้แก่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกๆ ชั้นของพัฒนาการ จึงทำให้ความพร้อมของเด็กไม่มีความจำเป็นเลยต่อการจัดเนื้อหาของหลักสูตร พัฒนาการทางสติปัญญาทางสติปัญญาของเด็ก จะช่วยนักพัฒนาหลักสูตรได้เป็นอย่างมากในการกำหนดเนื้อหา และกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละวัย (ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2546, หน้า 109-115)

แนวคิดของคาร์ล โรเจอร์

โรเจอร์ (Rogers) จะเน้นการเรียนรู้ในประเด็นที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าผู้เรียนมีแรงจูงใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในสิ่งนั้น บรรยากาศของการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ไม่สนับสนุนกิจกรรมการสอนที่ปฏิบัติกันอยู่เพราะเป็นการบังคับให้ผู้เรียนเรียนในสิ่งที่ครูอยากจะทำให้เขารู้ จึงมีความเชื่อว่า การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้จะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อสังคมหยุดอยู่กับที่ไม่เปลี่ยนแปลง คาร์ล โรเจอร์ จะไม่เน้นการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร แต่เน้นถึงบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. ความจริง หมายถึง ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้จะต้องประพฤติและปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความเป็นจริงตามธรรมชาติ หรือแก่นแท้ของตนเอง

2. การยอมรับและการให้เกียรติผู้เรียน หมายถึง ครูหรือผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จะมีทัศนคติเกี่ยวกับการยอมรับ ไว้วางใจ และให้เกียรติต่อความรู้สึก ความเชื่อ ความคิดเห็นของผู้เรียน และผู้เรียนต้องยอมรับว่าบุคคลทุกคนต่างก็มีความหมายในตัวของตนเอง

3. ความเข้าใจ จะเป็นตัวเสริมสร้างบรรยากาศที่ดี เป็นความเข้าใจที่เกิดจากความเป็นกลาง ไม่มีอคติ ไม่มีการประเมินเข้ามาเกี่ยวข้อง ในทำนองรู้จักเอาใจเรามาใส่ใจเขา ไม่ตำหนิติเตียน

แนวคิดของอาเทอร์ โคมส์

โคมส์ (Combs) เป็นศิษย์คนสำคัญของคาร์ล โรเจอร์ส ที่พยายามเผยแพร่การเรียนรู้ด้าน แรงจูงใจ และเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้เชิงเชิงจิตลักษณะเชื่อว่าเจตคติ ความรู้สึก และอารมณ์ของ นักเรียนมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 ประการ ดังนี้

1. สมองของคนเราเกี่ยวข้องกับความหมายโดยตรง
2. การเรียนรู้คือการค้นพบความหมายของแต่ละคน
3. ความรู้สึกและอารมณ์เป็นเสมือนดัชนีของความหมาย
4. องค์ประกอบเชิงความรู้สึกที่ใช้ในการเรียนรู้

อาเทอร์โคมส์ (Combs) ได้ตั้งข้อสังเกตและข้อเตือนใจไว้ว่า ในบางครั้งความจริงเกิดขึ้น เหมือนกันที่ผู้สนับสนุนความสำคัญของความหมายได้ทุ่มเทและยึดอยู่กับความเข้าใจตนเอง ค่านิยม หรือความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งมากกว่าลักษณะปกติของหลักสูตร และจะทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่การจัดการศึกษาเชิงจิตลักษณะ แต่ความผิดพลาดยังเสียหายน้อยกว่าความผิดพลาดของคนที่ไม่ยอมรับ และไม่ทราบถึงธรรมชาติหน้าที่สำคัญของความรู้สึก และอารมณ์ที่เกิดจากการวิจัยและ ทฤษฎี

แนวคิดไทเลอร์

ไทเลอร์ (Tyler) ได้กล่าวไว้ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร มีดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่โรงเรียนต้องการจะบรรลุมีอะไรบ้าง
2. ประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่จะต้องมี
3. จัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะระบุอย่างไรว่าได้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดนั้นแล้วหรือไม่

ไทเลอร์ ได้แนะนำว่า ครูควรให้ความสนใจกับประสบการณ์การเรียนรู้ในประเด็นต่างๆ

1. การพัฒนาทักษะในการคิด
2. การช่วยให้ได้รับข้อเสนอแนะ
3. การช่วยพัฒนาเจตคติเชิงสังคม
4. การช่วยพัฒนาประโยชน์หรือความสนใจของผู้เรียน

แนวคิดของกลุ่มแรงจูงใจ จะมีประโยชน์อย่างมากในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพคือ เน้นบรรยากาศการเรียนการสอนที่ให้ความสบายใจแก่ผู้เรียน และการยอมรับคุณค่าของกันและกันระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนด้วยกันนอกจากนี้การจัดหลักสูตรโดยอาศัยแนวคิดของกลุ่มแรงจูงใจจะเน้น และให้ความสำคัญในการปลูกฝังทางด้านจิตลักษณะ ได้แก่ ความรู้สึก เจตคติ และบุคลิกภาพที่ดี

หลักการพัฒนาหลักสูตร

จิตรากุล อิศวณิช (2544) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป ซึ่งเริ่มจากการวางจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานนี้จะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาหลักสูตรว่าจะเริ่มต้นที่ใดก่อนและดำเนินการอย่างไร จึงจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรรวมถึงผลงานต่างๆทางด้านหลักสูตรต่างๆที่ได้สร้างขึ้นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าหลักสูตรเดิมต้องคำนึงถึงการดำเนินงาน วิธีการต่างๆรวมทั้งหลักการและแนวปฏิบัติเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้วจะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้เข้าใจในหลักสูตรใหม่ รวมทั้งทักษะในด้านต่างๆและต้องคำนึงถึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจ และทัศนคติของนักเรียนด้วย ต้องได้รับความร่วมมือและการประสานงานอย่างดีจากผู้เกี่ยวข้องในทางด้านหลักสูตรทุกๆด้าน และต้องมีผู้นำที่ชำนาญมีความสามารถในหน้าที่การงานเป็นอย่างดี

การเรียนการสอนจะดำเนินไปตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องรู้ถึงหลักการของหลักสูตร และวิธีใช้ด้วย การรู้หลักการจะช่วยให้ครูอ่านหลักสูตรได้เข้าใจดียิ่งขึ้นหลักสูตรแบ่งเป็นแบบต่างๆได้ระดับต่างๆกันคือ

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้างและบรรจุสาระที่จำเป็นต่อทุกคนในประเทศจะต้องเรียนรู้เหมือนกัน และเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจึงเน้นเป็นวิชาบังคับให้ทุกคนต้องเรียน การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ดังนี้คือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์นี้มีหน้าที่ประสานงานในการปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษา ส่วนสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาใช้โดยพิจารณาถึงลักษณะของท้องถิ่นเพิ่มเติมทั้งนี้เพื่อเน้นให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่น และลักษณะของผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตจริง

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน สังคมจะเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับหลักสูตรระดับนี้ บุคคลที่สำคัญในเรื่องนี้คือ ครู ครูส่วนมากมักเข้าใจผิดคิดว่าตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรแต่จริงแล้วครูนำเอาหลักสูตรระดับชาติและระดับท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เหมาะสมและให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ครูที่สอนแต่ละคนในวิชาต่างๆก็จะให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ(โดยเป็นระบบย่อย) คือ รู้จุดมุ่งหมายของกาสอนเรื่องนั้นๆ วิชานั้นๆ ว่ามีความหมายความจำเป็นแก่ผู้เรียนอย่างไรทำไมจึงต้องสอน สามารถ ใช้วิธีสอน สื่อการสอน หนังสือเรียน แบบฝึกหัด สามารถวัดผลและประเมินผลเพื่อดูพฤติกรรมของนักเรียนว่าได้เปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ การที่จะช่วยให้ครูเกิดความชำนาญ และมั่นใจในการใช้หรือพัฒนาหลักสูตรนั้นควรจะมีบริการช่วยครูให้คำปรึกษาหรือวิธีสอนในการจัดบริการหลักสูตรนี้ รัฐบาลควรจะลงทุนเสริมงบประมาณเพิ่มบุคลากรให้แก่หน่วยศึกษานิเทศก์ภาคและจังหวัดในการช่วยครูในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรของครูเป็นไปโดยมีเหตุผล

ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่การจัดทำหลักสูตรฉบับร่างทดลองใช้ จัดทำหลักสูตรฉบับจริง ดำเนินการใช้หาแนวทางที่ดีในการใช้ ปรับปรุงกระบวนการใช้ และปรับปรุงตัวหลักสูตรซึ่งอาจจะต้องหมุนเวียนกระทำซ้ำ ตั้งแต่ขั้นดำเนินการ การใช้ก็หลายครั้งหลายหน ต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะเปลี่ยนหลักสูตรทั้งหมดให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็นขั้นตอนใหญ่ๆ ได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ ข้อมูลที่สำคัญคือ ความจำเป็นและความต้องการของสังคมที่มีต่อการจัดการศึกษาประเภทนั้นๆ และระดับนั้นๆ ปรัชญาการศึกษาทำให้สามารถเตรียมการสร้างหลักเหมาะสมแนวคิดทางจิตวิทยาจะช่วยนำทางให้จัดหลักสูตรได้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นจัดทำทำและวางแผนการใช้หลักสูตร จากการประมวลความรู้โดยใช้ข้อมูลจากขั้นที่แล้วผนวกกับความรู้ความคิดของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาวิชา นักทฤษฎีการสอนจะเป็นที่มาของหลักการจุดหมายและโครงสร้างเนื้อหาวิชา รวมทั้งลักษณะของการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือองค์ประกอบของการใช้หลักสูตรอันได้แก่ความเข้าใจและการยอมรับของผู้บริหาร การศึกษาความพร้อมของหน่วยงานสนับสนุนทั้งทางด้านการเงินจะช่วยทำให้ทราบสภาพความพร้อมและแก้ปัญหาได้ล่วงหน้า

ขั้นที่ 3 ขั้นดำเนินการใช้หลักสูตร ในระหว่างที่หลักสูตรกำลังใช้อยู่และยังไม่ครบถ้วนตามกำหนดเวลา การประเมินผลการใช้หลักสูตรจะช่วยให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการใช้หลักสูตรอันเป็นแนวทางให้รีบปรับปรุงแก้ไขกระบวนการใช้ให้สามารถบรรลุ

ขั้นที่ 4 ขั้นตรวจสอบผลของการใช้หลักสูตร การประเมินผลรวบยอดจะจัดทำเมื่อหลักสูตรใช้ไปครบถ้วนตามกำหนดเวลาซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลว่าหลักสูตรสามารถก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนตรงตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ควรจะแก้ไขจุดหมายของหลักสูตรอย่างไรหรือควรหาทางปรับปรุงกระบวนการใช้หลักสูตรหรือไม่ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ต้องมีการร่วมมือกันหลายฝ่ายเพื่อให้ผลงานออกมาตรงเป้าหมาย

ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการพัฒนาเนื้อหาวิชาที่จะต้องสอน และเนื้อหาวิชาที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนด้วย การพัฒนาหลักสูตรอาจกล่าวได้ว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร ครูผู้สอน และนักวิชาการในการจัดวางเนื้อหาวิชา ร่วมกันทำการพัฒนาหลักสูตร โดยการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและจัดดำเนินไปด้วยดีและได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่เห็นผลช้าเพราะต้องคอยดำเนินไปที่ละขั้น แล้วจึงขยายผลงานกว้างขึ้นในการดำเนินงาน ย่อมจะเกิดผลประโยชน์แก่นักเรียนดังต่อไปนี้ คือ

1. มีความสามารถเกี่ยวกับทักษะในด้านต่าง ๆ เด็กจะสามารถอ่านและเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว เมื่อเรียนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาแล้วมีความคิดริเริ่มเป็นอย่างดี
2. มีความรู้พอที่จะศึกษาต่อในชั้นสูงได้ เด็กย่อมจะมีความรู้ความสามารถพอที่จะเรียนในชั้นสูงและมีความสนใจในด้านการเรียนพอสมควร ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นที่จะต้องเน้นให้เด็กได้มีความรู้เบื้องต้น
3. ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ในระหว่างที่เด็กศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนนั้นๆ กิจกรรมต่างๆ และการเรียนรู้ทางวิชาการภายในโรงเรียนจะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองของชาติและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รู้จักประพฤติกฎและปฏิบัติตนให้ถูกต้อง
4. มีจิตใจและร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ มีการพัฒนาหลักสูตรมุ่งที่จะพัฒนาเด็กในด้านร่างกายและจิตใจให้แข็งแรง มีความรู้และทักษะต่างๆ
5. มีความเข้าใจและรักษาความงามตามธรรมชาติ โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในเมืองหลวงไม่คุ้นเคยกับธรรมชาติการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นที่จะให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่สวยงามเห็นคุณค่าของธรรมชาติ
6. มีวัฒนธรรมและศีลธรรมที่ดีงาม โดยมีวัฒนธรรมที่ถูกต้อง รู้จักประพฤติกฎในสิ่งที่มีความรับผิดชอบ รู้จักกาลเทศะ และประพฤติกฎในสิ่งที่สังคมยกย่องว่าดีงามควรกระทำ รวมทั้งมีจิตใจที่เมตตา กรุณาต่อผู้อื่น
7. มีความสนใจและเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว การพัฒนาหลักสูตรจะเป็นการส่งเสริมความรู้และความสามารถโดยเฉพาะของเด็ก โดยการจัดโปรแกรมการเรียน การสอน และหลักสูตรให้สอดคล้องตามความต้องการและความสามารถของเด็กสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ผลดียิ่งขึ้น

ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร

ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรคือปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยกระดับของหลักสูตรจากระดับที่เป็นขั้นสู่อีกระดับหนึ่งปัญหาอันเกิดจากการร่วมคิดร่วมทำร่วมกันสร้างหลักสูตร และร่วมกันนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้ (สุภาพร แพรวพนิต, 2556)

1. ปัญหาขาดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม
2. ปัญหาการไม่ยอมรับและไม่เปลี่ยนแปลงบทบาทการสอนของครูตามแนวหลักสูตร

3. ปัญหาการจัดอบรมครู
4. ศูนย์การพัฒนาหลักสูตรไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน
5. ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ
6. ผู้บริหารต่างๆ ไม่สนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
7. ปัญหาขาดแคลนเอกสารเนื่องจากขาดงบประมาณและการคมนาคมขนส่งไม่มี

ประสิทธิภาพพอ

ในบทบาทของครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรเกิดจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องข้องกับการจัดการเรียนการสอนไม่เข้าใจกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร

ดังนั้น แนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรบุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาจะต้องศึกษาเรื่องดังต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร หลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันคือมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับผู้เรียน ซึ่งหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา และความสัมพันธ์กับเวลา โดยรูปแบบหลักสูตรระดับห้องเรียน

2. ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านปรัชญาการศึกษา ด้านจิตวิทยาการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านวิชาการ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะต้องนำมาวิเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร และการจัดองค์ประกอบของหลักสูตรที่สัมฤทธิ์ผลต่อไป

3. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็นการร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบอีกด้วยแบ่งออกเป็นขั้นตอนซึ่งสามารถแสดงเป็นรูปวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ดังภาพประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการประเมินผลการใช้การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตรปรับปรุงแก้ไขการนำหลักสูตรไปใช้การคัดเลือกจัดเนื้อหาสาระการกำหนดมาตรการการวัดและประเมินผลรูปแบบและแนวคิดของขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

- (1) การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักการโครงสร้างและการออกแบบหลักสูตร
- (2) ยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนและรายวิชา
- (3) นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่องและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

(4) อบรมครูผู้บริหารทุกระดับและบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจในหลักสูตรใหม่

(5) นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนและประกาศใช้หลักสูตร

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารและอุปกรณ์ การเรียนการสอนที่จำเป็นผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตร และบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่อบรมครูและบุคลากรฝ่ายบริหารหลักสูตร ห้องสมุด ห้องเรียน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ การสอน เป็นหน้าที่ของครูปฏิบัติการทั่วไป

การประเมินผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลการเรียนของนักเรียน และการประเมินผลหลักสูตรตั้งแต่ประเมินเอกสารผลการนำหลักสูตรไปใช้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนซึ่งจะต้องประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

การพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

การพัฒนาหลักสูตรในอนาคต ควรคำนึงถึงเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ (อมรา เล็กเริงสินธุ, ม.ป.ป.)

1. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ (เครือข่ายวิชาการ วิชาชีพ)
2. พัฒนาหลักสูตรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จัดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาคนต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. รูปแบบหลักสูตรจะหลากหลายมากขึ้น เช่น หลักสูตรการศึกษาภาคพิเศษ หลักสูตรเฉพาะกิจ หลักสูตรฝึกอบรม
4. เปิดหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น
5. มีการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 2 ประเทศ เช่น เวียดนาม เขมร ลาว มลายู
6. มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีต้องไม่ขัดกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ต้องไม่ให้เทคโนโลยีเป็นนายเรา
7. หลักสูตรและการเรียนการสอนจะต้องพัฒนาทักษะในการคิด การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และความสามารถในการสื่อสาร พัฒนาการให้คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้
8. ให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งเรื่องที่เป็นสากล นานาชาติ และของไทย ต้องรู้เขารู้เรา
9. พัฒนาหลักสูตร ส่วนกลาง 60 % ส่วนท้องถิ่น 40 %
10. จัดการเรียนการสอน โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา
11. จะต้องมีการประกันคุณภาพทางการศึกษาทุกระดับ

การพัฒนาหลักสูตรที่ผ่านมา เป็นไปตามแนวคิดที่ว่าหลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความเป็นพลวัต (Dynamic) ไม่คงที่ตายตัว ต้องเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปตามบริบทของสังคม กล่าวคือการพัฒนาหลักสูตรต้องอาศัยการศึกษาสำรวจข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและชุมชนในด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ จัดทำหลักสูตรแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวปฏิบัติที่ยอมรับกันมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อการศึกษา ยอมรับให้บริบททางสังคมเป็นตัวแปรอิสระหรือตัวแปรต้น หลักสูตรเป็นตัวแปรตามเช่นนี้ น่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้การศึกษาล้าช้าล้าหลัง เพราะว่าการพัฒนาหลักสูตรจะสำเร็จและให้โรงเรียนนำหลักสูตรไปใช้ จนผลของการศึกษาปรากฏเป็นคุณลักษณะของผู้เรียนที่จบหลักสูตรออกไปเป็นสมาชิกของสังคม สภาพการณ์ต่างๆในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมากแล้วผลก็คือการศึกษาพัฒนาคนไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม การศึกษาจึงล้าหลังกลายเป็นตัวตามทางสังคม มีบทบาทคอยแก้ปัญหาให้สังคมดังที่ผ่านมานั้น หน้าที่หลักของหลักสูตรไม่สามารถเป็นตัวชี้นำสังคม การศึกษาจะไม่สามารถเป็นตัวกำหนดสภาพสังคมในอนาคต การศึกษาก็จะต้องตามหลังสังคมตลอดไป เมื่อใดที่การศึกษาสามารถสร้างหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรเพื่อสร้างคนในอนาคตให้แก่สังคมได้เมื่อนั้นการศึกษาก็จะขึ้นมาเป็นตัวนำสังคม สามารถชี้ชะตาสังคมในอนาคตและน่าจะเชื่อได้ว่า ปัญหาต่างๆในสังคมจะลดลงสภาพสังคมจะน่าอยู่มากกว่าทุกวันนี้

ปัจจุบัน มีแนวโน้มว่าบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการนำนวัตกรรมใหม่มาใช้ทำให้สังคมชาวโลกก้าวสู่อารยธรรมใหม่ ดังที่มาแชลแมคลูฮัน (Marshall McLuhan) ให้ชื่อเรียกว่าอารยธรรมยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) อารยธรรมของโลกในยุคต่อไปนี้จะกลายเป็นโลกไร้พรมแดน โลกทั้งโลกจะเชื่อมต่อกันด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพของสังคมจะเปลี่ยนไปจากยุคอุตสาหกรรมเป็นโลกยุคโลกาภิวัตน์ เป็นเรื่องค่อนข้างยากที่จะคาดการณ์ได้ว่ามนุษย์โลกจะมีความเป็นอยู่อย่างไรในอนาคตอันใกล้

วินสตัน เชอร์ชิลล์ (Winston Churchill) มีคำกล่าวที่ผู้คนมักนำมากล่าวอ้างถึงอยู่เสมอว่า “เรามองย้อนหลังได้ไกลเท่าไร ยิ่งทำให้เรามองไปข้างหน้าได้มากเท่านั้น” คำกล่าวนี้น่าจะนำมาใช้ในเรื่องของหลักสูตรและการจัดการศึกษาได้เช่นกัน หากมองย้อนกลับไปในอดีตของสังคมโลก ทอฟเฟอร์ (Toffler) ได้แบ่งปรากฏการณ์ของโลกไว้เป็น 3 ยุค เรียกว่าคลื่น 3 ลูก คลื่นลูกที่หนึ่ง คลื่นอารยธรรมเกษตรกรรม คลื่นลูกที่สอง คลื่นอารยธรรมอุตสาหกรรม และคลื่นลูกที่สาม คลื่นอารยธรรมสังคมสารสนเทศ ยุคอารยธรรมเกษตรกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์

การศึกษาของไทยน่าจะอยู่ในเวลาก่อนสมัยสุขุทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยุคนั้นครอบครัว วัด และวังมีบทบาทหน้าที่จัดการศึกษา โดยกระบวนการที่ไม่มีรูปแบบชัดเจน เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (Non-Formal) จุดหมายของการศึกษาในยุคนั้น กล่าวโดยรวมก็เพื่อสร้างชาติให้คงอยู่เป็น ปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกัน ขณะเดียวกันก็มุ่งหวังถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ให้เยาวชนได้สืบทอดต่อไปจนถึงอนุชนรุ่นหลังดังที่เขียนไว้ว่า “การศึกษาของเราที่ได้วางไว้นั้นจำเป็นต้องจัดให้มี ศูนย์กลาง เป็นจุดหมายเล่าเรียนสำหรับอยู่ในประชาคมและเพื่อประชาคมพยุกันขึ้นในประชาคม กับทั้งต้องหา วิธีเพาะให้กุลบุตรกุลธิดานิยมคติแห่งการเป็นนักรบ เพื่อความเป็นเอกราชของชาติไทย ได้” สนวนในกรุงศรีอยุธยา หลวงชาญ เขียนว่า “ การศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยาทำให้ไทยเจริญด้าน อักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ เป็นอันมาก การช่างต่างๆที่ยังสืบเนื่องมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ก็มีไม่น้อย” ข้อความดังกล่าวพอจะสะท้อนให้เห็นแนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาของไทยในยุคสังคมนาเกษตรกรรมได้

ในยุคของคลื่นยุคที่สอง สังคมอุตสาหกรรม ทอฟฟ์เลอร์ (Toffler) กล่าวว่า เป็นยุคที่ย้อนหลังไปราว 300 ปี ยุคที่ 2 นี้ระบบเศรษฐกิจเข้ามามีบทบาทต่อสังคมชาวโลก กระบวนการผลิตเคลื่อนย้ายจากอุตสาหกรรมครัวเรือนสู่อุตสาหกรรมโรงงานเพื่อสร้างผลผลิตแบบมวลรวม (Mass Product) ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้แรงงานต้องมีการเคลื่อนตัวตาม เพื่อการมีงานทำจึงมีผลกระทบต่อมนุษย์โลกครอบครัวแทบจะไม่มีบทบาทจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกในครอบครัว และขณะเดียวกันก็ลดบทบาทการเป็นหน่วยผลิตเหมือนครอบครัวยุคเกษตรกรรมอีกต่อไป ขนาดของครอบครัวจึงเล็กลง มีการโยกย้ายถิ่นฐาน สมาชิกครอบครัวมีได้อยู่รวมกัน ผู้ใหญ่ออกไปทำงานนอกบ้านเด็ก ๆ เข้าเรียนในโรงเรียน คนเฒ่าคนแก่ถูกทอดทิ้งให้เฝ้าบ้าน การจัดการศึกษาในยุคนี้มีลักษณะเตรียมตัวเด็กเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม การศึกษาจึงมีลักษณะเป็นแบบมหาชน (Mass Education) โรงเรียนจะจัดการเรียนการสอนในรูปแบบคล้ายคลึงกัน มีหลักสูตรที่มีนัยของอุตสาหกรรมแฝงเร้น กล่าวคือเป็นสูตรแบบตายตัว สร้างผลผลิตคือผู้เรียนด้วยกระบวนการเดียวกัน วัตถุประสงค์ผู้เรียนโดยเกณฑ์วัตถุประสงค์เดียวกัน การจัดการศึกษาในรูปแบบดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาที่เรียกกันว่าการจัดการศึกษาแบบเป็นทางการการจัดการศึกษาแบบนี้อาจจะไม่ไกลจาก คำกล่าวที่ว่า เป็นทางการจัดการศึกษาอย่างมีนัยของอุตสาหกรรมแฝงเร้น เพราะเป็นระบบการศึกษาที่พัฒนาคนให้เชื่อฟังคล้อยตามคำสั่งสอนบอกเล่าของครู รับคำสั่งและทำตามที่ครูสั่ง โดยปราศจากเงื่อนไขข้อโต้แย้งตามจัดการเรียนการสอน จึงเป็นแบบครูเป็นศูนย์กลาง

(Teacher Centered) ประเทศไทยเราก็จัดการศึกษาลักษณะนี้ตั้งแต่ยุคที่เราจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการโดยรัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับยุคสมัยนั้น แต่เมื่อยุคของอุตสาหกรรมกำลังผ่านพ้น ลักษณะที่เคยเป็นจุดเด่นก็กลายเป็นจุดด้อยของการจัดการศึกษาแนวการปฏิรูปการศึกษาจึงพยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Centered) ดังที่ทราบกันในปัจจุบัน

ปัจจุบัน คลื่นลูกที่สาม คลื่นอารยธรรมสังคมนวัตกรรม ได้เคลื่อนสู่สังคมโลกนับแต่ปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาทำให้ชาวโลกสามารถเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว สภาวะการณ์เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นค่อนข้างยากที่จะคาดการณ์ได้ว่าอนาคตของเราจะพัฒนารุ่งเรืองขึ้น หรือเลื่อนไหลตกต่ำเสื่อมลง ในส่วนใด เราจะประสบปัญหาใดบ้างเป็นเรื่องที่นักการศึกษา นักพัฒนาหลักสูตรและครูอาจารย์ควรให้ความสนใจและตัดสินใจพัฒนาหลักสูตรอย่างรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคข้อมูลข่าวสารสังคม จึงจะได้ “หลักสูตรเชิงรุก” มิใช่ “หลักสูตรเชิงรับ” การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรที่ต้องอาศัยหน่วยงานส่วนกลาง หรือกรมวิชาการดำเนินงาน คงไม่ทันการณ์อีกต่อไป เพราะการพัฒนาหลักสูตรโดยหน่วยงานส่วนกลางต้องใช้เวลา มากกว่าจะมีการประกาศใช้หลักสูตรไปตามโรงเรียนต่างๆ ก็มักจะพลาดโอกาสต่อการเป็นตัวนำสังคม อุปมาด้วยพังเพยว่า “กว่าถั่วจะสุกงาก็ไหม้” จะเห็นได้จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรมวิชาการได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ปีพ.ศ.2541 กว่าที่จะพัฒนาได้แล้วเสร็จต้องผ่านการกลั่นกรองหลายขั้นตอน เพิ่งจะประกาศใช้ได้เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544 โรงเรียนในประเทศไทยจะใช้หลักสูตรนี้ได้ทั่วกันในปีการศึกษา 2546 หากจะนับจากปี พ.ศ.2541 ถึง พ.ศ.2546 ข้อมูลต่างๆ ที่นำมาใช้ในการพิจารณาประกอบการพัฒนาหลักสูตรย่อมล้าสมัย อย่างน้อยก็ประมาณ 5 ปีการจัดการศึกษาของไทยจึงอยู่ในภาวะซ้ากว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคม หลักสูตรกลายเป็นหลักสูตรเชิงรับ การศึกษาจึงมีบทบาทคอยตามแก้ปัญหาสังคมดังที่กล่าวมา หากต้องการให้ได้หลักสูตรเชิงรุกการพัฒนาหลักสูตรจะต้องกระทำในแต่ละโรงเรียน โดยครูอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมองทิศทางของสังคมไทยและสังคมโลกในระยะ 5 -10 ปีข้างหน้า สังคมจะมีสภาพอย่างไร ปัญหาใดจะเกิดขึ้น ปัญหาใดจะคลี่คลายไปหรือลดลง ปัจจัยอะไรบ้างจะมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนไทย และของชีวิตมนุษย์โลกและนำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน

เมื่อคลื่นลูกที่สามเคลื่อนเข้าสู่สังคมมนุษย์ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะวิวัฒนาการของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารอื่นๆ ทำให้เกิดกระบวนการจัดการในรูปแบบใหม่ ทั้งในกระบวนการทำงานและการผลิต ซึ่งจะโยนโยนไปถึงวิถีการดำเนินชีวิตด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ มิได้เป็นเพียงปัจจัยสำคัญของการผลิตและการทำงานเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้ของคนในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย โดยผู้เรียนจะแสวงหาความรู้ได้จากโปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ และคอมพิวเตอร์ยังเป็นตัวสื่อสารเชื่อมต่อระหว่างบ้าน โรงเรียนกับสังคมภายนอกก่อให้เกิดโลกแห่งความรู้ที่มีขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าว กระบวนการจัดการศึกษาของไทยจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับโลกในยุคเสรีภาพของการเรียนรู้เด็กรุ่นใหม่ ต้องเตรียมตัวเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความเป็นไปในประเทศต่างๆ เพิ่มมากขึ้น โลกยุคใหม่จะเป็นโลกแห่งการผสมผสานวัฒนธรรม มีการถ่ายโอนแรงงานระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น วิถีทางการจัดการศึกษาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ จะอาศัยการสอนโดยผ่านระบบคอมพิวเตอร์ มีการสอนทางไกลระบบดาวเทียมเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ จะทวีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นำไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่จะเข้ามาเสริมระบบการเรียนในโรงเรียนมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

การศึกษาในยุคสังคมสารสนเทศ จะเป็นยุคแห่งอิสรภาพและเสรีภาพทางการเรียน เส้นทาง การเข้าถึงการศึกษามีได้หลากหลายทางการศึกษา แบบปัจเจกบุคคล (Individual Education) การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) การศึกษาแบบบ้านเรือน (Homeschool) จะขยายตัวมากขึ้น ปรัชญาการศึกษาในยุคนี้จะเป็นปรัชญาแบบ สภาวะนิยม (Existentialism) คือเปิดโอกาสให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยตนเองเป็นผู้ควบคุมตนเอง (Independent-Study) การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนจะเป็นการศึกษาเพื่อเริ่มต้นชีวิตเท่านั้น เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียน เด็กจะต้องพบกับสิ่งที่ต้องเรียนรู้ อีกมากมาย หลักสูตรจึงต้องสร้างคนให้มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีความสามารถในการคิดเป็นคนรักในการเรียนรู้มีกระบวนการศึกษา ค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มีทักษะเพียงพอที่จะสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด มีทักษะชีวิตและมีทักษะทางสังคมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

สภาวะอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้เรียนรู้ในยุคข้อมูลสารสนเทศ คือ อาการข้อมูลท่วมท้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร ในปริมาณมากจนอาจจะไม่สามารถแยกแยะ และนำข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรง อาจเสียเวลาไปกับการอ่านการเรียนรู้ ข้อมูลที่ไม่เป็นประโยชน์ นอกจากข้อมูลเพื่อแล้วข้อมูลที่เป็นสาระสาระการเรียนรู้ในยุคข้อมูลสารสนเทศ จะมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปริมาณข้อมูล องค์ความรู้ต่างๆ ในโลกจะเพิ่มในอัตราทวีคูณอย่างรวดเร็วในทุก 2-3 ปี ปริมาณองค์ความรู้ในโลกจะเพิ่มขึ้น 1 เท่าตัว โดยเฉพาะในวงการแพทย์มีการ ระบุว่าความรู้ที่แพทย์จำเรียนมานั้น ภายในเวลา 10 ปีจะล้าสมัยไปราว 50% ของความรู้และทักษะทางการแพทย์ที่เรียนมา เพราะวิชาการแพทย์จะพัฒนา ไปเร็วมาก

ลักษณะหลักสูตร ในยุคโลกไร้พรมแดนจึงควรจะมีลักษณะเป็นหลักสูตรแบบไร้พรมแดน เช่นเดียวกัน คือเป็นหลักสูตรที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ในแบบของตนเอง แต่ทุกคนไม่จำเป็นต้อง ใช้เวลาเรียนเท่ากัน หรือเรียนเหมือนกัน คือจะต้องเป็นหลักสูตรแบบเอกัตบุคคล หรือปัจเจกบุคคล มากขึ้น โดยลักษณะองค์ประกอบของหลักสูตรควรมีลักษณะด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรมุ่งสร้างนักแสวงหาความรู้ มากกว่ามุ่งสร้างผู้รู้ กล่าวคือ สร้างคนให้รู้จักแสวงหาความรู้ใฝ่ใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาตนเองตลอดชีวิต รู้วิธีเรียนวิธีคิด วิเคราะห์ ข้อมูลความรู้และค่านิยมต่างๆ ที่เหมาะสมโดยเฉพาะค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และความดีงาม

2. สาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาวิชาที่เรียนจะต้องมีส่วนที่บังคับเรียนน้อยลง เนื้อหาเลือกมีมากขึ้น ผู้เรียนควรมีโอกาสเลือกได้อย่างหลากหลาย เนื้อหาในหลักสูตรควรเน้นการเรียน รู้เรื่อง ปัจจุบันและอนาคตมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนต้องจักคาดการณ์สภาพสังคมในอนาคตเพื่อการเผชิญกับสภาพ สังคมในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน คือการเรียนรู้เรื่องคุณค่าของ ชีวิต และการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า

3. การจัดกระบวนการเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องเน้นกระบวนการ แก้ปัญหาโดยจัดสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ให้ผู้เรียนมีโอกาสแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย ครูมีบทบาท เป็นนักจัดการเรียนรู้มากกว่าเป็นนักสอนกระบวนการศึกษา จะมีลักษณะแบบองค์รวม (Holistic Education) มุ่งพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญาและจิตวิญญาณ สถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอน ไม่จำกัดอยู่แต่ภายในห้องเรียนเท่านั้น ผู้เรียนควรมีโอกาส สัมผัสชีวิตจริงภายนอกอาคารเรียน มีโอกาสฝึกฝน ทักษะการทำงานตามสถานประกอบการภายนอก

เช่น เรียนวิชาธุรกิจตามห้างสรรพสินค้า หรือธนาคาร เรียนเรื่องคมนาคมตามสถานีขนส่ง เป็นต้น ช่วงเวลาของแต่ละวิชาไม่จำเป็นต้องเท่ากัน การจัดตารางเรียน ต้องยืดหยุ่นคล่องตัวมากยิ่งขึ้น การจัดกลุ่มผู้เรียนอาจมีทั้งกลุ่มใหญ่จำนวนเกิน 100 คนขึ้นไปหรือกลุ่มย่อยเพียง 10-15 คน และจะมีการเรียนเป็นรายบุคคล หรือผู้เรียนจะมีโอกาสเรียนด้วยตนเองอย่างมีอิสระยิ่งขึ้น

4. ด้านการวัดประเมินผล จะเน้นการวัดผลตนเองโดยให้ผู้เรียนมีส่วนสำคัญในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และตัวบ่งชี้ความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดแรงจูงใจภายในตน มากกว่าแรงจูงใจภายนอก และจะเน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) มากขึ้น โดยประเมินทั้งกระบวนการเรียนรู้และผลงาน

สิ่งสำคัญที่โรงเรียนต้องตระหนัก คือหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและทรัพยากรชุมชน เพื่อสร้างสมาชิกให้แก่ชุมชนและสังคมในอนาคต โรงเรียนต้องมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนทั้ง 2 ด้านคือ พัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์และขณะเดียวกันก็พัฒนาผู้เรียน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งสองส่วนต้องพัฒนาอย่างสมดุลกัน โดยมุ่งเน้นทั้งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงที่ยั่งยืนของสังคม ควบคู่กันไปซึ่งเชื่อว่าเป็นวิถีทางที่จะพัฒนาผู้เรียนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณอย่างถูกต้องเหมาะสม จะเป็นการสร้างศักยภาพผู้เรียนเพื่อที่จะเผชิญกับโลกอนาคตได้อย่างมีความสุข

สาเหตุที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตร

ในการจัดมวลงประสพการณั้ให้แก่ผู้เรียนนั้นผู้กำหนดหลักสูตร หรือนักพัฒนาหลักสูตรได้อาศัยปัจจัยทาง สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ปรชญา และจิตวิทยา มาเป็นตัวบ่งชี้จุดมุ่งหมายในหลักสูตร และจุดมุ่งหมายนี้เองก็กลับมาเป็นเกณฑ์ในการจัดมวลงประสพการณั้ให้ผู้เรียน ดังนั้น หลักสูตรจึงมีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปตามความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ ดังนี้ (จรรยา จรียานุกูล, 2557)

1. ปัจจัยทางด้านสังคมหลักสูตรเกี่ยวกับสังคม เพราะ โดยปกติสังคมเป็นตัวกำหนดเป้าหมายการศึกษาด้วยสังคม คาดหวัง

1.1 การศึกษาจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆให้สังคม ทั้งที่เป็นปัญหาร่วม อย่างปัญหาการคมนาคม ปัญหาเรื่องความปลอดภัยในทรัพย์สิน และชีวิตหรือปัญหาเฉพาะของแต่ละสังคม เช่น สังคมเมืองอาจประสบปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การจราจร ขณะที่สังคมชนบทมีปัญหาเรื่อง

สุขภาพอนามัย เป็นต้น การกำหนดทิศทางของการศึกษาจึงเพื่อแก้ปัญหาใหญ่อันเป็นปัญหาาร่วมของสังคม และยืดหยุ่นให้สังคมย่อมนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ

1.2 การศึกษาจะช่วยให้คนในสังคมสามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ การจัดจึงต้องมีการเตรียมบุคคลให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมในอนาคตด้วย

1.3 การศึกษาจะช่วยให้คนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จึงต้องปลูกฝังค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม และความสำนึกที่ดีให้แก่ผู้เรียน

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจการวางแผนทางการศึกษา จำเป็นต้องพิจารณาถึงโครงสร้างและแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพราะภาวะเศรษฐกิจมีผลต่อการศึกษาของประชาชนอยู่มาก กล่าวคือ

ประการแรกเศรษฐกิจเป็นทุนของการศึกษา ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสได้รับการศึกษาสูง ผู้ที่ยากจนจะไม่มีโอกาสที่จะศึกษาได้

ประการที่สองเศรษฐกิจต้องการกำลังคนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การศึกษาจะช่วยพัฒนาคนเพื่อไปเป็นกำลังแรงงานที่มีความสามารถทางเศรษฐกิจ

เป้าหมายทางการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับภาวะเศรษฐกิจที่ทำอยู่ในปัจจุบัน จึงสรุปได้ดังนี้

2.1 เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรกรม การศึกษาจึงควรมุ่งพัฒนาเกษตรกรกรมเพื่อช่วยให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี

2.2 เศรษฐกิจของสังคมไทยควรได้มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การศึกษาจะสอนให้รู้จักวิธีการใช้และเก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องจักรกล ให้ความรู้เรื่องการใช้แรงงานตามสภาพความเหมาะสมในท้องถิ่น

2.3 การจัดการศึกษาต้องพยายามสร้างทักษะอย่างแท้จริงในทุกวิชา และมุ่งปรับปรุงการเกษตรให้มีคุณภาพ และให้ผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 การศึกษาจะต้องฝึกฝนให้คนรู้จักทำงานร่วมกัน รู้จักจัดซื้อ และการจัดจำหน่ายรวมทั้งการลงทุนที่ประหยัดแต่ให้ผลคุ้มค่าสูงสุด

3. ปัจจัยทางด้านปรัชญา

3.1 เนื้อหาสาระของการศึกษา ปรัชญา มีส่วนช่วยกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด เพื่อชีวิตและสังคมปัจจุบันและอนาคต

3.2 ด้านวิทยาการ ปรัชญามีส่วนช่วยวิเคราะห์ สังเคราะห์ ดีความโดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยา เกี่ยวกับคำและแนวคิด หลักการทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในความคิดซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นใจในการปฏิบัติงาน

4. ปัจจัยทางด้านการเมืองการปกครอง

การจัดการศึกษากับการเมืองการปกครองมีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอด รัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้สำนึกและมีความรับผิดชอบทั้งต่อสังคมและตนเอง มีความคิดและความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม วัฒนธรรมพละทานมัย ระเบียบวินัย มีความรัก และอารมณ์ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นไทย หวงแหนแผ่นดินเกิด ตลอดจนมีความซาบซึ้งและสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยจะเร่งดำเนินการดังนี้

4.1 จะจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภททั้งในและนอกระบบโรงเรียนให้ประสานสัมพันธ์กัน และสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

4.2 จะปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารและการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้มีเอกภาพประสานสัมพันธ์กัน ทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติจะสนับสนุนให้สถานศึกษาและหน่วยงานใช้ทรัพยากรรวมกัน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด

4.3 จะจัดและส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับเป็นศูนย์บริการด้านการศึกษาวិชาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา พละทานมัย นันทนาการและข่าวสาร

4.4 จะเร่งปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาทุกระดับโดยปรับปรุงระบบการวางแผนการบริหาร การเรียนการสอน การกำหนดมาตรฐานและวิทยฐานะ ระบบการติดตามประเมินผลตลอดจนการนิเทศการศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกันทุกระดับและคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

4.5 จะส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรสื่อการเรียนและเทคโนโลยีใหม่ๆตลอดจนสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและเอกชนมาใช้เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพ

4.6 จะเร่งฝึกและอบรมในด้านระเบียบวินัย คุณธรรมความรู้จักรับผิดชอบต่อสังคมและตนเอง ความรักในศิลปวัฒนธรรมละความสำนึกความเป็นไทยร่วมกัน เพื่อธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ เอกราช อธิปไตยของชาติและระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ นอกจากนั้นจะส่งเสริมให้สถาบันศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนด้านคุณธรรมให้มากขึ้น

4.7 จะส่งเสริมให้ผู้สอนในทุกระดับการศึกษาละทุกประเภทได้รับการยกย่องเชิดชู

มีความก้าวหน้าและความมั่นคงในอาชีพ

4.8 จะสนับสนุนส่งเสริมการวิจัย เผยแพร่การวิจัย จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัย ส่งเสริมให้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อสนองความต้องการของชุมชนและความก้าวหน้าทางวิชาการ

4.9 จะระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการขยายการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพ และจะปรับปรุงวิธีการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเน้นการให้โอกาสแก่ผู้เรียน และกลุ่มชนที่มีโอกาสน้อย

4.10 จะสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน โดยให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายในขอบเขตและสัดส่วนที่เหมาะสมนอกจากนั้นจะพยายามสนับสนุนให้สถาบันทางการเงินเข้าช่วยเหลือสถานศึกษาเอกชน และส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาเอกชนให้ดีขึ้น

4.11 จะสนับสนุนกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาทั้งในมหาวิทยาลัยและนอคมหาวิทยาลัยที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนร่วม

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

กูด (Good, 1973, p.157-158) ได้กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรนั้นเกิดขึ้นได้ 2 แบบ แบบแรกคือการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้เหมาะกับโรงเรียน วิธีการสอนวัสดุอุปกรณ์ แบบที่สองคือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิมเพื่อสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

ทาบ (Taba) ได้กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งด้านจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้

รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นในการกำหนดทิศทาง กรอบความคิดและคุณสมบัติเฉพาะอื่นๆ ที่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน โดยรูปแบบของกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรนั้นส่วนใหญ่มีองค์ประกอบหลักและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ความคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันรายละเอียดย่อยเท่านั้น โดยในที่นี้จะขอกกล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเพียง 2 รูปแบบคือ

1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์ได้กำหนดคำถามพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร 4 ข้อที่ชื่อว่า “หลักการและเหตุผลของไทเลอร์” (Tyler Rationale) ซึ่งคำถามทั้ง 4 ข้อ ในการจัดหลักสูตรและการสอนนั้นควรจะตอบคำถามทั้ง 4 ให้ได้เสียก่อนได้แก่

- (1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษาคืออะไร
- (2) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โรงเรียนควรจัดประสบการณ์อะไร
- (3) โรงเรียนจัดประสบการณ์ทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
- (4) โรงเรียนจะตัดสินใจได้อย่างไรว่าจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้บรรลุเป้าหมาย

สำหรับกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์นั้นประกอบด้วยกัน 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

1.1 การกำหนดจุดมุ่งหมาย กำหนดจุดมุ่งหมายคร่าวๆ จากผู้เรียน สังคมและคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญหรือผลจากการวิจัย นำมาประมวลผลและกลั่นกรองโดยใช้ข้อมูลด้านปรัชญาการศึกษา ปรัชญาสังคมและจิตวิทยาการเรียนรู้ แล้วตัดจุดประสงค์ที่ไม่สำคัญออก ทำให้วัตถุประสงค์มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.2 การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ตอบสนองต่อจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

1.3 การประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ควรปรับแก้ไขในส่วนใดบ้าง

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ได้มีการปรับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และทาบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลมากขึ้น โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

2.1 การกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายและขอบเขต

2.2 การออกแบบหลักสูตร

2.3 การใช้หลักสูตร

2.4 การประเมินผลหลักสูตร

กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย จัดเนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร การปรับเปลี่ยนหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ที่สุดและมีประสิทธิภาพสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคมและประเทศชาติ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญทั้งด้านความรู้ ความคิด สติปัญญาและสามารถรับผิดชอบตนเองและสังคมได้

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือ ข้อมูลทางด้านความต้องการ ความจำเป็นและปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง ตลอดจนนโยบายทางการศึกษาของรัฐ ข้อมูลทางด้านจิตวิทยา ปรัชญาการศึกษา ความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนวิเคราะห์หลักสูตรเดิม เพื่อพิจารณาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข

(2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คณะกรรมการดำเนินงานจะต้องร่วมกันพิจารณา กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน โดยจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะระบุคุณสมบัติของผู้ที่จบหลักสูตรนั้นๆ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยกำหนดทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ แต่ละรายวิชา ซึ่งจะเน้นการปฏิบัติมากขึ้น โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนปลูกฝังนิสัยที่ดีงาม เพื่อให้เป็นพลเมืองดี

(3) การกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ หลังจากได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว ก็ถึงขั้นการเลือกสาระความรู้ต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เพื่อความสมบูรณ์ให้ได้วิชาความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม กระบวนการขั้นนี้ จึงครอบคลุมถึงการคัดเลือกเนื้อหาวิชาแล้วพิจารณาจัดลำดับเนื้อหาเหล่านั้นว่า เนื้อหาสาระใดควรเป็นพื้นฐานของเนื้อหาใดบ้าง ควรให้เรียนอะไรก่อน อะไรหลัง แล้วแก้ไขเนื้อหาที่ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งแง่สาระและการจัดลำดับที่เหมาะสม ตามหลักจิตวิทยาการเรียนรู้

(4) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นของการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับครูผู้สอน หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนจะต้องศึกษาทำความเข้าใจ และมีความชำนาญในการใช้หลักสูตร ซึ่งครอบคลุมถึงการเตรียมการสอน การจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายใน

โรงเรียนเพื่อเสริมหลักสูตร การนิเทศการศึกษา และการบริหารการบริการหลักสูตร ฯลฯ นอกจากนี้
ในขั้นนี้ยังครอบคลุมถึงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ก่อนนำไปเผยแพร่ด้วย

(5) การประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินสัมฤทธิ์ผลของ
หลักสูตรว่าเมื่อนำหลักสูตรไปใช้แล้วนั้น ผู้ที่จบหลักสูตรนั้นๆ ไปแล้ว มีคุณสมบัติ มีความรู้
ความสามารถตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ นอกจากนี้ การประเมินหลักสูตรจะเป็นประโยชน์อย่าง
ยิ่งต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณค่าสูงขึ้น อันเป็นผลในการนำหลักสูตรไปสู่ความสำเร็จตาม
เป้าหมายที่วางไว้ การประเมินหลักสูตรควรทำให้ครอบคลุมระบบหลักสูตรทั้งหมด และควรจะ
ประเมินให้ต่อเนื่องกัน ดังนั้นการประเมินหลักสูตร จึงประกอบด้วย การประเมินสิ่งต่อไปนี้ คือ

1) การประเมินเอกสาร หลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ว่ามีความ
เหมาะสมดี และถูกต้องตามหลักการพัฒนาหลักสูตรเพียงใด หากมีสิ่งใดบกพร่องก็จะได้นำมาดำเนินการ
ปรับปรุงแก้ไขก่อนจะได้นำไปประกาศใช้ในโอกาสต่อไป

2) การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตร สามารถนำไปใช้ได้ดีใน
สถานการณ์จริงเพียงใด มีส่วนไหนที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร โดยมากหากพบข้อบกพร่องใน
ระหว่างการใช้หลักสูตรก็มักได้รับการแก้ไขโดยทันที เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมี
ประสิทธิภาพ

3) การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร โดยทั่วไปจะดำเนินการหลังจากได้มีผู้สำเร็จ
การศึกษาจากหลักสูตรไปแล้ว การประเมินหลักสูตร ในลักษณะนี้มักจะทำการติดตามความก้าวหน้า
ของผู้สำเร็จการศึกษาว่าสามารถประสบความสำเร็จในการทำงานเพียงใด

4) การประเมินระบบหลักสูตร เป็นการประเมินหลักสูตรในลักษณะที่มีความสมบูรณ์
และสลับซับซ้อนมาก กล่าวคือ การประเมินระบบหลักสูตรจะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่น ที่
มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรด้วย เช่น ทรัพยากรที่ต้องใช้ ความสัมพันธ์ของระบบหลักสูตร กับระบบ
บริหาร โรงเรียน ระบบการจัดการเรียนการสอน และระบบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
 เป็นต้น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีหลักในการพัฒนาที่ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายได้เกิดปัญญา หรือเกิดการเรียนรู้ ดังนี้ (ชนบท ชาติทอง, 2550)

1. การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้มีเป้าหมายมุ่งที่การเรียนรู้สภาพปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และการปรับปรุงอย่างลึกซึ้ง คือ ให้อุรู้และเข้าใจอย่างกระจ่างว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจนสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ของตนเองได้
2. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติจริงมีเป้าหมายมุ่งที่การเรียนรู้ในการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญและสามารถปฏิบัติได้ในทุกสถานการณ์
3. การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันมีเป้าหมายมุ่งที่การเรียนรู้เพื่อเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมด้วยการมีความเชื่อและตระหนักว่ามนุษย์ทุกคนต้องร่วมมือกันพึ่งพาอาศัยกันและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข
4. การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเป้าหมายมุ่งที่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่งอกงาม ปรับปรุงบุคลิกภาพอย่างมั่นใจ เน้นการมีเหตุผลและมีวิสัยทัศน์

การจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรในส่วนที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือกับโรงเรียนและชุมชนในการร่วมกันคิดและจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษาภายในเขตพื้นที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในแง่มุมต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวของชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในชีวิตจริงของตนเอง ทำให้เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอน เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนสามารถแก้ปัญหา พัฒนาชีวิต ตนเอง พัฒนาอาชีพ ครอบครัว และสังคมของตนเองได้

ขั้นตอนการจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่นมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, หน้า 21)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน ประกอบด้วยผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารส่วนราชการระดับท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาในท้องถิ่น ครูผู้สอน ผู้แทนชุมชน เป็นต้น

2. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 รวมทั้งศึกษาสภาพแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง บริบทสภาพ ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน
3. ดำเนินจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่น ในการดำเนินจัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณภาพ จะต้องมีการวางแผนงานที่ชัดเจนเพื่อให้เห็นภาพการทำงานตลอดแนว ด้วยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม
4. รับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานธุรกิจ ฯลฯ เพื่อนำข้อคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆ มาปรับปรุงกรอบหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น
5. เสนอคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อให้ความเห็นชอบ

ตาราง ที่ 4.1 ตัวอย่างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1	
<p>ภูมิศาสตร์ สภาพภูมิศาสตร์ทั่วไป : พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง แวดล้อมด้วยธรรมชาติขุนเขา มีที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบเชิงเขากระจายอยู่ทั่วไป</p> <p>ภูเขา : ดอยอินทนนท์ ดอยผ้าห่มปก ดอยสุเทพ ดอยหลวงเชียงดาว ดอยอ่างขาง ฯลฯ</p> <p>ประวัติศาสตร์ ประวัติความเป็นมา : เชียงใหม่เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 700 ปี เมืองเชียงใหม่สร้างขึ้นโดยพญามังรายในชื่อ “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” และใช้เป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนา แต่ต่อมาเชียงใหม่ได้เสียเมืองให้แก่พระเจ้าบุเรงนองในปี พ.ศ. 2101 และได้ถูกปกครองโดยพม่ามานานกว่า 200 ปี จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้มีการทำสงครามเพื่อขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ได้สำเร็จ สถาปนาเจ้ากาวิละขึ้นเป็นพระเจ้าบรมราชาธิบดีกาวิละ โดยให้ปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือในฐานะประเทศราชของสยาม</p> <p>อาณาจักรล้านนา: คือ อาณาจักรที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ภาคใต้ของจีน หรือ 12 ปันนา เช่นเมืองเชียงรุ่ง (จันทง) มณฑลยูนนาน ภาคตะวันออกของพม่า ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ซึ่งมีเมืองเชียงตุงเป็นเมืองเอก ฝั่งตะวันตกแม่น้ำสาละวิน มีเมืองนายนเป็นเมืองเอก และ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน แพร่ พะเยา น่าน ลำพูน และ ลำปาง โดยมีเมืองเชียงใหม่ เป็นราชธานี มีภาษาที่เรียกว่า คำเมืองหรือภาษาล้านนา ตัวหนังสือ ตัวเมือง วัฒนธรรม และ ประเพณี เป็นของตนเอง ก่อนจะถูกเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล ในสมัยรัชกาลที่ 5</p>	<p>เศรษฐกิจ เชียงใหม่เป็นเมืองใหญ่และสำคัญที่สุดของภาคเหนือ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจการค้า การศึกษา และการท่องเที่ยว</p> <p>ท่องเที่ยว : เชียงใหม่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญจำนวนมาก ทั้งธรรมชาติ และโบราณสถานทำรายได้ให้กับเชียงใหม่เป็นจำนวนมากในแต่ละปี เช่น ดอยอ่างขาง</p> <p>เกษตรกรรม : อาชีพของประชากรไทยส่วนใหญ่ยังคงเน้นที่อาชีพเกษตรกรรม</p> <p>หัตถกรรม : เชียงใหม่มีหัตถกรรมมากมายหลายอย่างที่นำรายได้จำนวนมากมาสู่ชาวเชียงใหม่ เช่น งานแกะสลัก ทำเครื่องเงิน ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น</p> <p>อาชีพ ผ้าทอ : ผ้าทอของเชียงใหม่มีหลากหลาย จนยากที่จะกำหนดว่าผ้าแบบใด ลายอย่างไรเป็นเอกลักษณ์ที่แท้จริงของเชียงใหม่ ปัจจุบันผ้าทอของเชียงใหม่ที่เป็นที่นิยมมีอยู่หลายแห่ง คือ ตีนจกแม่แจ่ม ผ้าทอบ้านไร่ฝางาม ผ้าไหมสันกำแพง เป็นต้น</p> <p>งานร่วมก่อสร้าง : ร่วมก่อสร้างได้เริ่มทำขึ้นเมื่อ 100 ปีมาแล้ว เป็นร่วมกระตาศ มีลวดลายพิมพ์สวยงาม</p> <p>กระตาศสา : ผลิตจากต้นปอสา และทำกันมากที่หมู่บ้านต้นเปา ซึ่งมีต้นปอสามาก เป็นอาชีพที่ทำมานานประมาณ 100 ปีมาแล้ว</p> <p>เครื่องปั้นดินเผา : เครื่องปั้นดินเผาของชาวเชียงใหม่มีหลายชนิด เช่น หม้อนึ่ง หม้อแจ่ม หม้อต่อม โดยมีแหล่งการผลิตอยู่หลายแห่ง</p>

ตาราง ที่ 4.1 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1	
<p>ประเพณีวัฒนธรรม</p> <p>เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิมของล้านนา และภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ ของตนเอง</p> <p>ชาติพันธุ์ : เชียงใหม่มีชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามบริเวณภูเขาสูง มีสังคม ภาษา และขนบธรรมเนียมของตน</p> <p>ประเพณีสำคัญ</p> <p>สงกรานต์ : เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ของเชียงใหม่ และจัดขึ้นเป็นประจำของทุกปี ระหว่างวันที่ 13- 15 เมษายน</p> <p>งานประเพณียี่เป็ง: จัดวันลอยกระทงของทุกปี มีการปล่อยโคมลอยเพื่อบูชาพระธาตุจุฬามณีบนสวรรค์ มีการจุดดอกไม้ไฟ ประทัดกระทง แห่นางนพมาศ</p> <p>การเลี้ยงขันโตก : ขันโตกเป็นภาชนะใส่อาหารของชาวเหนือสมัยโบราณ คนนิยมใช้ใส่อาหารทานในครัวเรือน เมื่อความเจริญมากขึ้น ความนิยมเสื่อมลง ปัจจุบันใช้เฉพาะเป็นธรรมเนียมในการต้อนรับแขกเมือง และบุคคลสำคัญเท่านั้น</p> <p>งานร่มบ่อสร้าง : จัดขึ้นประมาณเดือนมกราคมของทุกปี ที่บริเวณศูนย์หัตถกรรมบ่อสร้าง มีการแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ทำจากกระดาษสา โดยเฉพาะร่ม มีการแสดงวัฒนธรรม กระบวนแห่ และการประกวดต่างๆ ฯลฯ</p> <p>ภาษาพื้นเมือง : เชียงใหม่มีภาษาพื้นเมืองเรียกคำเมือง ซึ่งเป็นภาษาที่ไพเราะนุ่มนวล</p> <p>บุคคลสำคัญ</p> <p>พญาเม็งราย : เป็นผู้ก่อตั้งเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ ร่วมกับ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชและพ่อขุนงำเมือง</p> <p>จรัล มโนเพ็ชร: เป็นศิลปินชาวไทย ผู้เป็นทั้งนักร้อง</p>	<p>นักดนตรี นักแต่งเพลง และนักแสดง ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นศิลปินผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุคสมัย ฯลฯ</p> <p>สถานที่สำคัญ</p> <p>เวียงกุมกาม : เป็นเมืองโบราณที่พญามังรายให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.1829 จากการสำรวจพบว่ามีโบราณสถานที่ปรากฏอยู่ในเวียงกุมกามและบริเวณใกล้เคียง 20 แห่ง ที่สำคัญได้แก่ วัดเจดีย์เหลี่ยม วัดช้างค้ำ วัดน้อย วัดปู่เปี้ย ฯลฯ</p> <p>วัดเจ็ดยอด : เป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2020 เคยใช้เป็นสถานที่ประชุมพระเถระชั้นผู้ใหญ่เพื่อชำระพระไตรปิฎก</p> <p>วัดเชียงมั่น : เป็นวัดที่เก่าแก่ที่สุดในเชียงใหม่ พญามังรายสร้างทรงยกพระตำหนักเชียงมั่นถวายเป็นพระอารามชื่อว่าวัดเชียงมั่น เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของเชียงใหม่คือ “พระเสด็จมณี”</p> <p>วัดพระธาตุดอยสุเทพ : เป็นปูชนียสถานคู่เมืองเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดนี้ จะต้องขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุกันทุกคน หากใครไม่ได้ไปถือเสมือนว่ายังไม่ถึงเชียงใหม่</p> <p>วัดพระธาตุดุสิตจอมทองวรวิหาร : เป็นวัดสำคัญคู่เมืองจอมทองและเป็นที่เคารพสักการะของชาวเหนือโดยทั่วไป ประเพณีเด่นของวัดคือ “การแห่ไม้ค้ำโพธิ์” ซึ่งเป็นประเพณีของชาวล้านนาเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา</p> <p>สภาพปัญหาในชุมชน</p> <p>ปัญหาความแออัดของเมือง : เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความเจริญ เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและมีการขยายตัวทางธุรกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้มีประชากรหลั่งไหลมาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพจำนวนมาก</p>

ที่มา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน,2551,หน้า 23-24)

ตัวอย่าง สารการเรียนรู้ท้องถิ่นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1

สารการเรียนรู้ท้องถิ่น

1. สารการเรียนรู้กลางทุกโรงเรียนในสังกัดต้องจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ กำแพงเพชรและสภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดกำแพงเพชร

2. สารการเรียนรู้ระดับสถานศึกษา เป็นสารการเรียนรู้ที่โรงเรียนสามารถเลือกบรรจุไว้ใน หลักสูตรสถานศึกษาตามบริบทของโรงเรียนเกี่ยวกับกำแพงเพชร ได้แก่วิถีชีวิตการปกครองอาชีพ เศรษฐกิจศิลปวัฒนธรรมโบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นต้น

ตารางที่ 4.2 หัวข้อเรื่อง ขอบเขตเนื้อหา และประเด็นสำคัญ

ข้อมูลสารสนเทศ	จุดเด่น/ประเด็นสำคัญ/ประเด็นที่ควรนำมาจัดการเรียนรู้ในท้องถิ่น
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542	-ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
วิสัยทัศน์ กลุ่มจังหวัด/จังหวัด/สพท.	1. ศูนย์ธุรกิจชั้นนำของประเทศ 2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และประวัติศาสตร์ 3. เมืองเกษตรกรรมเขต 4. เมืองน่าเที่ยว 5. OTOP CITY 6. เมืองเก่าอนุรักษ์

ข้อมูลสารสนเทศ	จุดเด่น/ประเด็นสำคัญ/ประเด็นที่ควรนำมาจัดการเรียนรู้ในท้องถิ่น
ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประวัติความเป็นมาของเมืองกำแพงเพชรและแต่ละท้องถิ่น 2. กำแพงเพชรสมัยก่อนประวัติศาสตร์ 3. กำแพงเพชรสมัยประวัติศาสตร์ 4. บุคคลสำคัญของจังหวัด <ol style="list-style-type: none"> 4.1 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 4.2 พระยาวิเชียรปราการ 4.3 ครูมาลัย ชูพินิจ 4.4 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) 5. บุคคลสำคัญของท้องถิ่น
สภาพภูมิประเทศ/ภูมิอากาศ	<ol style="list-style-type: none"> 1. สภาพภูมิศาสตร์ 2. ที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต 3. พิกัดภูมิศาสตร์ 4. ปฐพีสัณฐาน 5. ลักษณะภูมิประเทศ 6. ลักษณะภูมิอากาศ
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	<p>จังหวัดกำแพงเพชรมีทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดที่สำคัญ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ดิน 2. น้ำ 3. ป่าไม้ 4. แร่ธาตุ
การประกอบอาชีพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. อาชีพเกษตรกรรม <ol style="list-style-type: none"> 1.1 การเพาะปลูก 1.2 อาชีพปศุสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ 1.3 การประมง 2. หัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน 3. การพาณิชย์และการตลาด 4. อาชีพการค้าและบริการ

ข้อมูลสารสนเทศ	จุดเด่น/ประเด็นสำคัญ/ประเด็นที่ควรนำมาจัดการเรียนรู้ ในท้องถิ่น
สังคม/การดำรงชีวิต/ประชากร	1. สภาพสังคมทั่วไป <ul style="list-style-type: none"> 1.1 ลักษณะการตั้งบ้านเรือน 1.2 การประกอบอาชีพ 1.3 การศึกษา 1.4 การคมนาคม 1.5 ประชากร 1.6 การปกครอง 1.7 ศาสนา ความเชื่อ จารีตประเพณี 2. สภาพแวดล้อม <ul style="list-style-type: none"> 2.1 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและปัญหาที่เกี่ยวข้อง 2.2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สภาพเศรษฐกิจ	สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดกำแพงเพชร <ul style="list-style-type: none"> 1. รายได้ของประชากร 2. ด้านการพาณิชย์กรรม 3. ด้านอุตสาหกรรม 4. ด้านหัตถกรรม 5. ด้านการเกษตรกรรม 6. ด้านการท่องเที่ยว
เอกลักษณ์ของท้องถิ่น/ประเพณี/ ศิลปะ/วัฒนธรรม	1. สัญลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร <ul style="list-style-type: none"> 1.1 ตราประจำจังหวัด 1.2 ธงประจำจังหวัด 1.3 ต้นไม้ประจำจังหวัด 1.4 ดอกไม้ประจำจังหวัด

ข้อมูลสารสนเทศ	จุดเด่น/ประเด็นสำคัญ/ประเด็นที่ควรนำมาจัดการเรียนรู้ ในท้องถิ่น
	<p>2. คำขวัญประจำจังหวัด</p> <p>3. เอกลักษณ์ของท้องถิ่น</p> <p>3.1 เอกลักษณ์ทางธรรมชาติ</p> <p>3.2 เอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม</p> <p>(1) งานประเพณีที่สำคัญ</p> <p>1) งานสารทไทยกล้วยไข่</p> <p>2) งานนบพระ – เล่นเพลง</p> <p>(2) พระเครื่องเมืองกำแพงเพชร</p> <p>4. มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น</p> <p>4.1 มรดกทางธรรมชาติ</p> <p>(1) พื้นที่ป่าไม้กำแพงเพชร</p> <p>(2) พืชพรรณไม้</p> <p>(3) สัตว์ป่า</p> <p>(4) แร่ธาตุ</p> <p>4.2 มรดกทางวัฒนธรรม</p> <p>(1) โบราณวัตถุ โบราณสถาน</p> <p>1) ชุมชนโบราณหรือแหล่งโบราณคดี</p> <p>2) เมืองประวัติศาสตร์</p> <p>(2) ภาษาไทยท้องถิ่นที่ใช้ในจังหวัดกำแพงเพชร (ภาษาถิ่น)</p> <p>(3) วรรณกรรมพื้นบ้านได้แก่ ตำนาน นิทาน จารีก เพลง ตำนายา</p> <p>(4) การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์พื้นบ้าน</p> <p>(5) ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม</p>

ข้อมูลสารสนเทศ	จุดเด่น/ประเด็นสำคัญ/ประเด็นที่ควรนำมาจัดการเรียนรู้ ในท้องถิ่น
	<p>(6) ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น</p> <p>5. รูปแบบของสถาปัตยกรรมกำแพงเพชร เช่น เจดีย์ กำแพงเมือง</p> <p>6. เอกลักษณ์ทางอาหาร ได้แก่อาหารคาว/อาหารหวาน/ เครื่องดื่มน้ำ</p>
ภูมิปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านภาษาและวรรณกรรม <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ภาษาถิ่น 1.2 บทกวี 1.3 วรรณกรรมพื้นบ้าน 1.4 ปริศนาคำทาย 1.5 จารีตที่พบในจังหวัดกำแพงเพชร 2. ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี 3. ด้านศิลปกรรม <ol style="list-style-type: none"> 3.1 งานฝีมือชาวบ้าน 3.2 เครื่องแต่งกาย 3.3 การละเล่นพื้นบ้านการละเล่นของเด็ก 3.4 กีฬาพื้นบ้าน 3.5 เพลงพื้นบ้าน 3.6 เพลงกล่อมเด็ก 4. สถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย ได้แก่ ลักษณะการก่อสร้าง บ้านเรือน 5. ด้านอุตสาหกรรม 6. ด้านหัตถกรรม 7. ด้านการทำมาหากิน

ข้อมูลสารสนเทศ	จุดเด่น/ประเด็นสำคัญ/ประเด็นที่ควรนำมาจัดการเรียนรู้ ในท้องถิ่น
	8. ขนมไทย 9. การถนอมอาหาร 10. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สภาพปัญหาที่สำคัญในท้องถิ่น	1. สาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ 1.1 การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว 1.2 การกระจายตัวของประชาชน 1.3 การขยายตัวด้านเศรษฐกิจ 1.4 การใช้เทคโนโลยีในท้องถิ่น 2. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ 3. ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 4. ปัญหาจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น 5. ปัญหาทางสังคม
ทิศทางการพัฒนาของท้องถิ่นในอนาคต(5 – 10 ปี)	1. ผลิตข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 2. เป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกทั้งโบราณสถาน และ ธรรมชาติหลายแห่ง 3. มีแม่น้ำหลายสายและแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับการ ประมงและท่องเที่ยว 4. เป็นศูนย์กลางโครางข่ายการคมนาคมและการพาณิชย์ กรรม 5. มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ น้ำมัน ยิบซั่ม ทองคำ ฯลฯ

ข้อมูลสารสนเทศ	จุดเด่น/ประเด็นสำคัญ/ประเด็นที่ควรนำมาจัดการเรียนรู้ ในห้องเรียน
อื่น ๆ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศูนย์สินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของแต่ละจังหวัด ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร และอุทัยธานี 2. ศูนย์อาหารพื้นบ้านและพืชผลทางการเกษตรของกลุ่ม ภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 3. ตลาดสดนำซื้อ อาหารปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค 4. เครื่องมือการวัดด้วยมาตราการวัดแบบไทย <ol style="list-style-type: none"> 4.1 การชั่ง 4.2 การตวง 4.3 การวัดตามมาตราไทย 4.4 การคำนวณพื้นที่ 4.5 การคำนวณปริมาตรไม้ 4.6 การอ่านวัน เดือน ปีทางจันทรคติ

ที่มา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1, ม.ป.ป.)

ตารางที่ 4.3 กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ภาษาไทย	<p>มาตรฐาน ท.4.1 เข้าใจธรรมชาติของ ภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลง ของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทาง ภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ</p> <p>สาระที่ 5 : วรรณคดีและวรรณกรรม</p> <p>มาตรฐาน ท.5.1 เข้าใจและแสดงความ คิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรม ไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใน ชีวิตจริง</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภาษาถิ่น 2. ปริศนาคำทาย 3. บทร้องเล่นในท้องถิ่น 4. นิทานพื้นบ้านในท้องถิ่น 5. ตำนานพื้นบ้านในท้องถิ่น 6. เพลงพื้นบ้าน 7. บทกล่อมเด็กในท้องถิ่น 8. วรรณกรรมพื้นบ้าน 9. วรรณกรรมท้องถิ่น 10. สำนวน สุภาษิตและคำ พังเพยที่มีในวรรณกรรมพื้นบ้าน 11. บทร้อยกรองง่าย ๆ คำคล้องจองง่าย ๆ ในท้องถิ่น 12. จารีก 13. ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมการใช้ภาษาของกลุ่มคน ในท้องถิ่น 14. บทอาขยานจังหวัด กำแพงเพชร
คณิตศาสตร์	<p>สาระที่ 2 : การวัด</p> <p>มาตรฐาน ค 2.1 เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการ วัด วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ ต้องการวัด</p> <p>มาตรฐาน ค 2.2 แก้ปัญหาเกี่ยวกับ การวัด</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1 เครื่องมือการวัดด้วย มาตรการ วัดแบบไทย เช่น การชั่ง การ ตวง การวัดตามมาตราไทย การคำนวณพื้นที่ การคำนวณ ปริมาตรไม้ การอ่านวัน เดือน ปี ทางจันทรคติ

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
วิทยาศาสตร์	<p>มฐ. ว.1.1 เข้าใจหน่วยพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต ความสัมพันธ์ของโครงสร้างและหน้าที่ของระบบต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิตที่ทำงานสัมพันธ์กัน มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตของตนเอง และดูแลสิ่งแวดล้อม</p> <p>มฐ. ว.1.2 เข้าใจกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตความหลากหลายทางชีวภาพการใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผลต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์</p> <p>มฐ.ว. 2.1เข้าใจสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง แวดล้อมกับสิ่งมีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในระบบนิเวศ มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และจิตวิทยาศาสตร์สื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์</p> <p>มฐ.ว. 2.2 เข้าใจความสำคัญของและโลกนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. สัตว์ในท้องถิ่น ได้แก่ การดำรงชีวิตของสัตว์ในท้องถิ่น และการอนุรักษ์สัตว์ในท้องถิ่น 2. พืชในท้องถิ่น 3. ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในแหล่งที่อยู่ 4. ทรัพยากรและธรรมชาติในท้องถิ่น (ดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ) 5. การใช้ทรัพยากร ธรรมชาติ 6. การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7. การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่า 8. สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติในท้องถิ่น (ปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาด้านทรัพยากร) 9. สารเคมีในท้องถิ่น ได้แก่ ผลของสารต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม 10. แหล่งพลังงานในท้องถิ่น 11. แหล่งน้ำในท้องถิ่น 12. ของเล่น ของใช้ จากวัสดุในท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
สังคมศึกษา	<p>มฐ.ส.1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนาหรือ ศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อ การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข</p> <p>มฐ.ส.2.1 ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็น พลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี และ วัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันใน สังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข</p> <p>มฐ. ส. 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการ ปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และอำรรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข</p> <p>มฐ.ส. 3.1 เข้าใจสามารถบริหารจัดการ ทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมี ประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการ ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ</p> <p>มฐ.ส. 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทาง เศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือ กับทางเศรษฐกิจในสังคมโลก</p>	<p>ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักจริยธรรม คำสอน 2. ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม (ศาสนาในจังหวัดกำแพงเพชร) 3. ศาสนบุคคล ศาสนาธรรม ศาสนสถาน ศาสนพิธีและ พิธีกรรมความเชื่อทางศาสนา 4. ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ของท้องถิ่น <p>หน้าที่พลเมือง</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. การเป็นพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตยในท้องถิ่น 6. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข 7. การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กฎหมายของท้องถิ่น 8. ระบบการเมืองการปกครองใน ท้องถิ่น <p>เศรษฐศาสตร์</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. เศรษฐกิจพอเพียง 10. ปัญหาเศรษฐกิจในท้องถิ่น 11.ระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่น 12. การซื้อขายและการ แลกเปลี่ยน 13. ระบบสหกรณ์ในท้องถิ่น 14. สถานประกอบการทาง เศรษฐกิจที่สำคัญในท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
	<p>ม.ฐ.ส.4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ</p> <p>ม.ฐ.ส.4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มี ความภูมิใจไทย และธำรงความเป็นไทย</p> <p>ม.ฐ.ส.5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรม และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	<p>ประวัติศาสตร์</p> <p>15. ประวัติความเป็นมาของเมืองกำแพงเพชร</p> <p>15.1 ก่อนประวัติศาสตร์</p> <p>15.2 สมัยประวัติศาสตร์</p> <p>16. ประวัติ/ผลงานบุคคลสำคัญในท้องถิ่น</p> <p>16.1 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช</p> <p>16.2 พระยาวิเชียรปราการ</p> <p>16.3 ครูมาลัย ชูพินิจ</p> <p>16.4 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ฯลฯ</p> <p>17. ประวัติ/ผลงานบุคคลสำคัญในชุมชน</p> <p>18. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย</p> <p>19. ภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>20. วิถีชีวิตของชาวกำแพงเพชร สภาพสังคมทั่วไป เช่น ลักษณะการตั้งบ้านเรือน</p> <p>21. แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น</p> <p>22. ศิลปกรรมและศิลปวัตถุในท้องถิ่น</p> <p>23. มรดกทางวัฒนธรรม</p> <p>24. ขนบธรรมเนียมประเพณี</p> <p>ภูมิศาสตร์</p> <p>25. ปรากฏการณ์ธรรมชาติในท้องถิ่น</p> <p>26. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
		<p>27. แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญในท้องถิ่น</p> <p>28. ปัญหาและผลกระทบและแนวโน้มวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น</p> <p>29. ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น</p> <p>30. อาชีพในท้องถิ่น</p> <p>31.เอกลักษณ์ของท้องถิ่น</p> <p>31.1 เอกลักษณ์ทางธรรมชาติ อุทยานต่าง ๆ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ</p> <p>31.2 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม งานประเพณีที่สำคัญ(งานสารทไทย กล้วยไข่ งานนบพระเล่นเพลง พระเครื่องเมืองกำแพงเพชร</p> <p>32. สัญลักษณ์ของจังหวัดกำแพงเพชร</p> <p>33. สภาพภูมิศาสตร์ของจังหวัดกำแพงเพชร</p> <p>33.1 ที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต</p> <p>33.2 พิกัดภูมิศาสตร์</p> <p>33.3 ภูมิพื้นฐาน</p> <p>33.4 ลักษณะภูมิประเทศ</p> <p>33.5 ลักษณะภูมิอากาศ</p> <p>34. มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น(พื้นที่ป่าไม้ พืชพรรณไม้ สัตว์ป่า แร่ธาตุ)</p>

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ศิลปะ	<p>มฐ.ศ.1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยและสากล</p> <p>มฐ.ศ.2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทยและสากล</p> <p>มฐ.ศ.3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล</p>	<p>ทัศนศิลป์</p> <p>1. จิตรกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม สถาปัตยกรรม</p> <p>1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรม</p> <p>1.2 รูปแบบของสถาปัตยกรรม/งานช่างของท้องถิ่น</p> <p>2. การวาดภาพเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่น ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สถานที่สำคัญในชุมชน โบราณสถาน/โบราณวัตถุ วิถีชีวิตท้องถิ่น</p> <p>ดนตรี</p> <p>1. ดนตรีพื้นบ้าน</p> <p>2. เครื่องดนตรีพื้นบ้าน</p> <p>3. เพลงพื้นบ้าน</p> <p>4. ประวัติความเป็นมาของดนตรีในท้องถิ่น</p> <p>5. การแสดงดนตรีพื้นบ้าน ฯลฯ</p> <p>นาฏศิลป์</p> <p>1. นาฏศิลป์พื้นบ้าน</p> <p>2. การละเล่นพื้นบ้าน/การละเล่นของชาวบ้าน</p> <p>3. การแสดงพื้นบ้าน เช่น ระบำ คล้องช้าง ระบำ ก.ไก่ ระบำ ซากั้งราว ฯลฯ</p>

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
<p>การงานอาชีพและเทคโนโลยี</p>	<p>มฐ. ง.1.1 เข้าใจมีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะมีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ</p> <p>มฐ.ง.2.1 เข้าใจ มีทักษะมีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต</p> <p>มฐ.ง.3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และมีคุณธรรม</p>	<p>งานบ้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การประกอบอาหารและเครื่องดื่มง่าย ๆ 2. การถนอมอาหาร 3. การตัดเย็บผ้าและเครื่องแต่งกายในท้องถิ่น <p>งานเกษตร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การปลูกพืช ผักในท้องถิ่น 2. การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในท้องถิ่น 3. เกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ) 4. การทำปุ๋ยชีวภาพ <p>งานประดิษฐ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประดิษฐ์ของเล่นของใช้จากเศษวัสดุเหลือใช้ วัสดุในท้องถิ่น 2. ประดิษฐ์งาน ของตกแต่งที่เป็นเอกลักษณ์ไทยในท้องถิ่น เช่นงานใบตองจัดดอกไม้สด แกะสลักผลไม้ งานร้อยมาลัย ดอกไม้เลียนแบบธรรมชาติ งานแทงหยวก 3. ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น <p>งานช่าง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อาชีพในท้องถิ่น ได้แก่งานช่างในท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรมท้องถิ่น <p>งานธุรกิจ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. งานอาชีพในครอบครัวและท้องถิ่น 2. สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
<p>สุขศึกษาและพลศึกษา</p>	<p>มฐ.3.1 เข้าใจ มีทักษะในการเคลื่อนไหว กิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา</p> <p>มฐ.พ. 3.2 รักการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ มีวินัยเคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และ ชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา</p> <p>มฐ. 4.1 เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการเสริมสร้างสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ</p> <p>มฐ.5.1 ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุการใช้ยา สารเสพติด และความรุนแรง</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. กีฬาพื้นบ้าน 2. กีฬาไทย 3. เกมในท้องถิ่น 4. การเสริมสร้างสุขภาพส่วนตนและชุมชน 5. การรักษาโรคด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น <ul style="list-style-type: none"> - การปรุงยา - สมุนไพร- นวด ฟัน เป่า 6. การละเล่นพื้นบ้าน 7. ศิลปะการป้องกันตัวแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น 8. เกมและกีฬาตามสมัยนิยม 9. ความปลอดภัยในชีวิต <ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยเสี่ยงในการดำรงชีวิต - การป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงโรคอาการผิดปกติทางกาย และจิต สารเสพติด โรคเอดส์ - ป้องกันช่วยเหลือและดูแลตนเองจากมลพิษและสารเคมี 10. การสร้างเสริมสมรรถภาพทางกาย 11. สุขภาพกับสิ่งแวดล้อม <ul style="list-style-type: none"> - โรคและอันตรายจากสิ่งแวดล้อม และการประกอบอาชีพ 12. อาหารในท้องถิ่น 13. สวนสมุนไพรท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ภาษาต่างประเทศ	<p>มฐ.ต.1.3 เข้าใจกระบวนการพูด การเขียน และสื่อสารข้อมูล ความคิดรวบยอดและความคิดเห็นในเรื่องต่าง ได้อย่างสร้างสรรค์ มีประสิทธิภาพและมีสุนทรียภาพ</p> <p>มฐ.ต.2.1 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา และนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ</p> <p>มฐ.ต.2.2 เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทยและนำมาใช้อย่างมีวิจารณญาณ</p> <p>มฐ.ต.4.1 สามารถใช้ภาษาต่างประเทศตามสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม</p> <p>มฐ.ต. 4.2 สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การศึกษาต่อ การประกอบอาชีพการ สร้างความร่วมมือ และการอยู่ร่วมกันในสังคม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. เรื่องสั้นในท้องถิ่น 2. เรื่องเล่า/นิทานในท้องถิ่น 3. ภาษาสื่อสารตามสถานการณ์ต่าง ๆ 4. ประเพณีในท้องถิ่น 5. เทศกาลงานฉลองในท้องถิ่น 6. วัฒนธรรมของท้องถิ่น 7. บุคคลสำคัญในท้องถิ่น 8. แหล่งเรียนรู้ทุกประเภทในท้องถิ่น 9. ชีวิตประจำวันในท้องถิ่น 10. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 11. อาชีพในท้องถิ่น 12. ทัศนคติที่น้อย 13. แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในท้องถิ่น 14. วันสำคัญในท้องถิ่น 15. อาหารในท้องถิ่น 16. เครื่องดื่มในท้องถิ่น 17. ผลไม้ในท้องถิ่น 18. ประเด็นปัญหาและเหตุการณ์ปัจจุบันในท้องถิ่น 19. การซื้อขายในท้องถิ่น 20. การละเล่นในท้องถิ่น 21. คำคล้องจองง่าย ๆ ในท้องถิ่น

ที่มา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1, ม.ป.ป.)

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ จะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา เพื่อระดมความคิด ประสานการณ์มาใช้ในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีข้อควรคำนึง 2 ประการ คือ ต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรของตนเองได้อย่างอิสระ โดยยึดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักวิชาการในการจัดการศึกษาที่มีความถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น มีความเป็นไปได้

สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนาการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงาน ต้นสังกัดอื่นๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้ง สถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายบริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน โดยทั่วไปมีการดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551.)

1) การดำเนินการระดับสถานศึกษา เป็นการดำเนินการโดยคณะบุคคลต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการ เพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษารวมทั้งแนวปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบการวัดและประเมินผล รวมทั้งพิจารณาเกี่ยวกับแบบบันทึกและรายงานผลการเรียน ซึ่งต้องใช้ร่วมกันในสถานศึกษานั้นๆ

2) การดำเนินการระดับชั้นเรียน เป็นการดำเนินการโดยครูผู้สอนแต่ละคน ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โครงสร้างรายวิชา การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

สถานศึกษาสามารถนำเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาที่สนองตอบต่อหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นความต้องการของท้องถิ่น โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การจัดทำส่วนนำ (วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน)

2. การจัดทำโครงสร้างหลักสูตร (รายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เวลาเรียน

ระดับประถมศึกษา (ป.1 - ป.6) (รายปี)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - ม.3) (รายภาค)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - ม.6) (รายภาค)

โครงสร้างหลักสูตรเป็นการนำเสนอโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนในแต่ละระดับชั้นสนองตอบต่อหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความเป็นท้องถิ่นทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษาที่สะท้อนการบริหารจัดการหลักสูตร เวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติม หรือ การจัดรายวิชาเพิ่มเติมตามความต้องการของโรงเรียน

3. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา (รหัสวิชา ชื่อรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับชั้นเวลาเรียน รายละเอียดคำอธิบายรายวิชา

(1) ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้

(2) ศึกษาตัวชี้วัดชั้นปี (ป.1 - ม.3)

(3) ศึกษาตัวชี้วัดช่วงชั้น (ม.4 - ม.6)

(4) ศึกษาสาระการเรียนรู้แกนกลาง

(5) ศึกษากรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา นครปฐม เขต 2 และโรงเรียน

(6) ศึกษาการลงรหัสรายวิชาทั้งพื้นฐานและเพิ่มเติมประมวลจัดทำคำอธิบายรายวิชา แยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ อันประกอบไปด้วย ส่วนของสาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้และคุณลักษณะที่เกิด (คุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตร)

4. เกณฑ์การจบหลักสูตร

5. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

(1) โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

(2) มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

(3) สาระการเรียนรู้

ดำเนินการจัดหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครอบคลุม
หลักสูตรแกนกลางและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติม

6. การออกแบบการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐาน

- (1) ตัวชี้วัด
- (2) สาระการเรียนรู้ทั้งแกนกลางและท้องถิ่น
- (3) ชิ้นงาน / ภาระงาน
- (4) เกณฑ์การประเมิน
- (5) ชื่อหน่วยการเรียนรู้
- (6) เวลาเรียน

ออกแบบการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้ (แผนการจัดการเรียนรู้)

ประกอบไปด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ (ความรู้ ทักษะ/กระบวนการคุณลักษณะอันพึงประสงค์) ชิ้นงาน/ภาระงาน เกณฑ์การประเมินชิ้นงาน กิจกรรมการเรียนรู้ (นำเข้าสู่บทเรียน ช่วยพัฒนาผู้เรียน รวบรวม สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บันทึกผล หลังสอน)

7. คู่มือการวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษา

- (1) การประเมินในระดับชั้นเรียน ประเมินความก้าวหน้าโดยใช้วิธีการ
อย่างหลากหลาย
- (2) การประเมินในระดับสถานศึกษา ตัดสินผลการเรียนรู้รายปี / รายภาค การอ่าน
คิดวิเคราะห์และเขียนตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 ซึ่งโรงเรียนนำร่องและพร้อมใช้ในปีการศึกษา 2552 โรงเรียนทั่วไปใช้ในปี
การศึกษา 2553 จะเห็นได้ว่า เป็นการทบทวนหลักสูตรสถานศึกษาเดิม โดยจัดทำโครงสร้างหลักสูตร
สถานศึกษา จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยประมวลจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น และสถานศึกษาพิจารณาเพิ่มเติมในส่วนที่เป็น
เอกลักษณ์ของชุมชน / ท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาเป็นพิเศษ

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2550) ได้กล่าวถึงการเตรียมความ
พร้อมของสถานศึกษาต้องมีความพร้อมดังนี้

- (1) การสร้างความตระหนัก ผู้บริหารโรงเรียนได้สร้างความตระหนักให้แก่ครูและ
นักเรียนให้เห็นความสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับหลักสูตร ผู้บริหารกระตุ้นให้บุคลากรเห็นความสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ จัดทำข้อมูลนักเรียน ผู้ปกครอง องค์กรแลมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรให้ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนได้รับทราบ

(2) การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่บุคคลในสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง และหน่วยงานในชุมชน โดยการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและศึกษาหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนส่วนใหญ่จัดเตรียมและหาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและคู่มือในการจัดทำหลักสูตรให้ครู และส่งเสริมให้เข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา

(3) สนับสนุนส่งเสริมให้ครูพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและมีการดำเนินการให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและธรรมนูญโรงเรียน กำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมประชุมอบรม สัมมนา เกี่ยวกับการจัดหลักสูตร และฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการทำหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมในแต่ละปีจากที่กล่าวมาการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาสรุปได้ว่าการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาผู้บริหารต้องสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรเพื่อให้บุคลากรมีความเข้าใจเกี่ยวกับการทำหลักสูตร ตั้งแต่องค์กรรมการสถานศึกษา และจัดทำสารสนเทศของโรงเรียนให้เป็นระบบปัจจุบัน จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองนักเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับทราบสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (2550 หน้า 8-9)

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นดำเนินการโดยคณะกรรมการหรือคณะทำงานซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการโดยสังเขป ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ/ คณะทำงานและคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ : มีแหล่งข้อมูลสำคัญมากมายที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ข้อมูลจากการวิเคราะห์ สภาพ ปัญหา จุดเน้น ความต้องการของชุมชน และของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ตลอดจนความต้องการของผู้เรียน

3. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา : พิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้าง

หลักสูตรสถานศึกษา (เวลาเรียน รายวิชาพื้นฐาน/เพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน) คำอธิบายรายวิชา และเกณฑ์การจบหลักสูตร พร้อมกันนี้สถานศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารระเบียบการวัดผลประเมินผล เพื่อใช้ควบคู่กับหลักสูตรสถานศึกษา

4. คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบนำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา และระเบียบการวัดประเมินผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อ พิจารณาให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ ก็นำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปพิจารณาปรับปรุงร่างหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทสรุป

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น หรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และสนองความต้องการของผู้เรียน แนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรคุณลักษณะของผู้เรียนและเป้าหมายในแต่ละระดับการศึกษาคือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย หลักการพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกันไป ซึ่งเริ่มจากการวางจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานนี้จะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร 1) ระบบการร่างหลักสูตร 2) ระบบการใช้หลักสูตร 3) ระบบการประเมินผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร มีความสามารถเกี่ยวกับทักษะในด้านต่างๆ มีความรู้พอที่จะศึกษาต่อในชั้นสูงได้ ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม มีจิตใจและร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ มีความเข้าใจและรักษาความงามตามธรรมชาติ มีวัฒนธรรมและศีลธรรมที่ดีงาม และมีความสนใจและเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สาเหตุที่ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตร 1) พื้นฐานทางด้านปรัชญาการศึกษา 2) พื้นฐานทางด้านจิตวิทยา 3) พื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรม 4) พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง 5) พื้นฐานทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยี กระบวนการพัฒนาหลักสูตร 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นของการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน 5) การประเมินผลหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้กับกลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่จัดตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้นๆ หลักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 1) การเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ 2) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติจริง 3) การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกัน 4) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพ ความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น 1) เป็นหลักสูตรที่ตอบสนอง

การเรียนรู้ของผู้เรียน 2) ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน 3) ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ 4) ชุมชนและภูมิปัญญาในชุมชน ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น 1) เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความหลากหลาย 2) เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่น 3) เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง 4) เป็นหลักสูตรที่สามารถพัฒนาได้ตลอดเวลา 5) เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความคุณภาพของสังคม กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 1) การสำรวจสภาพปัญหาของชุมชน 2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชนและความต้องการของผู้เรียน 3) เขียนผังหลักสูตร 4) เขียนหลักสูตร กรอบหลักสูตรท้องถิ่นเป็นกรอบแนวทางกว้างๆ ที่ระบุเป้าหมาย จุดเน้นของท้องถิ่น สารการเรียนรู้หรือเรื่องต่างๆเกี่ยวกับท้องถิ่น และแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเหล่านั้นในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นๆ ในเอกสารกรอบหลักสูตรท้องถิ่น สิ่งที่ระบุเป็นสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนั้น ครูผู้สอนสามารถสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาต่างๆทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ได้

หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา คือ หลักสูตรสถานศึกษา สิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เป็พื้นฐานซึ่งกำหนดให้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นท้องถิ่น ก็อยู่ในหลักสูตรสถานศึกษาทั้งหมด

บทที่ 4

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นผลงานที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะบุคคลในสังคมและชุมชน หลักสูตรสถานศึกษามุ่งที่การจัดการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด และพัฒนาผู้เรียนเต็มศักยภาพ ตอบสนองความต้องการ ความถนัด และความสนใจ ตลอดจนการจัดการให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคล คุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในอดีตสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายตามหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เท่านั้น ปัจจุบันแนวความคิดดังกล่าวเปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจและมอบหมายให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น จึงมีผู้นำแนวความคิดนี้บรรจุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้บังเกิดผลในการปฏิบัติ ดังข้อความในวรรคสอง มาตรา 27 ที่ว่า ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ จากข้อความตามวรรคนี้แสดงว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องจัดทำสาระในรายละเอียดตามกรอบของหลักสูตรแกนกลางและจัดทำหลักสูตรอื่นบางส่วนเพิ่มเติม เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารและคณะครูจะต้องรับผิดชอบงานทางด้านการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรในทุกเนื้อหา สาระเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นให้มากที่สุด ประกอบกับสถานศึกษามีบุคลากรที่มีความพร้อมที่จะกำหนด รายละเอียดสาระของหลักสูตรเพิ่มเติมได้เอง จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ให้เป็นรายปีหรือรายภาค เพื่อให้ครูทุกคนนำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการโครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมาย/โครงการงาน แฝ้มผลงาน โดยวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาจะเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

แนวคิดเรื่องหลักสูตรสถานศึกษาปรากฏเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดได้ ดังนี้

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

การจัดทำส่วนนำของหลักสูตรสถานศึกษา

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิสัยทัศน์ คือ ภาพความสำเร็จที่พึงประสงค์ในอนาคต โดยผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ แสดงให้เห็นทิศทาง เป้าหมาย ขอบข่ายของงานที่ต้องปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและประสบความสำเร็จ

วิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา จึงหมายถึง การกำหนดภาพความสำเร็จในอนาคตของสถานศึกษา ที่ผ่านการรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบที่แสดงให้เห็นถึงทิศทาง เป้าหมาย ขอบข่าย ภารกิจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องกระทำ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จ วิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร องค์กรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะต้องมีความเข้าใจตรงกันถึงบทสรุปภาพรวมในอนาคตในความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในสถานศึกษานั้นๆ นอกจากนี้ยังทำให้บุคลากรมีความรู้สึกผูกพัน มุ่งมั่น พยายามอุทิศตน เสียสละ เพื่อพัฒนางานให้บรรลุความสำเร็จที่กำหนดไว้ เมื่อกระทำได้สำเร็จย่อมเกิดความหมายในการทำงาน เกิดประโยชน์ต่อองค์กร และเป็นการพัฒนาผู้เรียนและสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป นับได้ว่าวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญเป็นอันดับแรกของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ

การกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษา สามารถนำเอาวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นำมาใช้ได้ โดยกำหนดว่า หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียน..... มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. การกำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความสามารถในการสื่อสาร หมายถึง ใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

ตารางที่ 5.1 ความสามารถในการสื่อสาร

สมรรถนะสำคัญ	ตัวชี้วัด
1. ความสามารถในการสื่อสาร	การอ่าน อ่านในใจ อ่านจับใจความ อ่านแปลความ อ่านขยายความ
	การฟัง ฟังจับใจความ ฟังด้วยความเข้าใจ
	การเขียนความเรียง เขียนเรียงความ เขียนย่อหน้า เขียนร้อยกรอง เขียนผังกราฟิก

2.2 ความสามารถในการคิด หมายถึง รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ 5.2 ความสามารถในการคิด

สมรรถนะสำคัญ	ตัวชี้วัด
2. ความสามารถในการคิด	วิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดอย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ
	คิดเป็นระบบ คิดตัดสินใจ สังเกต การสำรวจ สืบค้นหา การระบุ
	แยกแยะ จัดกลุ่ม จำแนกประเภท เปรียบเทียบ
	เรียงลำดับ สรุปอ้างอิง ตีความหมาย นิยาม การพยากรณ์
	ตั้งสมมติฐาน พิสูจน์ ตั้งเกณฑ์ ประเมิน

2.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผลคุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ รวมทั้งตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 5.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา

สมรรถนะสำคัญ	ตัวชี้วัด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา	แก้ปัญหา แก้ปัญหาโจทย์
	แก้ปัญหาชีวิต
	แก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์ แก้ปัญหาเพื่อความสะดวกในชีวิต

2.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต หมายถึง ใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เรียนรู้ด้วยตนเองต่อเนื่อง ทำงานและอยู่ร่วมกัน ในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล จัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม รู้จักปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สภาพแวดล้อม และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

ตารางที่ 5.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

สมรรถนะสำคัญ	ตัวชี้วัด
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำงานร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการทำงาน
	ลดความขัดแย้ง ปรับตัว หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่ พึงประสงค์ การตัดสินใจ ประมาทตน
	ควบคุมสถานการณ์ สื่อสาร ต่อรอง ปฏิเสธและ โน้มน้าวจิตใจ
	ความสามารถพื้นฐานที่บุคคลจำเป็นต้องใช้ในการ เลือกทางดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันให้มี ประสิทธิภาพ

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี หมายถึง รู้จักเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

ตารางที่ 5.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

สมรรถนะสำคัญ	ตัวชี้วัด
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	สืบค้น ประมวลผล ใช้ทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคม

จุดเน้นการพัฒนาผู้เรียน

จุดเน้นการพัฒนาผู้เรียน คือ คุณภาพในตัวผู้เรียนที่มีความครอบคลุมในด้านความสามารถ และทักษะตลอดจนคุณลักษณะที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณภาพ บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ด้านความสามารถและทักษะ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 เป็นช่วงที่จำเป็นต้องปูพื้นฐานความสามารถและทักษะในการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น มีทักษะการคิดพื้นฐาน ทักษะชีวิต และทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 พัฒนาความสามารถให้สูงขึ้นจนสามารถอ่านคล่อง เขียนคล่อง คิดเลขคล่อง มีทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน ทักษะชีวิต และทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มุ่งพัฒนาต่อยอดพัฒนาความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มุ่งพัฒนาต่อเนื่อง พัฒนาด้านความสามารถในการแสวงหาความรู้เพื่อการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เน้นเพิ่มเติมความสามารถด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารได้ ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามวัย

3. การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคำที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Character Education ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับ Moral Education และ Virtue Education คำเหล่านี้มักจะใช้แทนกันและใช้ในความหมายเดียวกันในเชิงการจัดการศึกษาหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรมและความคิดที่ตรงตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มุ่งพัฒนาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ดีในบุคคลเพื่อสร้างสรรค์สังคมที่ดีต่อไป จากนิยามข้างต้นชี้ให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนมีขอบข่ายครอบคลุมแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และพฤติกรรม ตามกรอบของค่านิยม จารีต ประเพณี คุณธรรม ศีลธรรมตามหลักศาสนา มาตรฐาน กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนสภาพในอุดมคติที่ควรจะเป็นทั้งในระดับบุคคล คือ ในเด็กและเยาวชน ตลอดจนในระดับสังคมและประเทศต่อไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์สำหรับผู้เรียนทุกระดับชั้นและเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดไว้ 8 ประการ ได้แก่ (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ อารมณ์ซึ่งความเป็นไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 5.6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	1. ปกป้องและรักสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
	2. สืบทอดและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

ตารางที่ 5.7 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซื่อสัตย์สุจริต

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
ซื่อสัตย์สุจริต	1. รักษาความซื่อสัตย์ พุดความจริง
	2. มีความจริงใจต่อตนเองและผู้อื่น
	3. ประพฤติปฏิบัติถูกต้อง ตรงต่อความเป็นจริงทั้งกาย วาจา ใจทั้งตนเอง และผู้อื่น

3. มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม

ตารางที่ 5.8 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีวินัย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
มีวินัย	ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ กติกา และข้อตกลงต่าง ๆ ของสังคม

4. ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน
แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ตารางที่ 5.9 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใฝ่เรียนรู้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
ใฝ่เรียนรู้	1. มีนิสัยรักการอ่าน
	2. มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
	3. มีการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายด้วยตนเอง เรียนรู้ให้ลึกซึ้ง กว้างขวางมากขึ้น
	4. มีเจตคติต่อการแสวงหาความรู้

5. อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตารางที่ 5.10 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ อยู่อย่างพอเพียง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
อยู่อย่างพอเพียง	1. มีความพอประมาณ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
	2. มีเหตุผล คือ ตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
	3. มีภูมิคุ้มกัน คือ มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ คือ 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

6. ความมุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบ ในการทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อุตทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ตารางที่ 5.11 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มุ่งมั่นในการทำงาน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
มุ่งมั่นในการทำงาน	1. มีการมุ่งมั่นทำงานให้บรรลุผลด้วยความสามารถของตนเอง
	2. เพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอด้วยความอดทน

7. รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ตารางที่ 5.12 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักความเป็นไทย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
รักความเป็นไทย	1. แสดงความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณี
	2. เพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอด้วยความอดทน

8. มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ตารางที่ 5.13 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีจิตสาธารณะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์	ตัวชี้วัด
มีจิตสาธารณะ	การมีส่วนร่วมรับผิดชอบและช่วยเหลือในภารกิจ เหตุการณ์หรือสิ่งทีก่อให้เกิดผลได้ผลเสียแก่ประชาชนทั่วไปในชุมชนและสังคมด้วยความตระหนักสมัครใจ กระตือรือร้นและพึงพอใจ

จุดเน้นด้านคุณลักษณะ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (2551) ได้กำหนดจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณลักษณะสำหรับผู้เรียนแต่ละช่วงวัย ดังนี้

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 ได้แก่ ใฝ่ดี หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความมีเหตุผล รู้จักแยกแยะถูกและผิด รักความสันติ เข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทางความคิด

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ได้แก่ ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงนิสัยรักการอ่าน และแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ได้แก่ อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตด้วยความประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เน้นวัตถุนิยม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 ได้แก่ ความมุ่งมั่นในการศึกษาและการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการศึกษาและทำหน้าที่การทำงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จ

จากจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของจุดเน้นในแต่ละช่วงวัย ที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน สำหรับนำไปจัดการเรียนรู้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดความสามารถและทักษะของผู้เรียนตามจุดเน้นในแต่ละระดับชั้น ไว้ดังนี้

สำหรับแนวทางการดำเนินงานเพื่อกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ร่วมคณะกรรมการ สถานศึกษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ

2. กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสามารถกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ลักษณะที่ 2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น

3. จัดระบบ วิธีการ เครื่องมือ เกณฑ์การประเมิน และแบบบันทึกข้อมูล

4. จัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน

5. ประเมินผลตามเกณฑ์ที่กำหนด

6. พิจารณาผลการประเมิน ปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล

7. บันทึกผลการประเมินในแบบบันทึกอย่างเป็นระบบ

8. รายงานความก้าวหน้าให้ผู้ปกครองทราบ

ในการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ต้องมีความครอบคลุมตามที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาสามารถพิจารณาและกำหนดเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม

การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษามีขั้นตอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน , 2551)

1. การเตรียมความพร้อม

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร เพื่อให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้อง
ร่วมมือกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นใช้ในการจัดการศึกษาตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้น
พื้นฐาน บุคลากรที่สำคัญ เช่น คณะครูในโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนนักเรียน เป็นต้น โดยโรงเรียนจะต้อง จัดเตรียมหรือจัดทำ ข้อมูลที่สำคัญ ๆ
เช่น ข้อมูลที่แสดงถึงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
ตลอดจน ความรู้ ความสนใจ ความถนัดของบุคลากร

1.2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร
สถานศึกษา เช่น

(1) การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารประกอบหลักสูตร

(2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคลากร ชุมชน เช่น ข้อมูลทั่วไป
สภาพ ศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อย ปัจจัยพื้นฐานที่เป็นทางบวกของโรงเรียน เป็นต้น

(3) จัดอบรม ประชุมทางวิชาการ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทั้งนี้
อาจมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบการศึกษาเอกสารหลักสูตร ในแต่ละสาระ เพื่อการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ครบทุกด้าน เช่น ข้อมูล
บุคลากร ทั้งโรงเรียน ชุมชน ภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ คุณภาพนักเรียน สภาพความสำเร็จความ
ภาคภูมิใจในอดีต ฯลฯ

1.3 การแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ให้ครอบคลุมสอดคล้องตามภารกิจของการ
บริหารจัดการหลักสูตร เช่น คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา คณะอนุ
กรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา โรงเรียนควรมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ครบ
รอบด้าน ตามภารกิจของการเป็นผู้จัดการศึกษา เช่น

- (1) ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา
- (2) สภาพการบริหารและจัดการศึกษา คุณภาพผู้เรียนทั้งในอดีต ปัจจุบัน
- (3) ศักยภาพของสถานศึกษา จุดเด่น จุดด้อย โอกาสที่เอื้ออำนวย ปัจจัยที่ส่งเสริมการ
พัฒนา
- (4) ความต้องการของสถานศึกษา โรงเรียนมีทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องตอบสนอง
ท้องถิ่น
- (5) แนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น สังคม ประเทศชาติสถานการณ์ วิกฤตชาติ สังคมโลก
- (6) แนวทางการจัดการศึกษา ตอบสนองแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ วิสัยทัศน์
โรงเรียน
- (7) การมีส่วนร่วมของชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กรรมการสถานศึกษา /สภา
นักเรียน

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการนำข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนมาเป็น
ฐานและดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้สอดคล้องตอบสนองกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ
(ภารกิจ) เป้าหมาย ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรสถานศึกษา ใช้เป็นแม่บทในการ
พัฒนาการศึกษา ให้มีความต่อเนื่อง

1.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้ เข้าใจตรงกัน เพื่อความ
ร่วมมือที่ดีในการดำเนินการจัดการศึกษาต่อไป

การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถกำหนดจำนวนชั่วโมง
รวมทั้งหมด (วิชาพื้นฐาน วิชาเพิ่มเติม และกิจกรรม) มากกว่าที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ได้ตามความเหมาะสม และบริบทของสถานศึกษา โดยต้อง
หมายเหตุ แสดงรายวิชาที่จัดเกินจากที่หลักสูตรแกนกลางฯ กำหนดพร้อมให้เหตุผลไว้นอกกรอบ
หลักสูตรแกนกลางฯ ด้วย

เมื่อสถานศึกษากำหนดจำนวนชั่วโมงสำหรับแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามโครงสร้าง
หลักสูตรแกนกลางฯ เรียบร้อยแล้ว จึงประกาศให้คณะครูทุกคนได้ทราบ และเตรียมวางแผน การ
พัฒนาผู้เรียนต่อไป

การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ดังนี้

การกำหนดรหัสวิชา

การจัดรายวิชาสอนในแต่ละชั้นปีผู้สอนต้องร่วมกันกำหนดว่าจะให้ชื่อรหัสวิชาอย่างไร โดยทั่วไป จะจัดวิชาในแต่ละชั้นปีเป็นวิชาพื้นฐานหนึ่งวิชา และวิชาเพิ่มเติมสำหรับผู้เรียนเลือกเรียนหลายวิชา เนื่องจากหลักสูตรให้จัดโครงสร้างวิชาเป็นรายปี รหัสวิชาเป็นสัญลักษณ์ที่บอกให้รู้ว่าการจัดลำดับวิชาในแต่ละชั้นปีเป็นอย่างไร นักเรียนต้องเรียนวิชาอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร วิชาใดเป็นวิชา พื้นฐาน และวิชาใดเป็นวิชาเพิ่มเติมที่ต้องเรียน เป็นต้น

1. รายวิชาพื้นฐาน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ต้องให้จำนวน ชั่วโมงตามตามที่ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด การให้ชื่อรายวิชาในโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ระดับประถมศึกษาให้ชื่อวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ให้ชื่อวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือให้ชื่อตามเนื้อหาสาระของรายวิชานั้น

การจัดรายวิชา จัดโดย นำตัวชี้วัดที่กำหนดใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาจัดวางในแต่ละปี(ระดับประถมศึกษา) หรือภาคเรียน(ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย) ให้เป็นลำดับที่เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้เรียน สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรสถานศึกษา สามารถแยกมากกว่า 1 รายวิชาได้ เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา อาจแยกเป็น 2 รายวิชา เป็นวิชาสุขศึกษา และวิชาพลศึกษา วิชาการทำงานอาชีพและเทคโนโลยี อาจแยกเป็น 2 รายวิชา คือวิชาคอมพิวเตอร์ และวิชาการทำงานและอาชีพ เป็นต้น แต่จำนวนหน่วยกิต หรือจำนวนชั่วโมง/ปีของ 2 รายวิชารวมกันแล้ว ต้องไม่เกินจำนวนชั่วโมงในโครงสร้างเวลาเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. รายวิชาเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา จัดรายวิชาปีละไม่เกิน 80 ชั่วโมง และ มัธยมศึกษาตอนต้น จัดรายวิชาปีละไม่เกิน 240 ชั่วโมง ให้ชื่อวิชาที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของ รายวิชา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดรายวิชาปีละไม่น้อยกว่า 1,680 ชั่วโมง ให้ชื่อวิชาที่ สอดคล้องกับเนื้อหาสาระของรายวิชา รายวิชาเพิ่มเติม ผู้สอนต้องกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ เรียกว่า “ผลการเรียนรู้” เองให้ชัดเจน เนื่องจากไม่มีตัวชี้วัดรายปี/รายช่วงชั้น และให้ใช้คำว่า ผลการ เรียนรู้ เท่านั้น ไม่ใช่ คำว่า ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

การกำหนดรหัสวิชา มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

หลักที่ 1	หลักที่ 2	หลักที่ 3	หลักที่ 4	หลักที่ 5	หลักที่ 6
กลุ่มสาระฯ	ระดับ	ปีในระดับการศึกษา	ประเภทของรายวิชา	ลำดับของรายวิชา	
ท	1	0	1	01-99	
ค	2	1	2		
ว	3	2			
ส		3			
พ		4			
ศ		5			
ง		6			

ใช้รหัสตัวอักษรตามรายการรหัสตัวอักษรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ใช้ อ ภาษาญี่ปุ่น ใช้ ญ ภาษาจีน ใช้ จ เป็นต้น

หลักที่ 1 เป็นรหัสตัวอักษรแสดงกลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ

ท หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ค หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

ว หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ส หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

พ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

ศ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ง หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

□ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ให้ใช้รหัสของแต่ละภาษาตามรายการที่กำหนด คือ ข หมายถึงภาษาเขมร จ หมายถึงภาษาจีน ซ หมายถึงภาษารัสเซีย ญ หมายถึงภาษาญี่ปุ่น น หมายถึงภาษาเวียดนาม ต หมายถึงภาษาลาติน บ หมายถึงภาษาบาลี ป หมายถึงภาษาสเปน ฝ หมายถึงภาษาฝรั่งเศส ม หมายถึงภาษามลายู ย หมายถึงภาษาเยอรมัน ร หมายถึงภาษาอาหรับ ล หมายถึงภาษาลาว อ หมายถึงภาษาอังกฤษ และ ฮ หมายถึงภาษาฮินดู

กรณีที่สถานศึกษาได้จัดรายวิชาภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กระทรวงกำหนดไว้ ให้สถานศึกษาทำเรื่องเสนอ สพฐ. เพื่อกำหนดรหัสตัวอักษรกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างประเทศเพิ่มเติม และประกาศให้สถานศึกษาทั่วประเทศได้รับทราบและใช้ให้ตรงกัน

หลักที่ 2 เป็นรหัสตัวเลขแสดงระดับการศึกษา ได้แก่

- 1 หมายถึง รายวิชาระดับประถมศึกษา
- 2 หมายถึง รายวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 3 หมายถึง รายวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

หลักที่ 3 เป็นรหัสตัวเลขแสดงปีที่เรียนของรายวิชา ได้แก่

0 หมายถึง รายวิชาไม่กำหนดปีที่เรียน จะเรียนปีใดก็ได้ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

1 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 1 ของระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย(ป.1 ม.1 และ ม.4)

2 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 2 ของระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย(ป.2 ม.2 และ ม.5)

3 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 3 ของระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย(ป.3 ม.3 และ ม.6)

4 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 4 ของระดับประถมศึกษา (ป.4)

5 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 5 ของระดับประถมศึกษา (ป.5)

6 หมายถึง รายวิชาที่เรียนในปีที่ 6 ของระดับประถมศึกษา (ป.6)

หลักที่ 4 เป็นรหัสตัวเลขแสดงประเภทของรายวิชา ได้แก่

1 หมายถึง รายวิชาพื้นฐาน

2 หมายถึง รายวิชาเพิ่มเติม

หลักที่ 5 และหลักที่ 6 เป็นรหัสตัวเลขแสดงลำดับของรายวิชาแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ใน

ปี/ระดับการศึกษาเดียวกันมีจำนวนตั้งแต่ 01-99 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

01-19 รายวิชาในกลุ่มฟิสิกส์

21-39 รายวิชาในกลุ่มเคมี

41-59 รายวิชาในกลุ่มชีววิทยา

61-79 รายวิชาในกลุ่มโลกและอวกาศ

81-99 รายวิชาในกลุ่มวิทยาศาสตร์อื่น ๆ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

01-19 รายวิชาในกลุ่มศาสนา

21-39 รายวิชาในกลุ่มหน้าที่พลเมือง

41-59 รายวิชาในกลุ่มเศรษฐศาสตร์

61-79 รายวิชาในกลุ่มประวัติศาสตร์

81-99 รายวิชาในกลุ่มภูมิศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

01-19 รายวิชาในกลุ่มการดำรงชีวิตและครอบครัว

21-39 รายวิชาในกลุ่มการออกแบบและเทคโนโลยี

41-59 รายวิชาในกลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

61-99 รายวิชาในกลุ่มการอาชีพ

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้นจัดให้ผู้เรียนปีละ 120 ชั่วโมง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดให้ผู้เรียนปีละ 360 ชั่วโมง กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน (ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ นักศึกษาวิชาทหาร กิจกรรมชุมนุม ชมรม) และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ซึ่งกิจกรรมเพื่อสังคมฯ เป็นกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนที่จะทำเพื่อบุคคลอื่น สังคม ชุมชน เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

ระดับประถมศึกษา รวม 6 ปี ให้ได้จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (3 ปี) จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (3 ปี) จำนวน 60 ชั่วโมง

จำนวนชั่วโมงของกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมฯ ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางฯ สถานศึกษา อาจจัดเป็นกิจกรรมสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ (วิชาพื้นฐาน และวิชาเพิ่มเติม) หรือในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือจัดนอกเวลาก็ได้ โดยต้องมีหลักฐานการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสังคมของผู้เรียน ครบจำนวนชั่วโมงตามที่หลักสูตรแกนกลางฯ กำหนด ซึ่งสถานศึกษาจะจัดให้มีทุกปี หรือทุกภาคเรียน หรือเป็นบางปี บางภาคเรียน ก็ได้ แต่ต้องมีจำนวนชั่วโมงครบตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

ตารางที่ 5.14 ตัวอย่างโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้/กิจกรรม	เวลาเรียน					
	ระดับประถมศึกษา					
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
☐ กลุ่มสาระการเรียนรู้						
ภาษาไทย	240	240	240	160	160	160
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	120	120	120	120	120	120
- ประวัติศาสตร์	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)	(40)
- ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม	}	(80)	(80)	(80)	(80)	(80)
- หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม						
- เศรษฐศาสตร์						
- ภูมิศาสตร์						
สุขศึกษาและพลศึกษา	80	80	80	80	80	80
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80
ภาษาต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80
รวมเวลาเรียน(พื้นฐาน)	880	880	880	840	840	840
• รายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติม	-	-	-	40	40	40
☐ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
- กิจกรรมแนะแนว	}	120	120	120	120	120
- กิจกรรมนักเรียน						
ลูกเสือ เนตรนารี ชมรม ชุมนุม						
- กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์						
รวมเวลากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120	120	120	120	120	120
รวมเวลาเรียนทั้งหมด	ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี					

ตารางที่ 5.15 โครงสร้างหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน	880
ท11101 ภาษาไทย	240
ค11101 คณิตศาสตร์	200
ว11101 วิทยาศาสตร์	80
ส11101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80
ส11102 ประวัติศาสตร์	40
พ11101 สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ11101 ศิลปะ	80
ง11101 การงานอาชีพและเทคโนโลยี	40
อ11101 ภาษาอังกฤษ	40
รายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม	
-	-
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120
กิจกรรมแนะแนว	40
กิจกรรมนักเรียน	
- ลูกเสือ เนตรนารี	30
- ชมรม ชุมนุ่ม	40
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	10
รวมเวลาเรียน	1,000

ตารางที่ 5.16 โครงสร้างหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน	880
ท12101 ภาษาไทย	240
ค12101 คณิตศาสตร์	200
ว12101 วิทยาศาสตร์	80
ส12101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80
ส12102 ประวัติศาสตร์	40
พ12101 สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ12101 ศิลปะ	80
ง12101 การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	40
อ12101 ภาษาอังกฤษ	40
รายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม	40
-	-
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120
กิจกรรมแนะแนว	40
กิจกรรมนักเรียน	
- ลูกเสือ เนตรนารี	30
- ชมรม ชุมนุม	40
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	10
รวมเวลาเรียน	1,000

ตารางที่ 5.17 โครงสร้างหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน	880
ท13101 ภาษาไทย	240
ค13101 คณิตศาสตร์	200
ว13101 วิทยาศาสตร์	80
ส13101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80
ส13102 ประวัติศาสตร์	40
พ13101 สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ13101 ศิลปะ	80
ง13101 การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	40
อ13101 ภาษาอังกฤษ	40
รายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม	40
-	-
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120
กิจกรรมแนะแนว	40
กิจกรรมนักเรียน	
- ลูกเสือ เนตรนารี	30
- ชมรม ชุมนุม	40
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	10
รวมเวลาเรียน	1,000

ตารางที่ 5.18 โครงสร้างหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน	840
ท14101 ภาษาไทย	160
ค14101 คณิตศาสตร์	160
ว14101 วิทยาศาสตร์	80
ส14101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80
ส14102 ประวัติศาสตร์	40
พ14101 สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ14101 ศิลปะ	80
ง14101 การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	80
อ14101 ภาษาอังกฤษ	80
รายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม	40
ง14201 คอมพิวเตอร์เบื้องต้น 1	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120
กิจกรรมแนะแนว	40
กิจกรรมนักเรียน	
- ลูกเสือ เนตรนารี	30
- ชมรม ชุมนุ่ม	40
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	10
รวมเวลาเรียน	1,000

ตารางที่ 5.19 โครงสร้างหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน	840
ท15101 ภาษาไทย	160
ค15101 คณิตศาสตร์	160
ว15101 วิทยาศาสตร์	80
ส15101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80
ส15102 ประวัติศาสตร์	40
พ15101 สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ15101 ศิลปะ	80
ง15101 การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	80
อ15101 ภาษาอังกฤษ	80
รายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม	40
ง15202 คอมพิวเตอร์เบื้องต้น 2	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120
กิจกรรมแนะแนว	40
กิจกรรมนักเรียน	
- ลูกเสือ เนตรนารี	30
- ชมรม ชุมนุ่ม	40
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	10
รวมเวลาเรียน	1,000

ตารางที่ 5.20 โครงสร้างหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

รายวิชา/กิจกรรม	เวลาเรียน (ชม./ปี)
รายวิชาพื้นฐาน	840
ท16101 ภาษาไทย	160
ค16101 คณิตศาสตร์	160
ว16101 วิทยาศาสตร์	80
ส16101 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	80
ส16102 ประวัติศาสตร์	40
พ16101 สุขศึกษาและพลศึกษา	80
ศ16101 ศิลปะ	80
ง16101 การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	80
อ16101 ภาษาอังกฤษ	80
รายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติม	40
ง16203 คอมพิวเตอร์เบื้องต้น 3	40
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	120
กิจกรรมแนะแนว	40
กิจกรรมนักเรียน	
- ลูกเสือ เนตรนารี	30
- ชมรม ชุมนุ่ม	40
กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	10
รวมเวลาเรียน	1,000

การจัดทำคำอธิบายวิชา

การจัดทำคำอธิบายรายวิชา ให้พิจารณาคำสำคัญจากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ซึ่งจะพบในลักษณะของเนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน คำสำคัญของเนื้อหาสาระได้บ่งบอกให้ทราบว่า ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้เนื้อหาสาระใดบ้าง ส่วนคำสำคัญในเรื่องทักษะกับกระบวนการนั้น มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดแก่ผู้เรียนเพื่อให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกวิชา ทุกระดับชั้น ต้องนำเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของหลักสูตรระดับท้องถิ่น ที่กำหนดโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มาจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนด้วย เนื่องจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่จะต้องประเมินคุณภาพของผู้เรียนตามเป้าหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่นด้วย ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้ (Watcharee, ม.ป.ป.)

1. ศึกษาตัวชี้วัด จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน อ่านในส่วนกลุ่มสาระ ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ รายวิชาที่สอนเป็นของชั้นใด เลือกเฉพาะชั้นนั้น มีตัวชี้วัดกี่ข้อ กรอกลงในตารางช่อง ตัวชี้วัดให้ครบทุกตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด รายวิชาพื้นฐาน ใช้คำว่า ตัวชี้วัด รายวิชาเพิ่มเติม ใช้คำว่า ผลการเรียนรู้ การจัดทำคำอธิบายรายวิชาเป็นการกำหนดเนื้อหาของรายวิชา กิจกรรม และวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ ตามระดับชั้น เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น โดยจะมีการกำหนดระยะเวลาเป็นชั่วโมง ซึ่งการจัดทำคำอธิบายรายวิชานั้นจะแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ คำอธิบายรายวิชาระดับประถมศึกษาจะกำหนดเป็นรายปีการศึกษา ส่วนระดับมัธยมศึกษาจะกำหนดเป็นรายภาคเรียน ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน สอนระดับชั้นเดียวกัน ร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปี และสาระการเรียนรู้แกนกลางตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด แต่ละตัวชี้วัดว่า มีคำหรือข้อความสำคัญ (Key Words) ใดที่เป็น ความรู้ (K) ทักษะ/กระบวนการ (P) และ คุณลักษณะ (A) (เป็นคุณลักษณะของรายวิชาที่ปรากฏตามตัวชี้วัด อาจจะไม่ตรงกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดก็ได้) จัดแยกไว้เป็นส่วน ๆ วิเคราะห์ให้ครบทุกตัวชี้วัดที่กำหนดในรายวิชานั้นๆ

2. จากตัวชี้วัด วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ โดยแยกแยะส่วนที่เป็นความรู้ (เนื้อหาที่จะเรียนรู้) ทักษะ/กระบวนการ (ผู้เรียนสามารถทำอะไรได้) และคุณลักษณะ (ผู้เรียนจะทำเช่นนั้นได้เพราะเขามีลักษณะอย่างไร) ดังตัวอย่าง ตารางที่ 5.21 - 5.22

ตารางที่ 5.21 การวิเคราะห์ สาระการเรียนรู้และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้			สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน
	พุทธิพิสัย	ทักษะพิสัย	จิตพิสัย/ คุณลักษณะอัน พึงประสงค์	
1) ศ.2.1 ป.5/1 ระบุองค์ประกอบดนตรีในเพลงที่ใช้ในการสื่ออารมณ์	1. การสื่ออารมณ์ของบทเพลงด้วยองค์ประกอบดนตรี - จังหวะกับอารมณ์ของบทเพลง - ทำนองกับอารมณ์ของบทเพลง โดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ		ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนัก	1.ความสามารถในการคิด 2.ความสามารถในการสื่อสาร
2) ศ.2.1 ป.5/2 จำแนกลักษณะของเสียงขับร้องและเครื่องดนตรีที่อยู่ในวงดนตรีประเภทต่าง ๆ	1. ลักษณะของเสียงนักร้องกลุ่มต่าง ๆ 2. ลักษณะเสียงของวงดนตรีประเภทต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์		ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนัก	1.ความสามารถในการสื่อสาร
3) ศ.2.1 ป.5/3 อ่านเขียนโน้ตดนตรีไทยและสากล 5 ระดับเสียง	1. เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี	1.การอ่าน เขียนโน้ตดนตรีไทยและสากล โดยใช้กระบวนการสร้างทักษะการปฏิบัติ	ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้กระบวนการสร้างความตระหนัก	1.ความสามารถในการสื่อสาร

ตารางที่ 5.21 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้			สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน
	พุทธิพิสัย	ทักษะพิสัย	จิตพิสัย/ คุณลักษณะอัน พึงประสงค์	
	-บันไดเสียง 5 เสียง Pentatonic Scale -โน้ตเพลงในบันไดเสียง 5 เสียง Pentatonic Scale โดยใช้กระบวนการสร้าง ความรู้ความเข้าใจ			
4) ศ.2.1 ป.5/4 ใช้ เครื่องดนตรีบรรเลง จังหวะ และทำนอง		1.การบรรเลงเครื่อง ประกอบจังหวะ 2.การบรรเลง ทำนองด้วยเครื่อง ดนตรี โดยใช้กระบวนการ สร้างทักษะการ ปฏิบัติ	ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการ สร้างความ ตระหนัก	1.ความสามารถใน การปฏิบัติเครื่อง ดนตรี
5) ศ.2.1 ป.5/5 ร้อง เพลงไทยหรือเพลง สากลหรือเพลง ไทย สากลที่เหมาะสมกับวัย		1.การร้องเพลงไทย ในอัตราจังหวะสอง ชั้น 2.การร้องเพลง สากลหรือไทยสากล 3.การร้องเพลง ประสานเสียงแบบ Canon Round โดยใช้กระบวนการ สร้างทักษะการ ปฏิบัติ	ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการ สร้างความ ตระหนัก	1.ความสามารถใน การสื่อสาร

ตารางที่ 5.21 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้			สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน
	พุทธิพิสัย	ทักษะพิสัย	จิตพิสัย/ คุณลักษณะอัน พึงประสงค์	
6) ศ 2.1 ป.5/6 ด้นสด ง่าย ๆ โดยใช้ประโยค เพลงแบบถามตอบ	1.การสร้างสรรค์ประโยค เพลงถาม-ตอบโดยใช้ กระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ	1.การต้นสดง่าย ๆ โดยใช้ประโยคเพลง แบบถามตอบโดยใช้ กระบวนการสร้าง ทักษะการปฏิบัติ	1.ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการ สร้าง ความ ตระหนัก	1.ความสามารถใน การคิด
7) ศ 2.1 ป.5/7 ใช้ ดนตรีร่วมกับกิจกรรม ในการแสดงออกตาม จินตนาการ		1. การบรรเลง ดนตรีประกอบ กิจกรรมนาฏศิลป์ 2. การสร้างสรรค์ เสียงประกอบการ เล่าเรื่อง โดยใช้ กระบวนการสร้าง ทักษะการปฏิบัติ	ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการ สร้างเจตคติ	1.ความสามารถใน การสื่อสาร

ตารางที่ 5.22 การวิเคราะห์หัวข้อวัดสาระการเรียนรู้และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้			สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน
	พุทธิพิสัย	ทักษะพิสัย	จิตพิสัย/ คุณลักษณะอัน พึงประสงค์	
8) ศ.2.2 ป.5/1 อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีในวัฒนธรรมต่าง ๆ	1. ดนตรีกับงานประเพณี -บทเพลงในงานประเพณีในท้องถิ่น -บทบาทของดนตรีในแต่ละประเพณี โดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ		ใฝ่เรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการ สร้างความ ตระหนัก	1.ความสามารถในการคิด 2.ความสามารถในการสื่อสาร
9) ศ.2.2 ป.5/2 อธิบายคุณค่าของดนตรีที่มา จากวัฒนธรรมที่ต่างกัน	1. คุณค่าของดนตรีจากแหล่งวัฒนธรรม -คุณค่าทางสังคม -คุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ			1.ความสามารถในการคิด

3. นำข้อความที่วิเคราะห์ไว้ (ด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ และคุณลักษณะ) มาสังเคราะห์ หรือร้อยเรียงเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยอาจจะให้ข้อความทั้ง 3 ส่วนที่วิเคราะห์ไว้ผสมกลมกลืน หรือเขียนแยกส่วนของความรู้ ทักษะ/กระบวนการ และคุณลักษณะไว้คนละย่อหน้าก็ได้ และย่อหน้าสุดท้ายของคำอธิบายรายวิชา ต้องระบุด้วยว่า วิชานี้มีตัวชี้วัดอะไรบ้าง โดยเขียนเป็นรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดไว้ด้วย ดังตัวอย่าง

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

รายวิชา ศ.151101 ศิลปะ(ดนตรี)
เวลา 40 ชั่วโมง

ศึกษา องค์ประกอบดนตรีในเพลงที่ใช้ในการสื่ออารมณ์ ลักษณะของเสียงขับร้องและเครื่องดนตรีที่อยู่ในวงดนตรีประเภทต่างๆ โน้ตดนตรีไทยและสากล 5 ระดับเสียง บรรเลงจังหวะ

และทำนอง ร้องเพลงไทยหรือเพลงสากลหรือเพลง ไทยสากลที่เหมาะสมกับวัย ด้นสดง่าย ๆ โดยใช้ประโยคเพลง ดนตรีร่วมกับกิจกรรมในการแสดงออกตามจินตนาการ ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีในวัฒนธรรมต่าง ๆ คุณค่าของดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน

โดยใช้กระบวนการสร้างทักษะการปฏิบัติ กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการวิเคราะห์ กระบวนการสร้างค่านิยม กระบวนการสร้างความตระหนัก

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ดนตรีกับงานประเพณี ลักษณะของเสียงนักร้องกลุ่มต่าง ๆ ลักษณะเสียงของวงดนตรีประเภทต่างๆ เครื่องหมายและสัญลักษณ์ทางดนตรี การสร้างสรรค์ ประโยคเพลงถาม-ตอบ ดนตรีกับงานประเพณี มีคุณลักษณะที่ดีเกี่ยวกับ ใฝ่เรียนรู้ เห็นคุณค่าของ ดนตรีจากแหล่งวัฒนธรรม และปฏิบัติได้เกี่ยวกับ การบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ การบรรเลง ทำนองด้วยเครื่องดนตรี การขับร้องเพลงไทยในอัตราจังหวะสองชั้น การร้องเพลงสากลหรือไทยสากล การร้องเพลงประสานเสียงแบบ Canon Round การบรรเลงดนตรีประกอบกิจกรรมนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์เสียงประกอบการเล่าเรื่อง

รหัสตัวชี้วัด ศ 2.1 ป.5/1 ศ 2.1 ป.5/2 ศ 2.1 ป.5/3 ศ 2.1 ป.5/4 ศ 2.1 ป.5/5
ศ 2.1 ป.5/6 ศ.2.1 ป.5/7 ศ 2.2 ป.5/1 ศ 2.2 ป.5/2 รวม 9 ตัวชี้วัด

การจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กำหนดว่า สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

ระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษาเป็นกรอบ ภาระงานและแนวปฏิบัติด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงกับการเรียนรู้เป็น กระบวนการเดียวกัน สาระของระเบียบดังกล่าวกำหนดบนพื้นฐานของนโยบายด้านการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษา หลักการวัดและประเมินผลการ เรียนรู้ตามหลักวิชา หลักเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องและแนวปฏิบัติที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม อัน จะสะท้อนมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่สร้างความมั่นใจในกระบวนการดำเนินงานและ

ความเชื่อมั่นแก่สังคม ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

ตัวอย่างระเบียบสถานศึกษา

ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โรงเรียน.....

โดยที่โรงเรียน..... ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ 293/2551

ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2551

เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และกระจายอำนาจให้สถานศึกษากำหนดหลักสูตรสถานศึกษาขั้นใช้เอง เพื่อให้สอดคล้องกับคำสั่งดังกล่าว

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 21 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โรงเรียนประจักษ์จิวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสถานศึกษาว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 เป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ระเบียบนี้ให้ใช้ควบคู่กับหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียน..... พุทธศักราช 2551

ข้อ 5 ให้ประธานคณะกรรมการสถานศึกษารักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

หมวดที่ 1 หลักการวัดและประเมินผลการเรียน

ข้อ 6 การประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักการต่อไปนี้

6.1 สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบประเมินผลการเรียนของผู้เรียนโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการ

6.2 การวัดและประเมินผลการเรียนต้องสอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

6.3 การประเมินผลการเรียนต้องประกอบด้วย การประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน

6.4 การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องดำเนินการ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ธรรมชาติของรายวิชา และระดับชั้น

6.5 ให้มีการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการอ่าน คิด วิเคราะห์ และ เขียนในแต่ละชั้น

6.6 ให้มีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละชั้น

6.7 ให้มีการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติในแต่ละช่วงชั้น

6.8 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการประเมินการเรียนได้

6.9 ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษาและรูปแบบการศึกษาต่าง ๆ

หมวดที่ 2 วิธีการวัดและประเมินผลการเรียน

ข้อ 7 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ ที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ให้เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนมากกว่าการตัดสินผลการเรียน ประกอบด้วย

7.1 การประเมินผลระดับชั้นเรียนเป็นการวัดความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

7.2 การประเมินผลระดับสถานศึกษาเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า การเรียนรู้เป็นราย ปี และช่วงชั้น สำหรับสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและการพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งพิจารณาตัดสินการ เลื่อนช่วงชั้น

7.3 การประเมินผลระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินด้วยแบบประเมิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นมาตรฐาน เพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและ คุณภาพการศึกษาของชาติ สำหรับนำผลการประเมินไปวางแผนดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการจัดการ เรียนการสอน และพัฒนาการผู้เรียนให้ได้มาตรฐาน

7.4 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ เป็นการประเมินด้วยแบบประเมิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นมาตรฐานระดับชาติ เพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และคุณภาพการศึกษาของชาติ สำหรับนำผลการประเมินไปวางแผนดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการ

จัดการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนรู้ให้ได้มาตรฐาน

7.5 การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินเพื่อสรุปความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนในการจบช่วงชั้นและจบหลักสูตรการศึกษาในระดับต่างๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับการรับรองความรู้และวุฒิการศึกษาจากสถานศึกษา

ข้อ 8 แนวดำเนินการประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา

เพื่อให้การวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการดำเนินการตามหลักการกระจายอำนาจมีการประเมินผู้เรียนตามหลักการวัดและประเมินผลการเรียน มีการตรวจสอบและกำกับติดตามประเมินคุณภาพการประเมินผลการเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดแนวดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา ดังนี้

8.1 สถานศึกษาโดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดรูปแบบ ระบบและระเบียบประเมินผลของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา

8.2 สถานศึกษาโดยคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา กำหนดตัวชี้วัดในแต่ละรายวิชา และแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และมาตรฐานการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนและหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างภาค

8.3 คณะอนุกรรมการระดับกลุ่มวิชาให้ความเห็นชอบของรูปแบบ วิธีการ เครื่องมือ สำหรับการประเมิน และผลการตัดสินการประเมินผลการเรียนรายวิชาของผู้สอน

8.4 ผู้สอนจัดการเรียนการสอน ตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียนและประเมินสรุปผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยวิธีการหลากหลายตามสภาพจริง โดยนำตัวชี้วัด ไปใช้เป็นข้อมูลรวมกับการประเมินปลายภาค

8.5 หัวหน้าสถานศึกษาอนุมัติผลการเรียนปลายภาค และการผ่าน จบการศึกษา

8.6 สถานศึกษาจัดทำรายงานผลการดำเนินการประเมินผลการเรียนประจำปีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา เสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 9 ให้มีการประเมินผลการเรียนในด้านต่างๆ ประกอบด้วย

9.1 การประเมินผลการเรียนในแต่ละรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งสถานศึกษาวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด การประเมินรายวิชาให้ตัดสินผลการประเมินเป็นระดับผลการเรียน 8 ระดับ ดังนี้

- “4” หมายถึง ผลการเรียนดีเยี่ยม
- “3.5” หมายถึง ผลการเรียนดีมาก
- “3” หมายถึง ผลการเรียนดี
- “2.5” หมายถึง ผลการเรียนค่อนข้างดี
- “2” หมายถึง ผลการเรียนน่าพอใจ
- “1.5” หมายถึง ผลการเรียนพอใช้
- “1” หมายถึง ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด
- “0” หมายถึง ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด

9.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียนและกิจกรรมบำเพ็ญเพื่อสาธารณประโยชน์ การร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นการประเมินความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียน ในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละภาคเรียนตามเกณฑ์ของแต่ละกิจกรรม และตัดสินผลการประเมินเป็น 2 ระดับ ดังนี้

- “ผ่าน” หมายถึง ผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
- “ไม่ผ่าน” หมายถึง ไม่ผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

9.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการประเมินพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามคุณลักษณะที่สถานศึกษากำหนด การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์จะประเมินเป็นรายคุณลักษณะทุกภาคเรียน และตัดสินผลการประเมินเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- ดีเยี่ยม หมายถึง ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80 – 100 ของจำนวนตัวบ่งชี้คุณลักษณะนั้นๆ แสดงว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะนั้นๆ จนสามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้
- ดี หมายถึง ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 65 – 79 ของจำนวนตัวบ่งชี้คุณลักษณะนั้นๆ แสดงว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะนั้นๆ ด้วยการปฏิบัติด้วยความเต็มใจ

ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 50 – 64 ของจำนวนตัวบ่งชี้คุณลักษณะนั้นๆ ได้ปฏิบัติตามด้วยความพยายามปฏิบัติตามคำแนะนำ

ไม่ผ่าน หมายถึง ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ผ่านเกณฑ์ ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนตัวบ่งชี้ในคุณลักษณะนั้น แสดงว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะนั้นๆ ต้องมีผู้อื่นคอยกระตุ้นเตือน

เมื่อเลื่อนชั้นจะพิจารณาจากผลการประเมิน ดีเยี่ยม, ดี, ผ่าน โดยต้องมีผลการประเมินอยู่ในระดับ “ผ่าน” ขึ้นไป

9.4 การประเมินความสามารถอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน เป็นการประเมินทักษะการคิดและการถ่ายทอดความคิดด้วยทักษะการอ่าน การคิด วิเคราะห์ ตามเงื่อนไข และวิธีการที่สถานศึกษากำหนดและตัดสินผลการประเมินเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- ดีเยี่ยม
- ดี
- ผ่าน
- ไม่ผ่าน

เมื่อเลื่อนชั้นจะพิจารณาจากผลการประเมิน ดีเยี่ยม, ดี, ผ่าน โดยต้องมีผลการประเมินอยู่ในระดับ “ผ่าน” ขึ้นไป

9.5 การตัดสินผลการเรียนเลื่อนชั้น เป็นการนำผลการประเมินในด้านต่างๆ มาประมวลสรุปเพื่อตัดสินให้ผู้เรียนผ่านระดับต่างๆ ตามเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนแต่ละระดับชั้น

ข้อ 10 เกณฑ์การตัดสินผลการเรียนจบหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านการศึกษาระดับชั้น และจบหลักสูตรสถานศึกษาครบถ้วนตามโครงสร้างของหลักสูตรของสถานศึกษา และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาจึงกำหนดเกณฑ์การตัดสินผลการเรียน การจบหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับไว้ดังนี้

10.1 เกณฑ์การจบระดับประถมศึกษา

(1) ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชา/เพิ่มเติมตามโครงสร้างเวลาเรียน ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

(2) ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(3) ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนในระดับผ่านเกณฑ์

การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(4) ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

(5) ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

10.2 เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หมวดที่ 3 เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน

ข้อ 11 การตัดสินผลการเรียนให้ถือปฏิบัติดังนี้

11.1 พิจารณาตัดสินว่า ผู้เรียนผ่านเกณฑ์การประเมินรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับผลการเรียน 1 ถึง 4

11.2 การตัดสินพิจารณาว่าผู้เรียนจะนับจำนวนชั่วโมง/จำนวนหน่วยกิตจะต้องได้รับผลการเรียน 1 ถึง 4

11.3 ได้รับการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน เป็นรายภาค และนำไปตัดสินการเลื่อนชั้น โดยถ้าผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดให้ได้ผลการประเมินเป็นดีเยี่ยม ดี และผ่าน ถ้าไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ให้ได้ผลการประเมิน “ไม่ผ่าน”

11.4 ได้รับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นรายภาค และนำไปตัดสินการเลื่อนชั้น โดยถ้าผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดให้ได้ผลการประเมินเป็นดีเยี่ยม ดี และผ่าน ถ้าไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ให้ได้ผลการประเมินเป็น “ไม่ผ่าน”

11.5 ได้รับการตัดสินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายภาคโดยถ้าผ่านเกณฑ์การประเมินให้ได้ผลประเมินเป็น “ผ” และถ้าไม่ผ่านเกณฑ์ให้ผลประเมินได้ “มผ”

11.6 วัดผลปลายภาคเฉพาะผู้มีเวลาเรียนตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนในรายวิชานั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้ เสนอผ่านคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการเห็นชอบ และเสนอผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติ

11.7 ผู้เรียนที่มีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 ของเวลาเรียนในรายวิชานั้น และไม่ได้รับการผ่อนผันให้เข้ารับการวัดผลปลายภาคเรียนให้ได้ผลการเรียน “มส”

11.8 ผู้เรียนที่มีผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดให้ได้ระดับผลการเรียน “0”

11.9 ผู้เรียนที่ทุจริตในการสอบหรือทุจริตในงานที่มอบหมายให้ทำในรายวิชาใด ครั้งใด ก็ตาม ให้ได้คะแนน “0” ในครั้งนั้น

11.10 ผู้เรียนที่ไม่ได้วัดผลรายภาค ไม่ได้ส่งงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ หรือมีเหตุสุดวิสัยที่ทำให้ประเมินผลการเรียนไม่ได้ ให้ได้ผลการเรียน “ร” กรณีที่ผู้เรียนได้ผลการเรียน “ร” เพราะไม่ส่งงานนั้น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลุ่มสาระการเรียนรู้

ข้อ 12 การเปลี่ยนผลการเรียนให้ถือปฏิบัติดังนี้

12.1 การเปลี่ยนผลการเรียน “0” ควรจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมในตัวชี้วัดที่ผู้เรียนสอบไม่ผ่านก่อน แล้วจึงสอบแก้ตัวให้และให้สอบแก้ตัวได้ไม่เกิน 2 ครั้ง ทั้งนี้ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษานั้น ถ้าผู้เรียนไม่ดำเนินการสอบแก้ตัวตามระยะเวลาที่กำหนดไว้นี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จะพิจารณาขยายเวลาออกไปอีกไม่เกิน 1 ภาคเรียน ถ้าสอบแก้ตัว 2 ครั้งแล้ว ยังได้ระดับผลการเรียน “0” อีกให้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ผลการเรียนของผู้เรียนโดยปฏิบัติดังนี้

(1) ให้เรียนซ้ำรายวิชาถ้าเป็นรายวิชาพื้นฐาน

(2) ให้เรียนซ้ำหรือเปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่ ถ้าเป็นรายวิชาเพิ่มเติม โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษา ในกรณีที่เปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่ ให้หมายเหตุในระเบียบแสดงผลการเรียนว่าเรียนแทนรายวิชาใด

12.2 การเปลี่ยนผลการเรียน “ร” การเปลี่ยนผลการเรียน “ร” มี 2 กรณี ดังนี้

(1) มีเหตุสุดวิสัย ทำให้ ประเมินผลการเรียนไม่ได้ เช่น เจ็บป่วย เมื่อผู้เรียนได้เข้าสอบหรือส่งผลงานที่ติดค้างอยู่เสร็จเรียบร้อย หรือแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้ว ให้ได้ระดับผลการเรียนตามปกติ (ตั้งแต่ 0 – 4)

(2) ถ้าสถานศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ใช่เหตุสุดวิสัย เมื่อผู้เรียนได้เข้าสอบหรือส่งผลงานที่ติดค้างอยู่เสร็จเรียบร้อย หรือแก้ปัญหาเสร็จสิ้นแล้ว ให้ได้ระดับผลการเรียนไม่เกิน “1” การเปลี่ยนผลการเรียน “ร” ให้ดำเนินการแก้ไขตามสาเหตุให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษานั้น ถ้าผู้เรียนไม่มาดำเนินการแก้ “ร” ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้เรียนซ้ำรายวิชา ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จะขยายเวลาการแก้ “ร” ออกไปอีกไม่เกิน 1 ภาคเรียนแต่เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้ปฏิบัติดังนี้

1) ให้เรียนซ้ำรายวิชา ถ้าเป็นรายวิชาพื้นฐาน

2) ให้เรียนซ้ำหรือเปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่

ถ้าเป็นรายวิชาเพิ่มเติมโดยให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาในกรณีที่เปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่ ให้หมายเหตุในระเบียบแสดงผลการเรียนว่า เรียนแทนรายวิชาใด

12.3 การเปลี่ยนผลการเรียน “มส” การเปลี่ยนผลการเรียน “มส” มี 2 กรณี ดังนี้

(1) กรณีผู้เรียนได้ผลการเรียน “มส” เพราะมีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 แต่มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของเวลาเรียนทั้งหมด ให้สถานศึกษาจัดให้เรียนเพิ่มเติมโดยใช้ชั่วโมงสอนซ่อมเสริม หรือเวลาว่าง หรือวันหยุด หรือมอบหมายงานให้ทำ จนมีเวลาเรียนครบตามที่กำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้นแล้วจึงให้สอบเป็นกรณีพิเศษ ผลการสอบแก้ “มส” ให้ได้ระดับผลการเรียนไม่เกิน “1” การแก้ “มส” กรณีนี้ให้กระทำให้เสร็จสิ้นในปีการศึกษานั้น ถ้าผู้เรียนไม่มาดำเนินการแก้ “มส” ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้เรียนซ้ำ ยกเว้น มีเหตุสุดวิสัย ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จะขยายเวลาการแก้ “มส” ออกไปอีกไม่เกิน 1 ภาคเรียน แต่เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้ว ให้ปฏิบัติดังนี้

1) ให้เรียนซ้ำรายวิชา ถ้าเป็นรายวิชาพื้นฐาน

2) ให้เรียนซ้ำหรือเปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่ ถ้าเป็นรายวิชาเพิ่มเติมโดยให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษา

(2) กรณีผู้เรียนได้ผลการเรียน “มส” และมีเวลาเรียนน้อยกว่าร้อยละ 60 ของเวลาเรียนทั้งหมด ให้สถานศึกษาจัดให้เรียนซ้ำในรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนรายวิชาใหม่ได้ สำหรับรายวิชาเพิ่มเติมเท่านั้น

ในกรณีที่เปลี่ยนรายวิชาเรียนใหม่ ให้หมายเหตุในระเบียบแสดงผลการเรียนว่าเรียนแทนรายวิชาใด

ในกรณีภาคเรียนที่ 2 หากผู้เรียนยังมีผลการเรียน “0” “ร” “มส” ให้ดำเนินการให้เสร็จสิ้นก่อนเปิดเรียนปีการศึกษาถัดไป สถานศึกษาอาจเปิดการเรียนการสอนในภาคฤดูร้อนเพื่อแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียนได้ ทั้งนี้ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/ต้นสังกัดควรเป็นผู้พิจารณาประสานให้มีการดำเนินการเรียนการสอนในภาคฤดูร้อนเพื่อแก้ไขผลการเรียนของผู้เรียน

12.4 การเปลี่ยนผลการเรียน “มผ”

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ผู้เรียนเข้า

ร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมแนะแนว 2) กิจกรรมนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ หรือกิจกรรมชมรม โดยผู้เรียนเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง 1 กิจกรรมและเลือกเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุม หรือชมรมอีก 1 กิจกรรม 3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

ในกรณีที่ผู้เรียนได้ผลการเรียน “มผ” สถานศึกษาต้องจัดซ่อมเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมจนครบตามเวลาที่กำหนด หรือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ต้องปรับปรุง แก้ไข แล้วจึงเปลี่ยนผลการเรียนจาก “มผ” เป็น “ผ” ทั้งนี้ดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปีการศึกษานั้น ยกเว้นมีเหตุสุดวิสัยให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษา

12.5 การเปลี่ยนแปลงผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ระดับ “ไม่ผ่าน” ให้คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดำเนินการจัดกิจกรรมซ่อมเสริม ปรับปรุงแก้ไข หรือตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนผ่านเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ข้อ 13. การตัดสินให้ผู้เรียนเลื่อนชั้น / ซ้ำชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(1) ตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในรายวิชานั้นๆ

(2) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด คือ ตัวชี้วัดที่ต้องผ่าน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของแต่ละรายวิชา

(3) ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

(4) ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ถ้าผู้เรียนไม่ผ่านให้ดำเนินการสอนซ่อมเสริม แล้วทำการประเมินจนผู้เรียนสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินที่สถานศึกษากำหนด

13.1 การเลื่อนชั้น ผู้เรียนจะได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกภาคเรียนและได้รับการเลื่อนชั้นเมื่อสิ้นปีการศึกษาโดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ดังนี้

(1) รายวิชาพื้นฐาน ได้รับการตัดสินผลการเรียนผ่านทุกรายวิชา

(2) รายวิชาเพิ่มเติม ได้รับการตัดสินผลการเรียนผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

(3) ผู้เรียนต้องรับการประเมินและมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

ในการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

(4) ระดับผลการเรียนเฉลี่ยในปีการศึกษานั้นควรได้ไม่ต่ำกว่า 1.00 ทั้งนี้รายวิชาใดที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน สถานศึกษาสามารถซ่อมเสริมผู้เรียนให้ได้รับการแก้ไขในภาคเรียนถัดไป

13.2 การเรียนซ้ำ สถานศึกษาจะจัดให้ผู้เรียนเรียนซ้ำใน 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 เรียนซ้ำรายวิชา หากผู้เรียนได้รับการสอนซ่อมเสริมและสอบแก้ตัว 2 ครั้งแล้วไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ให้เรียนซ้ำรายวิชานั้น ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาในการจัดให้เรียนซ้ำในช่วงใดช่วงหนึ่งที่สถานศึกษาเห็นว่าเหมาะสม เช่น พักกลางวัน วันหยุด ชั่วโมงว่างหลังเลิกเรียน ภาคฤดูร้อน เป็นต้น

กรณีที่ 2 เรียนซ้ำชั้น มี 2 ลักษณะ คือ

(1) ผู้เรียนมีระดับผลการเรียนเฉลี่ยในปีการศึกษานั้นต่ำกว่า 1.00 และมีแนวโน้มว่าจะเป็นปัญหาต่อการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น

(2) ผู้เรียนมีผลการเรียน 0, ร, มส เกินครึ่งหนึ่งของรายวิชาที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษานั้น

ทั้งนี้ หากเกิดลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือทั้ง 2 ลักษณะให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา หากเห็นว่าไม่มีเหตุผลอันสมควรก็ให้ซ้ำชั้น โดยยกเลิกผลการเรียนเดิมและให้ใช้ผลการเรียนใหม่แทน หากพิจารณาแล้วไม่ต้องเรียนซ้ำชั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาในการแก้ไขผลการเรียน

13.3 การสอนซ่อมเสริม การสอนซ่อมเสริม เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้และเป็นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนให้มีเวลาเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพิ่มขึ้น จนสามารถบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ การสอนซ่อมเสริมเป็นการสอนกรณีพิเศษนอกเหนือไปจากการสอนตามแผนจัดการเรียนรู้ปกติเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่พบในผู้เรียน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การสอนซ่อมเสริมสามารถดำเนินการได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียนมีความรู้/ทักษะพื้นฐานไม่เพียงพอที่จะศึกษาในแต่ละรายวิชานั้น ควรจัดการซ่อมเสริม ปรับความรู้/ทักษะพื้นฐาน

(2) การประเมินระหว่างเรียน ผู้เรียนไม่สามารถแสดงความรู้ ทักษะกระบวนการหรือเจตคติ/คุณลักษณะที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

(3) ผลการเรียนไม่ถึงเกณฑ์ และ/หรือต่ำกว่าเกณฑ์การประเมินโดยผู้เรียนได้ระดับ ผลการเรียน “0” ต้องจัดการสอนซ่อมเสริมก่อนจะให้ผู้เรียนสอบแก้ตัว

(4) ผู้เรียนมีผลการเรียนไม่ผ่าน สามารถจัดการสอนซ่อมเสริมในภาคฤดูร้อน ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษา

หมวดที่ 4 การเทียบโอนผลการเรียน

ข้อ 14 การเทียบโอนผลการเรียน เป็นการนำผลการเรียนซึ่งเป็นความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียนที่เกิดจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มาประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งแนวการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนให้เป็นที่ไปตามระเบียบสถานศึกษาว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียน ดังนี้

14.1 ผู้ขอเทียบโอนต้องขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนของสถานศึกษา ทั้งนี้โดยผู้ขอเทียบโอนจะต้องไม่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบโดยสถานศึกษาดังกล่าวดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ในภาคเรียนแรกที่ขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียน ยกเว้นกรณีมีเหตุจำเป็น

14.2 จำนวนสาระการเรียนรู้ รายวิชาจำนวนหน่วยกิตที่จะรับเทียบโอน และอายุของผล การเรียนที่จะนำมาเทียบโอนให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา ทั้งนี้เมื่อเทียบโอนแล้วต้องมีเวลาเรียนอยู่ในสถานศึกษาที่จะรับเทียบโอนไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน

14.3 การเทียบโอนผลการเรียนให้ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการการเทียบโอนผล การเรียนจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คนแต่ไม่เกิน 5 คน

ข้อ 15 การเทียบโอนให้ดำเนินการ ดังนี้

15.1 การเทียบระดับการศึกษา หมายถึงการนำผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ ที่ได้จากการศึกษาตามอัธยาศัย และการศึกษาอกระบบ ไม่แบ่งระดับมาประเมินเพื่อเทียบเท่า การศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง มีแนวทางการเทียบระดับการศึกษาดังนี้

(1) ผู้ขอเทียบระดับการศึกษาจะต้องไม่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาใน ระบบ หรือสถานศึกษานอกระบบที่จัดการศึกษาเป็นระบบเดียวกันกับการศึกษาในระบบ และเป็น ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับที่ต่ำกว่าระดับการศึกษาที่ขอเทียบ 1 ระดับ ผู้ไม่เคยมีวุฒิการศึกษาใดๆ จะขอเทียบระดับการศึกษาได้ไม่เกินระดับประถมศึกษา

(2) ให้สถานศึกษาซึ่งเป็นที่ทำการเทียบระดับการศึกษา ดำเนินการเทียบระดับ

ด้วยการประเมินความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้ขอเทียบระดับ ด้วยวิธีการที่หลากหลายทั้งด้วยการทดสอบ การประเมินแฟ้มผลงาน การสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ให้ครอบคลุมคุณลักษณะของผู้เรียนทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรที่ขอเทียบระดับ

(3) ผู้ผ่านการประเมินจะได้รับหลักฐานแสดงผลการประเมินเทียบระดับความรู้และใบประกาศนียบัตรรับรองระดับความรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ

15.2 การเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การนำผลการเรียนซึ่งเป็นความรู้ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียนที่เกิดจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และผลการศึกษา จากต่างสถานศึกษามาประเมินเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งที่กำลังศึกษา มีแนวการดำเนินการดังนี้

(1) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษากำหนดจำนวนรายวิชา จำนวนหน่วยกิต ที่สถานศึกษาจำกัดให้ผู้เรียนสามารถขอเทียบโอนได้ในการศึกษาตามหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องเหลือรายวิชาที่จะต้องศึกษาในสถานศึกษาอีกอย่างน้อย 1 ภาคเรียน พร้อมกับการกำหนดแนวทางและวิธีการเทียบโอนทั้งกรณีเทียบโอนผลการเรียนเดิมที่ผู้เรียนศึกษา ก่อนเข้าศึกษาในสถานศึกษา และกรณีเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนขออนุญาตไปศึกษาต่างสถานศึกษา จะต้องจัดทำเป็นระเบียบการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียนด้วย

(2) สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษาให้ปฏิบัติหน้าที่กำหนดสาระ จัดสร้างเครื่องมือ สำหรับการเทียบโอนผลการเรียน และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

(3) คณะกรรมการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ทำการเทียบโอนผลการเรียนให้ผู้เรียนในกรณีต่อไปนี้

กรณีการเทียบโอนผลการเรียนเดิม ที่เรียนศึกษามาก่อนเข้าศึกษาในสถานศึกษาให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้ดำเนินการให้เสร็จในภาคเรียนแรกของผู้เรียนเข้าศึกษาในสถานศึกษา

(2) ให้เทียบโอนผลการเรียนเป็นรายวิชา

(3) ผู้เรียนยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรขอเทียบความรู้ตามรายวิชาในหลักสูตร

ของสถานศึกษา ตามจำนวนรายวิชาที่สถานศึกษากำหนดไว้ในระเบียบการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษาให้ผู้เรียนยื่นคำร้อง พร้อมเอกสารหลักฐานที่นำมาขอเทียบ และเอกสารการศึกษาที่ได้รับมา (ถ้าผู้เรียนมี)

(4) คณะกรรมการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนพิจารณาหลักสูตรและหลักฐานเอกสารเดิมของผู้เรียน เพื่อเปรียบเทียบหลักสูตรที่เรียนมากับหลักสูตรของสถานศึกษาในรายวิชาที่ขอเทียบ ถ้ามีจุดประสงค์และเนื้อหาสาระตรงกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ให้รับเทียบโอนได้ และให้ได้ระดับผลการเรียนตามที่ได้มาในกรณีที่ผู้เรียนย้ายสถานศึกษา แต่ถ้าเป็นกรณีเทียบโอนผลการเรียนจากสถานศึกษาต่างระบบ ให้คณะกรรมการดำเนินการเทียบโอนพิจารณาว่าควรยอมรับผลการเรียนเดิมหรือไม่ ถ้าไม่ยอมรับก็ต้องประเมินให้ใหม่ด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม

(5) คณะกรรมการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน จัดให้มีการประเมินความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้เรียนใหม่ ตามตัวชี้วัดของรายวิชาที่ผู้เรียนขอเทียบโอนในกรณีที่ผู้เรียนไม่มีเอกสาร หลักฐานการศึกษาเดิมมาแสดง หรือหลักสูตรที่ผู้เรียนนำมาขอเทียบโอนมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดและเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่ขอเทียบไม่ถึงร้อยละ 60 ผู้เรียนที่ผ่านการประเมินจะได้รับการเทียบโอนผลการเรียนได้ โดยได้ระดับผลการเรียนตามที่ประเมินได้ ส่วนผู้ที่ไม่ผ่านการประเมินจะไม่ได้รับการเทียบโอนผลการเรียน

กรณีผู้เรียนขออนุญาตไปศึกษารายวิชาใดรายวิชาหนึ่ง ต่างสถานศึกษาหรือขอศึกษาด้วยตนเองให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้ดำเนินการโดยผู้เรียนยื่นคำร้องไปศึกษาต่างสถานที่หรือต่างรูปแบบต่อคณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน ซึ่งจะพิจารณาผลการเรียนและความจำเป็นของผู้เรียนตามระเบียบการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ ของสถานศึกษาที่จะจัดการศึกษาในระบบ

(2) รายวิชาที่ผู้เรียนขอไปศึกษาต่างสถานที่ หรือต่างรูปแบบต้องมีจุดประสงค์และเนื้อหาสาระสอดคล้องกับรายวิชาในหลักสูตรของสถานศึกษาที่จะนำมาเทียบโอนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

(3) กรณีผู้เรียนขอไปศึกษาต่างสถานศึกษาหรือระบบที่มีสถานศึกษาจัดการเรียนการสอนแน่นอน ถ้าเห็นควรอนุญาตให้ไปเรียนได้ให้มีการประสานงาน เรื่องการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการรับโอนผลการเรียนก่อน เมื่อได้ตกลงร่วมกันเรียบร้อยแล้วจึงจะอนุญาตเมื่อศึกษาสำเร็จ ให้รับโอนผลการเรียนได้ทันที

(4) กรณีผู้เรียนขออนุญาตศึกษาด้วยตนเอง หรือศึกษาในสถานศึกษาที่ไม่สามารถติดต่อประสานได้ ถ้าคณะกรรมการพิจารณาความจำเป็นแล้ว เห็นควรอนุญาต เมื่อผู้เรียนมารายงานผลการเรียน ให้คณะกรรมการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนทำการเทียบโอนผลการเรียนให้ผู้เรียน เช่นเดียวกันกรณีการเทียบโอนผลการเรียนเดิมที่ผู้เรียนศึกษามาก่อนเข้าศึกษาในสถานศึกษา

(5) คณะกรรมการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน รายงานผลการเทียบโอนให้คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษาให้ความเห็นชอบ และเสนอผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติผลการเทียบโอนผลการเรียน

หมวดที่ 5 เอกสารหลักฐานการศึกษา

ข้อ 16 ให้สถานศึกษาจัดให้มีเอกสารหลักฐานการประเมินผลการเรียนต่างๆ ดังนี้

16.1 ระเบียบแสดงผลการเรียน (Transcript) (ปพ. 1) เป็นเอกสารบันทึกผลการเรียนของผู้เรียนตามสาระการเรียนรู้กลุ่มวิชาและกิจกรรมต่างๆ ที่ได้เรียนในแต่ละชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงสถานภาพและความสำเร็จในการศึกษาของผู้เรียนแต่ละคนใช้เป็นหลักฐานในการสมัครเข้าศึกษาต่อทำงานหรือดำเนินการในเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้อง

16.2 หลักฐานแสดงวุฒิการศึกษา (ใบประกาศนียบัตร) (ปพ. 2) เป็นเอกสารที่สถานศึกษาออกให้กับผู้สำเร็จการศึกษาและรับรองวุฒิการศึกษาของผู้เรียน ให้ผู้เรียนนำไปใช้เป็นหลักฐานแสดงระดับวุฒิการศึกษาของตน

16.3 แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา (ปพ.3) เป็นแบบรายงานรายชื่อข้อมูลของผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นหลักฐานสำหรับตรวจสอบยืนยันและรับรองความสำเร็จและวุฒิการศึกษาของผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละคน ต่อเขตพื้นที่การศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ

16.4 แบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ปพ.4) เป็นเอกสารรายงานพัฒนาการด้านคุณลักษณะของผู้เรียนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นพิเศษ เพื่อการแก้ปัญหาหรือสร้างเอกลักษณ์ให้ผู้เรียนตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เป็นการรายงานผลการประเมินที่แสดงถึงสภาพหรือระดับคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละชั้น สถานศึกษาต้องจัดทำเอกสารนี้ให้ผู้เรียนทุกๆ คน ควบคู่กับระเบียบแสดงผลการเรียนของ

ผู้เรียน เพื่อนำไปใช้เป็นหลักฐานแสดงคุณลักษณะของผู้เรียนเพื่อประกอบในการสมัครศึกษาต่อหรือสมัครทำงาน

16.5 แบบแสดงผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน(ปพ. 5) เป็นเอกสารสำหรับผู้สอนใช้บันทึกเวลาเรียน ข้อมูลผลการวัดและประเมินผลการเรียน ข้อมูลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนแต่ละคนที่เรียนในห้องเรียนกลุ่มเดียวกัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับปรุง แก้ไข ส่งเสริม และตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งใช้เป็นหลักฐานสำหรับตรวจสอบ ยืนยัน สภาพการเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละคน

16.6 แบบรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล (ปพ. 6) เป็นเอกสารสำหรับบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียน พัฒนาการในด้านต่างๆ และข้อมูลอื่นๆ ของผู้เรียน

16.7 ใบรับรองผลการศึกษา (ปพ. 7) เป็นเอกสารที่สถานศึกษาออกให้ผู้เรียนเป็นการเฉพาะกิจเพื่อรับรองสถานภาพทางการศึกษาของผู้เรียนเป็นการชั่วคราว ทั้งกรณีผู้เรียนยังไม่สำเร็จการศึกษาและสำเร็จการศึกษาแล้ว

16.8 ระเบียบสะสม (ปพ. 8) เป็นเอกสารสำหรับบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและผลงานด้านต่าง ของผู้เรียนทั้งที่สถานศึกษาและที่บ้าน เพื่อประโยชน์ในการแนะแนวผู้เรียนในทุกๆ ด้าน

16.9 สมุดบันทึกผลการเรียน (ปพ. 9) เป็นสมุดบันทึกผลการเรียนรู้อันที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อบันทึกการรายวิชาต่างๆ ที่ผู้เรียนจะต้องเรียนในแต่ละชั้น ตามโครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา พร้อมด้วยผลการประเมินการเรียนของแต่ละรายวิชา และสถานศึกษาออกให้ผู้เรียนสำหรับใช้ศึกษาและนำเสนอให้กับบุคคลหรือหน่วยงานที่สนใจได้ทราบโครงสร้างหลักสูตรและรายละเอียดของรายวิชาต่างๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยผลการเรียนของผู้เรียนจากการเรียนแต่ละรายวิชา กรณีที่ผู้เรียนย้ายสถานศึกษา ข้อมูลในสมุดบันทึกผลการเรียนจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นข้อมูลในการเทียบโอนผลการเรียนจากสถานศึกษาเดิมไปเป็นผลการเรียนตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่

หมวดที่ 6 บทเฉพาะกาล

ข้อ 17 ในกรณีนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งควรจบหลักสูตรในปีการศึกษา 2553 หรือก่อนปีการศึกษา 2553 แต่ไม่สามารถจบหลักสูตรได้ตามกำหนดให้ใช้ระเบียบฉบับนี้

ข้อ 18 ให้ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษารักษาการให้ เป็นไปตามระเบียบนี้

ข้อ 19 กรณีมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ให้เสนอคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอนุมัติ และให้ความเห็นชอบก่อนนำไปใช้

ประกาศ ณ วันที่ เดือน พ.ศ. 2553

.....

()

ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา

โรงเรียน.....

บทสรุป

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายบริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน ดำเนินการโดยองค์บุคคลต่างๆ ในระดับสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการ เพื่อพิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. การจัดทำส่วนนำของหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ครูผู้สอนทราบถึงเป้าหมายโดยรวมของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา คือโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเป็นส่วนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ การกำหนดรายวิชาที่จัดสอนในแต่ละปี/ภาคเรียน ซึ่งประกอบด้วย รายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กำหนดรหัสวิชา และชื่อวิชา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งจำนวนเวลาเรียน หรือหน่วยกิตของรายวิชาเหล่านั้น
3. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา เป็นการจัดสร้างตารางวิเคราะห์ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม และนำมาสังเคราะห์เป็นความเรียงเป็นคำอธิบายรายวิชา เพื่อแสดงถึงจุดเน้น และเนื้อหาสาระของรายวิชานั้นๆ คำอธิบายรายวิชาควรประกอบไปด้วย รหัสวิชา ชื่อรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน/หน่วยกิต
4. การกำหนดเกณฑ์การจบหลักสูตร ระเบียบ และเอกสารการวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่สถานศึกษากำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะจบการศึกษาในแต่ละระดับ โดยพัฒนาเกณฑ์ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับเกณฑ์การจบหลักสูตรในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และการจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดทำระเบียบแสดงผลการเรียนรู้ ประกาศนียบัตร และแบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา

บทที่ 5

การดำเนินการระดับชั้นเรียน

การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการประมวลความรู้จากหลักการทฤษฎีและแนวการสอน วิธีการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้รวมถึงการวัดและประเมินผล ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูควรคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก แต่ต้องคำนึงถึงหลักสูตร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยการวางแผนดังกล่าวเป็นภารกิจเบื้องต้นอันสำคัญ จำเป็นอย่างยิ่งของครูผู้สอน โดยการออกแบบหน่วยการเรียนรู้หรือการจัดทำโครงสร้างรายวิชา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา และกำหนดเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชา ให้สอดคล้องกับระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา โดยการกำหนดเนื้อหานั้น ต้องกำหนดระยะเวลากับเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้เหมาะสม การออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพราะเป็นส่วนที่นำมาตรฐานการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง การจัดทำโครงสร้างรายวิชาและแผนการจัดการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอนจะต้องเตรียมการล่วงหน้าด้วยตนเอง เพื่อนำไปจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้มีคุณภาพ และการเรียนรู้เป็นไปตามวิถีชีวิตหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ และมาตรฐานการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรที่กำหนด ซึ่งโดยทั่วไปจะประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือกเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลการเรียนรู้

การวางแผนการจัดการเรียนรู้

การวางแผนการจัดเรียนรู้จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนัก เพียงแต่ต้องอ้างอิงการวางแผนต่าง ๆ ตามหลักสูตรที่กำหนดซึ่งในปัจจุบันจะมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่า ครูเป็นสำคัญทำให้การออกแบบหรือการวางแผนการจัดการเรียนรู้ต้องตระหนักถึงกิจกรรมที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ การดำเนินการในชั้นเรียน โดยการวางแผนการจัดการเรียนรู้มี 2 ลักษณะ คือ การวางแผนระยะยาว และการวางแผนระยะสั้น ซึ่งทั้งสองลักษณะของการวางแผนต้องเชื่อมโยงต่อกันโดยจะต้องเชื่อมโยงจากการวางแผนระยะยาวซึ่งอาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ อาทิเช่น โครงการสอน โครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ เป็นต้นสู่การวางแผนระยะสั้น คือ แผนการจัดการเรียนรู้นั่นเอง

แผนการเรียนรู้เป็นคำที่เริ่มใช้เมื่อมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเปลี่ยนจากคำว่า แผนการสอน เป็นคำว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เพราะลักษณะและความหมายของการดำเนินกิจกรรมและพฤติกรรมเกิดของผู้เรียนมากกว่าครูผู้สอน แต่อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณารายละเอียดของคำ 2 คำ มีความหมายตรงกัน นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน ดังนี้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546, หน้า 201) ได้ให้ความหมายของการวางแผนการจัดการเรียนรู้ว่า การวางแผนการสอนว่าเป็นการเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางการสอนสำหรับครูอันจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 40) ได้ให้ความหมายของการวางแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการ จัดโปรแกรมประสบการณ์การเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้า เพื่อดำเนินการให้ผู้เรียนบรรลุการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การวางแผนการจัดการเรียนรู้ต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เรียนรู้ทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในชุมชน ประเทศและสังคมโลก

โดยสรุป การวางแผนการเรียนรู้ อาจมีความหมายเดียวกับการวางแผนการจัดการเรียนการสอนหรือการวางแผนการสอน ซึ่งหมายถึง กระบวนการเตรียมกิจกรรม สื่อ การวัดผล ประเมินผลตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ภายใต้เนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาของ

หลักสูตร ซึ่งกระบวนการวางแผนนี้ต้องเป็นการเตรียมการล่วงหน้าอาจจะเป็นระยะยาวหรือระยะสั้น โดยมีลายลักษณ์อักษรตามรูปแบบที่กำหนด

ลักษณะการวางแผนการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน

การวางแผนการจัดการเรียนรู้ มีลักษณะที่ครูควรคำนึงให้เกิดประสิทธิภาพต่อการวางแผน เพื่อให้เกิดความสำเร็จของการสอนของครูและการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงควรพิจารณาลักษณะดังต่อไปนี้ประกอบการวางแผนการเรียนรู้ (ธเนศ เจริญทรัพย์, 2557)

1. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 2. เน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก แต่ต้องคำนึงถึงหลักสูตร
 3. ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
 4. ต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเบื่อหน่าย
 5. ต้องดำเนินไปด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน
 6. ต้องทำทนายให้ผู้เรียนพร้อมและต้องการที่จะเรียนรู้
 7. ต้องตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้
 8. ต้องสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง
 9. ต้องสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้
 10. ต้องมีจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้
 11. ต้องคำนึงถึงภูมิหลังของผู้เรียน
 12. ยืดหยุ่นด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยไม่ต้องยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น
 13. การเรียนการสอนที่ดีเป็นพลวัต (Dynamic) คือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม การสร้างบรรยากาศ รูปแบบ เนื้อหาสาระ เทคนิควิธี ฯลฯ
 14. ต้องจัดการเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากเกินไป
 15. ต้องมีการวางแผนการเรียนการสอนและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ
- ดังนั้น การเรียนรู้ของผู้เรียนจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นถ้าผู้วางแผนการเรียนรู้ได้คำนึงถึงลักษณะการเรียนรู้ที่ดี วิธีการเรียนรู้หลักการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ หลักการสอนที่มีประสิทธิภาพและลักษณะการเรียนการสอนที่ดี เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

การจัดทำโครงสร้างรายวิชา

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้หรือโครงสร้างรายวิชา เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับระยะเวลาทั้งหมดของรายวิชา โดยการกำหนดเนื้อหานั้นต้องกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมกับเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งเนื้อหาในแต่ละหน่วยย่อย อาจมีการนำมาจากคำอธิบายรายวิชาหรือจะกำหนดใหม่ให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาก็ได้ ซึ่งองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้มีองค์ประกอบหลัก ๆ คือ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ และจำนวนเวลา ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยอื่นอาจมีการเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม

ความหมายของโครงสร้างรายวิชา

ได้มีผู้ให้ความหมายของโครงสร้างรายวิชาไว้ดังนี้

Saowapa Kodchanurot (2552) ได้ให้ความหมายของโครงสร้างรายวิชาว่า โครงสร้างรายวิชา คือ เมื่อครูผู้สอนได้ศึกษาและมีความเข้าใจในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นเบื้องต้นแล้วว่า เป้าหมายของชาตินั้นต้องการพัฒนาผู้เรียนอย่างไร และท่านเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้อะไร ต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในธรรมชาติของวิชานั้นๆ โดยทำการศึกษาลักษณะของมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด แล้วนำมาวิเคราะห์หามาตรฐานและตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างถูกต้อง โดยทำความเข้าใจว่า มาตรฐานและตัวชี้วัดต้องการให้นักเรียนรู้อะไร ทำอะไรได้ จึงจะทำให้ท่านสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อพานักเรียนให้ไปถึงเป้าหมายได้

Akrimee Thongdee (2555) ได้ให้ความหมายของโครงสร้างรายวิชาว่า โครงสร้างรายวิชา คือ การกำหนดขอบข่ายของรายวิชาที่จะจัดสอนเพื่อช่วยให้ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง เห็นภาพรวมของแต่ละรายวิชา ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ จำนวนเท่าใด เรื่องใดบ้าง แต่ละหน่วยการเรียนรู้ พัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุตัวชี้วัด เวลาที่ใช้จัดการเรียนการสอนและสัดส่วนการเก็บคะแนนของรายวิชานั้นเป็นอย่างไร

โดยสรุป โครงสร้างรายวิชา คือ การกำหนดขอบข่ายรายวิชาเพื่อช่วยให้ครูผู้สอนเห็นความสอดคล้องเชื่อมโยงของลำดับการเรียนรู้ของรายวิชาหนึ่ง ๆ ว่าครูจะสอนอะไร ใช้เวลาสอน

เรื่องนั้นเท่าไร และจัดเรียงลำดับสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างไร ทำให้มองเห็นภาพรวมของรายวิชานั้นได้อย่างชัดเจน

องค์ประกอบของโครงสร้างรายวิชา

โครงสร้างรายวิชามีองค์ประกอบหลัก ๆ ดังนี้

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด ที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนสำหรับหน่วยนั้น ๆ ซึ่งอาจมาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด อาจมีการสอนหรือฝึกซ้ำให้เกิดการความชำนาญ และมีความรู้กว้างขวางขึ้นในหน่วยการเรียนรู้มากกว่า 1 หน่วยได้

2. สาระสำคัญ เป็นความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง หรือความรู้ที่เป็นแก่น เป็นหลักการของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่เกิดจากการหลอมรวมของมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัดในหน่วยการเรียนรู้

3. ชื่อหน่วยการเรียนรู้ จะต้องสะท้อนให้เห็นสาระสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ น่าสนใจ เหมาะสมกับวัย มีความหมายและสอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน

4. เวลา การกำหนดเวลาเรียนควรมีความเหมาะสมและเพียงพอกับการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความสามารถตามที่ระบุไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด และควรพิจารณาในภาพรวมของทุกหน่วยการเรียนรู้ในรายวิชานั้น ๆ อย่างเหมาะสม

การกำหนดเวลาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ใช้หลักการคิดเวลาเรียนรวมเป็นหลักการ แบ่งเวลาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มากน้อยเพียงใดมีหลักคิด ดังนี้

(1) จำนวนตัวชี้วัด หากมีตัวชี้วัดจำนวนมากย่อมใช้เวลาในการเรียนรู้มาก

(2) สาระสำคัญ / ความคิดรวบยอด มีความยากง่ายการนำไปพัฒนาผู้เรียนเพียงใด เป็นความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาหรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญและให้เวลาในการจัดการเรียนรู้มากตามไปด้วย

(3) วิธีการและกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัดซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการจัดการเรียนรู้ของครูแต่ละคน เช่น หากวางแผนใช้วิธีการศึกษานอกห้องเรียน มีการศึกษาค้นคว้าเชิงลึก หน่วยการเรียนรู้ลักษณะนี้ย่อมใช้เวลามากขึ้น

(4) **น้ำหนักคะแนน** การกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็นส่วนช่วยให้เห็นทิศทาง การจัดเวลา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล ให้สอดคล้องกับความสำคัญของมาตรฐาน / ตัวชี้วัดในหน่วยการเรียนรู้นั้นว่าเป็นมาตรฐาน / ตัวชี้วัด ที่เป็นความรู้ / ประสบการณ์พื้นฐาน ในการต่อยอดความรู้หรือพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ หรือพิจารณาจากศักยภาพผู้เรียน ธรรมชาติวิชา

การจัดทำโครงสร้างรายวิชา

เมื่อได้รายวิชาลงโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนจัดทำ โครงสร้างรายวิชาโดยดำเนินการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. กำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้ โดยพิจารณาคำ/ข้อความสำคัญ (Key Words) หรือ เนื้อหาในตัวชี้วัดของรายวิชามาจัดกลุ่ม โดยนำตัวชี้วัดที่มีเนื้อหาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือเป็นเรื่อง เดียวกัน มารวมกันจัดเป็น 1 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งใน 1 รายวิชาจะมีหลายหน่วยฯ และแต่ละหน่วย ๆ จะมีตัวชี้วัดซ้ำหรือไม่ซ้ำกันก็ได้ อยู่ในดุลพินิจของผู้สอน แต่เวลาที่ใช้จัดการเรียนรู้รวมทั้งหมด ต้องไม่เกินจำนวนชั่วโมงที่กำหนดในโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา แล้วตั้งชื่อหน่วยให้น่าสนใจ สำหรับผู้เรียน

2. ระบุมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่นำมาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วย การเรียนรู้ โดยเขียนรหัสมาตรฐาน ระดับชั้นและตัวชี้วัดที่นำมาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ทั้งหมด

3. กำหนดสาระสำคัญแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เป็นข้อความที่ระบุว่าผู้เรียนรู้อะไร มี ทักษะอะไร (อาจจะมีคุณลักษณะอย่างไรด้วย) และหน่วยนี้มีคุณค่าต่อผู้เรียนอย่างไรในระยะสั้น และระยะยาว โดยร้อยเรียงข้อมูลของทุกตัวชี้วัด และเขียนเป็นความคิดรวบยอด (Concept) ซึ่งเป็นภาพรวมของหน่วยการเรียนรู้ที่ต้องการให้เป็นองค์ความรู้ เป็นความเข้าใจที่ฝังติดตัวผู้เรียนไป เป็นเวลานาน และสามารถนำมาใช้ได้เมื่อต้องการ ซึ่งมีวิธีเขียน 4 แนวทาง ได้แก่

3.1 เขียนลักษณะหลักเกณฑ์ หรือหลักการ

3.2 เขียนลักษณะความคิดรวบยอด

3.3 เขียนลักษณะกระบวนการ

3.4 เขียนลักษณะความสัมพันธ์

4. กำหนดระยะเวลา (จำนวนชั่วโมง) สำหรับแต่ละหน่วยการเรียนรู้ รวมทุกหน่วยการเรียนรู้ แล้ว มีจำนวนชั่วโมงเท่ากับจำนวนชั่วโมงของรายวิชา

5. กำหนดน้ำหนักคะแนนของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตามความสำคัญของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อกำหนดคะแนนสำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามความสำคัญของแต่ละหน่วยการเรียนรู้

การจัดทำโครงสร้างรายวิชา อาจจะใช้รูปแบบในการบันทึก ดังต่อไปนี้

การจัดทำโครงสร้างรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้..... โครงสร้างรายวิชา.....

ชั้น.....

เวลา.....ชั่วโมง

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
รวมตลอดปี/ภาค					

ตารางที่ 6.1 ตัวอย่าง โครงสร้างรายวิชา ศ15101 ศิลปะ (ดนตรี) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 20 ชม.

ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน
1	พื้นฐานการดนตรี	ศ 2.1 ป.5/1	องค์ประกอบทางดนตรีเป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และความหมายของบทเพลงให้ผู้ฟังสามารถรับรู้ได้ ทำให้บทเพลงมีความไพเราะและน่าฟัง	2	10
2	เสียงเพลงไพเราะ	ศ 2.1 ป.5/2	เสียงขับร้องของคนจะมีความแตกต่างกันไปตามเพศ วัย และความสามารถเฉพาะบุคคล และเสียงของวงดนตรีแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันตามลักษณะเสียงของเครื่องดนตรีที่นำมาใช้ประกอบ เมื่อเสียงทั้งสองมาประกอบกันเป็นวงดนตรี จะทำให้บทเพลงมีความไพเราะที่แตกต่างกัน	4	20
3	โน้ตดนตรีที่ควรรู้	ศ 2.1 ป.5/3	การอ่านและเขียนตัวโน้ตเพลงไทยและเพลงสากลให้ถูกต้อง เป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในการฝึกขับร้อง และบรรเลง เครื่องดนตรี	4	20
4	บรรเลงเพลงนำฟัง	ศ 2.1ป.5/4 ศ2.1ป.5/6	การใช้เครื่องดนตรีในกิจกรรมทางดนตรีต่างๆ ควรเลือกใช้ให้เหมาะสม รวมทั้งใช้วิธีการในการบรรเลงจังหวะและทำนองที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความไพเราะ	4	20
5	ขับขานเสียงเพลง	ศ 2.1ป.5/5 ศ2.1ป.5/7	การขับร้องเพลงไทย เพลงสากล เพลงไทยสากล การร้องประสานเสียง หรือการร้องดนตรี ต้องมีหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสม จึงจะมีความไพเราะน่าฟัง	4	20
6	สัมพันธ์ดนตรี	ศ 2.2ป.5/1 ศ 2.2ป.5/2	ดนตรีมีคุณค่าและมีความสัมพันธ์กับประเพณีในวัฒนธรรมต่างๆ ถึงแม้ว่าจะมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน	2	10

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน

หน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน คือ หน่วยการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด เป็นเป้าหมายของหน่วย และองค์ประกอบภายในหน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด สารสำคัญ สารการเรียนรู้ ชิ้นงานหรือภาระงานที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ กิจกรรม การเรียนการสอนและเกณฑ์การประเมินผล ทุกองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ จะต้องเชื่อมโยงกับ มาตรฐาน / ตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายของหน่วย

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพราะเป็นส่วนที่นำมาตรฐานการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง นักเรียนจะบรรลุมาตรฐานหรือไม่ อย่างไร ขึ้นอยู่กับขั้นตอนนี้ (นุชนาถ ผ่องพุดิ, ม.ป.ป.)

องค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้

ลักษณะสำคัญขององค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ชื่อหน่วยการเรียนรู้
2. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด.....
3. สารสำคัญ / ความคิดรวบยอด.....
4. สารการเรียนรู้.....
 - สารการเรียนรู้แกนกลาง
 - สารการเรียนรู้ท้องถิ่น (ถ้ามี)
5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน.....
6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์.....
7. ชิ้นงาน / ภาระงาน.....
8. การวัดและประเมินผล.....
9. กิจกรรมการเรียนรู้.....
10. เวลาเรียน / จำนวนชั่วโมง

ลักษณะสำคัญขององค์ประกอบหน่วยการเรียนรู้

1. ชื่อหน่วยการเรียนรู้

การกำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้ ต้องสะท้อนให้เห็นถึงสาระสำคัญหรือประเด็นสำคัญ ในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ ดังนั้นชื่อหน่วยการเรียนรู้ควรมีลักษณะดังนี้ น่าสนใจ อาจเป็นประเด็นปัญหา ข้อคำถามหรือข้อโต้แย้งที่สำคัญสอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสังคมของผู้เรียนเหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

2. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด ที่นำมาจัดหน่วยการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันและนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันได้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

3. สาระสำคัญ / ความคิดรวบยอด

สาระสำคัญ / ความคิดรวบยอด ได้จากการวิเคราะห์แก่นความรู้แต่ละมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด รวมถึงสาระการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

4. สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามตัวชี้วัด ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้แกนกลางและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (ถ้ามี)

5. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

วิเคราะห์ที่ได้จากสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และทักษะ / กระบวนการตามธรรมชาติวิชา

6. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

วิเคราะห์ได้จากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จุดเน้นของเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้

7. ชิ้นงาน / ภาระงาน

ชิ้นงาน / ภาระงานที่กำหนดต้องสะท้อนถึงความสามารถของผู้เรียนจากการใช้ความรู้และทักษะที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องตามตัวชี้วัด

ชิ้นงานหรือภาระงาน อาจเป็นสิ่งที่ครูกำหนดให้ หรือครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกัน กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ชิ้นงาน/ภาระงานต้องแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นร่องรอยหลักฐานแสดงว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะถึงมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ ชิ้นงาน / ภาระงาน อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการจัดการเรียน การสอน และชิ้นงาน / ภาระงานรวบยอดที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนได้นำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้นั้นออกมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม

ชิ้นงาน เช่น รายงาน เรียงความ จดหมาย โคลง กลอน หนังสือเล่มเล็ก แผนภาพ แผนผัง แผนภูมิ ภาพวาด กราฟ ตาราง งานประดิษฐ์ งานแสดงนิทรรศการ หุ่นจำลอง แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ

ภาระงาน เช่น การพูด / รายงานปากเปล่า การอภิปราย การอ่าน กล่าวรายงาน โต้เวที ร้องเพลง เล่นดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกาย ฯลฯ

งานที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างชิ้นงาน / ภาระงาน เช่น โครงงาน การทดลองการสาธิต ละคร ทัศนศิลป์ ฯลฯ

8. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผล ควรกำหนดให้ครอบคลุมทั้งระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลตลอดจนเกณฑ์การประเมินต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัดที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ ครูผู้สอนและผู้เรียนควรร่วมกันสร้างเกณฑ์การประเมินชิ้นงาน / ภาระงาน หรือการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพผู้เรียน

การประเมินชิ้นงาน เป็นการตัดสินใจว่าเมื่อผู้เรียนสร้างชิ้นงาน/ภาระงานในลักษณะที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรม (Performance Tasks) ในขณะที่เรียนรู้ว่าชิ้นงาน/ภาระงานนั้นมีคุณภาพหรือไม่ การประเมินดังกล่าวจึงต้องใช้เกณฑ์ที่กำหนดตามธรรมชาติของงานที่ปฏิบัติจึงเรียกว่า เกณฑ์การประเมิน หรือ ระดับคุณภาพ (Rubric) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

- (1) มีเกณฑ์ประเมินที่เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้
- (2) อธิบายลักษณะชิ้นงานหรือภาระงานที่คาดหวังได้อย่างชัดเจน

(3) มีคำอธิบายคุณภาพชิ้นงานที่ชัดเจนและบ่งบอกคุณภาพงานในแต่ละระดับทุกครั้ง ที่จบการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะต้องมีการบันทึกของตนเองว่า มีมาตรฐาน/ตัวชี้วัดในรายวิชาที่ครูสอนนั้น มีตัวชี้วัดใดบ้างที่สอนแล้วหรือยังไม่ได้สอน และถ้าสอนแล้วมีตัวชี้วัดใดบ้างที่นักเรียนผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินครูผู้สอนก็จะสามารถควบคุมหรือมองเห็นภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ชัดเจนขึ้นว่านักเรียนในชั้นมีความสามารถหรือจะต้องพัฒนาในตัวชี้วัดใดเพิ่มเติม

9. กิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ การที่ผู้เรียนจะบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงต้องจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมด้วยการนำเทคนิค / วิธีการจัดการเรียนรู้ซึ่งจะนำผู้เรียนไปสู่การสร้างชิ้นงาน / ภาระงาน และสอดแทรกด้วยการใช้ทักษะ (สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน) กระบวนการตามธรรมชาติวิชาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้

หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. เป็นกิจกรรมที่พัฒนานักเรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้
2. นำไปสู่การเกิดหลักฐานการเรียนรู้ ชิ้นงานหรือภาระงานที่แสดงถึงการบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีของนักเรียน
3. นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. เป็นกิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ
5. มีความหลากหลายและเหมาะสมกับนักเรียนและเนื้อหาสาระ
6. สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
7. ช่วยให้นักเรียนเข้าสู่แหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่หลากหลาย
8. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีศักยภาพ ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดที่กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ไว้แล้วนั้น ครูผู้สอนต้องคิดทบทวนย้อนกลับว่ามีกระบวนการ หรือขั้นตอนกิจกรรม ตั้งแต่ต้นจนจบอย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนมีขั้นตอนการพัฒนา

ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถต่าง ๆ รวมถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ และเกิดหลักฐานของการเรียนรู้ที่กำหนด

10. เวลาเรียน / จำนวนชั่วโมง

เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะต้องวิเคราะห์ความเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจำนวนมาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัดที่ปรากฏในหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างรายวิชา

รูปแบบของหน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่.....

ชื่อหน่วยการ

เรียนรู้.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้..... รหัส-ชื่อรายวิชา.....

ชั้น.....ภาคเรียนที่.....เวลา.....ชั่วโมง

ผู้สอน.....

โรงเรียน.....

มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

.....

.....

.....

ตัวชี้วัด

1.

2.

มาตรฐานการเรียนรู้

สาระสำคัญ

สาระการเรียนรู้

ความรู้

ทักษะ / กระบวนการ

คุณลักษณะ

ชิ้นงานหรือภาระงาน

การประเมินผล

ประเด็น การประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ปรับปรุง

กิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

สื่อการเรียนรู้

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการสอนปัจจุบันเรียกว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากคำว่าแผนการสอนนั้นทำให้ครูเข้าใจคลาดเคลื่อนส่งผลทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยครูป้อนความรู้ให้นักเรียนฝ่ายเดียว ทำให้นักเรียนขาดทักษะหลาย ๆ ด้าน เช่น ทักษะด้านการคิด วิเคราะห์ ด้านการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนจากครู คือ ผู้สอนมาเป็นครู คือ ผู้อำนวยการในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน เปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนมาเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นให้นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นจากคำว่า แผนการสอน จึงเปลี่ยนมาเรียนแผนการจัดการเรียนรู้ แต่ก็ยังมีนักวิชาการหลายท่านยังใช้คำว่า แผนการสอนอยู่ ดังนั้นคำว่าแผนการสอนกับแผนการจัดการเรียนรู้จึงหมายถึงเรื่องเดียวกัน ซึ่งกรมวิชาการ ได้กำหนดว่า แผนการจัดการเรียนรู้ ก็คือ แผนการสอนนั่นเอง แต่เป็นแผนที่เน้นให้นักเรียนได้พัฒนาการเรียนของตนเองด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย มีครูคอยแนะนำหรือจัดแนวทางการเรียนรู้แก่นักเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จัก ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยข้อมูล และสังเคราะห์เป็นความรู้ของตนเอง นักเรียนจะอ่าน

หนังสือ จดบันทึก และควรจะได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เรียนรู้จากครู วิทยากร
ท้องถิ่น จากสถานที่จริง ในชุมชน จากสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ ซีดีรอม วิดีทัศน์ ซึ่งเป็นแผนการจัดการ
เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นต้น

การจัดทำแผนการเรียนรู้ เป็นผลต่อเนื่องมาจาก หลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำ
คำอธิบายรายวิชา และมาดำเนินการวางแผนการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนในการจัดทำหน่วย
การเรียนรู้ แล้วจัดทำแผนการเรียนรู้ต่อเนื่องกันไป ด้วยเหตุผลที่ว่า การจัดทำแผนการเรียนรู้ควร
ทำล่วงหน้าสัปดาห์ต่อสัปดาห์ไม่ต้องวางแผนภาพรวมเหมือนการวางแผนระยะยาว ซึ่งแผนการ
เรียนรู้นั้นสามารถปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา รวมทั้งการจัดทำ
แผนการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจของครูเพราะต้องทำอย่างละเอียด สอดคล้องและเหมาะสมกับระดับ
ของผู้เรียนด้วยกระบวนการที่เป็นรูปธรรม

ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2543, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า
แผนการสอน หมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการ
สอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครู
พัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 409) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า
แผนการจัดการเรียนรู้ (Lesson Plan) เป็นวัสดุหลักสูตรที่ควรพัฒนามาจากหน่วยการเรียนรู้
(Unit Plan) ที่กำหนด ไว้ เพื่อให้การจัดการสอบบรรลุเป้าประสงค์ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของ
หลักสูตร หน่วยการเรียนรู้จึงเปรียบเสมือนโครงร่าง หรือพิมพ์เขียวที่กล่าวถึงประสบการณ์การ
เรียนรู้ตามหัวข้อการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดผลที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ส่วนแผนการ
เรียนรู้จะแสดงการจัดการเรียนรู้ตามบทเรียน (Lesson) และประสบการณ์การเรียนรู้เป็นรายวัน
หรือรายสัปดาห์ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการจัดประสบการณ์
การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม

กรมวิชาการ (2546, หน้า 1 - 2) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า
แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนซึ่งครูเตรียมการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียน โดยวางแผนการ
จัดการเรียนรู้ แผนการใช้สื่อการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ แผนการวัดผลประเมินผลโดยการ

วิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งยึดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ที่กำหนดอันสอดคล้อง กับมาตรฐานการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546, หน้า 213) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนการเรียนรู้ เป็นคำใหม่ที่นำมาใช้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เหตุที่ใช้คำ “แผนการจัดการเรียนรู้” แทนคำ “แผนการสอน” เพราะต้องการให้ผู้สอนมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่บ่งไว้ในมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2544 ที่กล่าวไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด”

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549, หน้า 58) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ คือ แผนการเตรียมการสอนหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบและจัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

โดยสรุป แผนการเรียนรู้เป็นเอกสารทางวิชาการที่ครูผู้สอนได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้มีคุณภาพ และการเรียนรู้เป็นไปตามจุดประสงค์ หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนด

ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดแผนการเรียนรู้จะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ, 2549, หน้า 2)

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิควิธีการสอน การเรียนรู้สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานกัน ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ
2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การวัดผลประเมินผล
3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับครูผู้สอนที่สอนแทน นำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจเป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป
4. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของผู้สอน สามารถนำไปเป็นผลงานทางวิชาการได้

ประโยชน์ของแผนการเรียนรู้ คือ เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีแบบแผนก่อน ดำเนินการสอนย่อมทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากกว่าที่ไม่มีการเตรียมการล่วงหน้าทำให้ผู้สอน ผู้บริหาร และผู้นิเทศได้ทำหน้าที่ของตนเองให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอน และส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ผลที่น่าพอใจ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546, หน้า 213-216)

ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 409) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า การวางแผนจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนทราบว่า ในแต่ละสัปดาห์หรือแต่ละชั่วโมงผู้สอนควร จะสอนรายวิชาใด ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ครอบคลุมเรื่องราวอะไรบ้าง รวมทั้งการสำรวจสภาพ ปัญหาต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้และสามารถทำการประเมินผล ผู้เรียนทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ได้ตามเป้าหมาย

แผนการจัดการเรียนรู้ มีความสำคัญ ดังนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2543, หน้า 2)

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิควิธีการสอน การเรียนรู้สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานกันประยุกต์ให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม
 2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน การ เลือกลงสื่อ การวัดผลประเมินผล
 3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับครูผู้สอนที่สอนแทน นำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจเป็น หลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการ จัดการเรียนการสอนต่อไป
 4. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของผู้สอน สามารถนำไปเป็นผลงานทางวิชาการได้
- แผนการเรียนรู้ทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผลการเรียนรู้มีคุณภาพ เพราะการทำแผนการเรียนรู้นั้นครูผู้สอนได้เตรียมการล่วงหน้าด้วยตนเอง จึงมีแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับ วัยและความสนใจของผู้เรียน การเตรียมตัวล่วงหน้าโดยการจัดทำแผนการเรียนรู้ทำให้ครูมีความ

มั่นใจในการสอน ผู้บริหารมีแนวทางในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้ยังเป็นผลงานทางวิชาการที่น่าเชื่อถือได้ จึงเป็นประเด็น ดังนี้

(1) เป็นเครื่องมือประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด

(2) เป็นเครื่องมือสำหรับผู้ปฏิบัติการสอนแทนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสาระที่กำหนดได้อย่างเหมาะสม

(3) เป็นเครื่องมือวัดประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อทราบความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมแต่ละเนื้อหา และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(4) ช่วยให้ผู้สอนมีโอกาสศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อประกอบการเขียนแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหา และผู้เรียน

(5) ช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

(6) ช่วยให้ผู้สอนได้ทบทวนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

(7) เป็นหลักฐานทางวิชาการในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

โดยสรุป แผนการจัดการเรียนรู้ทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผลการเรียนรู้มีคุณภาพ เพราะการทำแผนการจัดการเรียนรู้นั้นครูผู้สอนได้เตรียมการล่วงหน้าด้วยตนเอง จึงมีแผนการจัดการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน การเตรียมตัวล่วงหน้าโดยการจัดทำแผนการเรียนรู้ทำให้ครูมีความมั่นใจในการสอน ผู้บริหารมีแนวทางในการนิเทศการจัดการเรียนการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้ยังเป็นผลงานทางวิชาการที่น่าเชื่อถือได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องเป็นแผนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้ (ประภัสรา โคตะขุน, ม.ป.ป.)

1. มีการวิเคราะห์หลักสูตร จัดทำตารางวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา หรือวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ จัดทำกำหนดการสอนหรือโครงการสอน และจัดทำหน่วยการเรียนรู้

2. มีการวิเคราะห์ผู้เรียน โดยการจัดกลุ่มผู้เรียนตามความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด แล้วนำไปเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามศักยภาพของผู้เรียนเพื่อเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. มีความละเอียด ชัดเจน มีหัวข้อและส่วนประกอบต่าง ๆ ครอบคลุมตามศาสตร์ของการสอนโดยสามารถตอบคำถามต่อไปนี้

3.1 สอนอะไร (หน่วย หัวเรื่อง ความคิดรวบยอดหรือสาระสำคัญ)

3.2 เพื่อจุดประสงค์อะไร (จุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งควรเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)

3.3 ด้วยสาระการเรียนรู้อะไร (เนื้อหา/โครงร่างเนื้อหา)

3.4 ใช้วิธีการใด (กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ)

3.5 ใช้เครื่องมืออะไร (วัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งการเรียนรู้)

3.6 ทราบได้อย่างไรว่าประสบความสำเร็จ (การวัดผลและประเมินผล)

4. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เน้นคุณธรรม จริยธรรม และมีการบูรณาการตามความเหมาะสม เช่น

4.1 จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมสาระ/เนื้อหาและเป็นจุดที่พัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการและเจตคติ

4.2 กิจกรรมการเรียนรู้ ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหา/สาระ มีการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน มีการบูรณาการเน้นการคิด (ทักษะการคิด ลักษณะการคิด และกระบวนการคิด) การฝึกทักษะ การปฏิบัติจริง และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

4.3 วัสดุอุปกรณ์ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ควรสอดคล้องสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ มีการกำหนดสื่อ/นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กิจกรรมการเรียนรู้ วัสดุและความสามารถของผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือก จัดทำและจัดทำสื่อ/แหล่งการเรียนรู้

4.4 การวัดผลและประเมินผล ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ มีการวัดผลตามสภาพจริง ให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

5. มีความสมบูรณ์ถูกต้อง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ

6. แผนการเรียนรู้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

องค์ประกอบสำคัญของแผนการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้สามารถเขียนได้ทั้งแบบความเรียงและแบบตาราง แต่ความสำคัญของรูปแบบไม่ใช่อยู่ที่รูปแบบการเขียนซึ่งสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม แต่ประเด็นที่จำเป็นของแผนการเรียนรู้คือการความสอดคล้องของรายละเอียดตามองค์ประกอบของแผนการเรียนรู้ ดังที่จะกล่าวดังต่อไปนี้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546, หน้า 213 - 216)

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วยรายละเอียดทั่วไป ได้แก่ ชื่อหลักสูตร ประเภทวิชา สาขาวิชา รหัสวิชา ชื่อวิชา หน่วยกิต จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ จุดประสงค์รายวิชา มาตรฐานรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา

ส่วนที่ 2 โครงสร้างการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ตารางวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา และการกำหนดหน่วยการเรียนรู้และเวลาที่ใช้

ส่วนที่ 3 แผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย สารระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สารการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และบันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนการจัดการทำแผนการจัดการเรียนรู้

1. วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อประโยชน์ในการกำหนดหน่วยการเรียนรู้และรายละเอียดของแต่ละหัวข้อของแผนการเรียนรู้
2. วิเคราะห์จุดประสงค์รายวิชาและมาตรฐานรายวิชา เพื่อนำมาเขียนเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ เจตคติและค่านิยม
3. วิเคราะห์สารการเรียนรู้ โดยเลือกและขยายสาระที่เรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น รวมทั้งวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน
4. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ (กิจกรรมการเรียนรู้) โดยเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. วิเคราะห์กระบวนการประเมินผล โดยเลือกใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
6. วิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ โดยคัดเลือกสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ ทั้งในและนอกห้องเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้

การจำแนกจุดประสงค์การเรียนรู้

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นความสามารถทางสมอง หรือความรู้ในเนื้อหาวิชาหลักการหรือทฤษฎีพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ด้านนี้สามารถวัดได้จากการให้ผู้เรียนแจกแจงความรู้ เขียนรายการสิ่งที่รู้จักตัวอย่าง ประยุกต์กฎต่าง ๆ ที่เรียนไป หรือวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นต้น พฤติกรรมตามระดับการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยแบ่งไว้ 6 ชั้น ซึ่งการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นไปต้องอาศัยระดับการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าเสมอ

ตารางที่ 6.2 ระดับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย

ระดับพฤติกรรม	ตัวอย่างคำกริยาที่ใช้
1. ความรู้ความจำ ความสามารถในการจดจำสิ่ง ที่เรียนมาแล้ว อาจเป็นข้อมูลง่าย ๆ จนถึงทฤษฎี	บอกคุณสมบัติ จับคู่ เขียนลำดับ อธิบาย บรรยาย ชี้ดเส้นใต้ จำแนก ระบุ
2. ความเข้าใจ ความสามารถในการจับใจความ การแปลความหมาย การสรุป หรือขยายความ	แปลความหมาย อธิบาย ขยายความ สรุป ความยกตัวอย่าง บอกความแตกต่าง เรียบเรียง เปลี่ยน
3. การนำไปใช้ ความสามารถในการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่	แก้ปัญหา สาธิต ทำนายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เปลี่ยนแปลง คำนวณ ปรับปรุง ผลิต ซ่อม
4. การวิเคราะห์ ความสามารถในการแยกสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อยเหล่านั้นได้	เขียนโครงร่าง แยกแยะ จัดประเภท จำแนก ให้เห็นความแตกต่าง บอกเหตุผล ทดลอง
5. การสังเคราะห์ ความสามารถในการรวบรวม ส่วนย่อย ๆ เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างใหม่	รวบรวม ออกแบบ จัดระเบียบ สร้าง ประดิษฐ์ วางหลักการ
6. การประเมิน ความสามารถในการวินิจฉัยคุณค่าของสิ่งต่างๆโดยมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน	วัดผล เปรียบเทียบ ตีค่า ลงความคิดเห็น วิจารณ์

2.ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านจิตพิสัยเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เน้นหนักในด้านความสนใจ เจตคติ ค่านิยม อารมณ์และความประทับใจซึ่งวัดได้โดยการสังเกต แต่บางเรื่องก็ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง การระบุพฤติกรรมที่คาดหวังให้ผู้เรียนแสดงออกนั้น ต้องอาศัยการรวบรวมพฤติกรรมที่ชี้ถึงความรู้สึก เจตคติและค่านิยมของตนเองและผู้อื่น แล้วนำมาใช้ในการกำหนดเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังพฤติกรรม ตามระดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยแบ่งไว้ 5 ชั้น

ตารางที่ 6.3 ระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย

ระดับพฤติกรรม	ตัวอย่างคำกริยาที่ใช้
1. การรับรู้ การยอมรับความคิด กระบวนการหรือสิ่งเร้าต่าง ๆ	เลือก ชี้ ติดตาม ยอมรับ
2. การตอบสนอง ความเต็มใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้	อภิปราย เลือก เขียนชื่อกำกับ
3. การเห็นคุณค่า ความรู้สึกนิยมพอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดการปฏิบัติตามสิ่งที่นิยม	อภิปราย ริเริ่ม เลือก แสวงหา ประพฤติตามนำมาใช้
4. การจัดระบบค่านิยม การนำเอาคุณค่าต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้มาผสมผสานและจัดระบบเข้าด้วยกันเพื่อเสริมสร้างระบบคุณค่าขึ้นภายในตนเอง	จำแนก จัดลำดับ จัดระเบียบ ผสมผสาน
5. การกำหนดคุณลักษณะ การนำค่านิยมที่จัดระบบแล้วมาปฏิบัติจนเป็นนิสัยเฉพาะตน	สนับสนุน ต่อต้าน ใช้เหตุผล แสดงออก ชักชวน

3.ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางกาย เน้นหนักด้านการวางท่าทางให้ถูกต้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติงานแต่ละชนิด สามารถระบุพฤติกรรมที่แสดงออกได้จากการตีความทักษะหรือการปฏิบัติออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งสังเกตได้จากความถูกต้องแม่นยำ ความว่องไว คล่องแคล่ว และสม่ำเสมอ พฤติกรรมตามระดับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยแบ่งไว้ 5 ชั้น

ตารางที่ 6.4 ระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย

ระดับพฤติกรรม	ตัวอย่างคำกริยาที่ใช้
1. การรับรู้ รับรู้ในสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ โดยผ่านประสาทสัมผัส	สังเกต รู้สึก สัมผัส ตรวจสอบ
2. การเตรียมพร้อม การเตรียมตัวให้พร้อม ทางสมอง ทางกายและจิตใจ	แสดงท่าทาง ตั้งท่าเข้าประจำที่
3. การปฏิบัติงานโดยอาศัยผู้แนะ/เลียนแบบ การทำตามตัวอย่าง การลองผิดลองถูก	เลียนแบบ ทดลอง ผึกหัด
4. การปฏิบัติงานได้เอง/คล่อง ปฏิบัติได้เอง อย่างถูกต้อง เรียบร้อย มีประสิทธิภาพ	สาธิต ผลิต แก้ไข ทำได้สำเร็จด้วยตนเอง ทำงานได้เร็วขึ้น
5. การปฏิบัติงานด้วยความชำนาญ/ทำงานใหม่ ได้ ปฏิบัติงานด้วยความคล่องแคล่ว เหมือนอัตโนมัติสามารถทำงานใหม่ได้	ทำงานด้วยความกระฉับกระเฉง จัดระบบ ควบคุมการทำงานแนะแนวทาง

ทิมา (กรองโต อุณหสูต, ม.ป.ป.)

ตัวชี้วัด ผลลัพธ์การเรียนรู้ หรือจุดประสงค์ทั่วไปเป็นจุดประสงค์ที่เขียนไว้อย่างกว้าง ๆ ทำให้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปด้านใดบ้าง หลังจากได้ผ่านการเรียนการสอนไปแล้ว ใช้คำกริยาที่ไม่เฉพาะเจาะจง ไม่จำเป็นต้องเป็นคำกริยาหรือพฤติกรรมที่แสดงได้ ซึ่งโดยทั่วไปก็มาจากคำอธิบายรายวิชา ในการเขียนวัตถุประสงค์ปลายทาง จึงเป็นการตั้งพฤติกรรมที่คาดหวังจากคำอธิบายรายวิชา ออกมากำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนการสอน

จุดประสงค์ทั่วไป

ผลลัพธ์การเรียนรู้หรือจุดประสงค์ทั่วไป คือ จุดประสงค์ที่เป็นเป้าหมายสำคัญที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนรู้แต่ละเรื่องหรือแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ลักษณะของจุดประสงค์ทั่วไปมีดังนี้

1. ตอบสนองพฤติกรรมสำคัญของจุดหมายหลักสูตร จุดประสงค์สาขาวิชา มาตรฐานวิชาชีพ สาขาวิชา/สาขางาน จุดประสงค์รายวิชาและมาตรฐานรายวิชา
2. สะท้อนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เป็นผลจากการเรียนรู้ โดยครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความคิดความสามารถในการปฏิบัติ เจตคติและกิจนิสัยที่พึงประสงค์
3. การเขียนจุดประสงค์ทั่วไป จะใช้คำกริยากว้าง ๆ โดยเขียนเป็นข้อ ๆ แต่น้อยข้อ ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามคำอธิบายรายวิชา เช่น เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก เห็นคุณค่า สามารถ เป็นต้น

ประโยคของจุดประสงค์ทั่วไป

ประธาน + กริยารวม ๆ + เรื่องที่จัดการเรียนรู้ (หัวข้อใหญ่ที่ 1..2..3) + เกณฑ์กว้าง ๆ
 เช่น 1. ผู้เรียน + ประดิษฐ์ + เครื่องแขวนจากเปลือกหอย + ได้
 2. ผู้เรียน + หา + ปริมาตรดินถม + ได้
 3. ผู้เรียน + เขียน + สมการการสมดุล + ได้

พฤติกรรมบ่งชี้ผลลัพธ์ หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเป็นจุดประสงค์บ่งชี้พฤติกรรมเฉพาะเจาะจงว่าหลังการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดได้ เช่น บอกได้ เล่าได้ อธิบายได้ ตอบคำถามได้ คำกริยาที่ใช้ จึงเป็นคำกริยาที่สามารถสังเกตเห็นได้ทันที หลักในการเขียนวัตถุประสงค์นี้จึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมที่คาดหวัง หมายถึง สิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนหลังการเรียนการสอน ซึ่งต้องระบุเป็นคำกริยาที่สามารถสังเกตได้
2. เงื่อนไข หมายถึง ขอบเขตหรือข้อตกลงของการเกิดพฤติกรรมนั้น ว่าที่ไหน เมื่อไร เวลาใด
3. เกณฑ์ หมายถึง ผลของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจระบุได้เป็น 3 ลักษณะ คือ เกณฑ์เชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ถ้าเกณฑ์เชิงปริมาณจะเป็นการกำหนดเป็นตัวเลข เช่น จำนวน ร้อย

ละ สัตส่วน เป็นต้น ถ้าเป็นเกณฑ์เชิงคุณภาพ จะเป็นคำที่บอกคุณภาพโดยมากใช้คำว่า ได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสม

จุดประสงค์การเรียนรู้/เชิงพฤติกรรม

จุดประสงค์การเรียนรู้ หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์นำทาง หรือจุดประสงค์เฉพาะ คือ จุดประสงค์ที่วิเคราะห์ออกมาจากจุดประสงค์ทั่วไป โดยกำหนดพฤติกรรมสำคัญที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียนในการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้

ลักษณะของจุดประสงค์การเรียนรู้/เชิงพฤติกรรม มีดังนี้

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั่วไปโดยแตกย่อยออกมาจากจุดประสงค์ทั่วไป และแสดงถึงรายการพฤติกรรมคาดหวังที่จะทำให้การเรียนรู้บรรลุตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ทั่วไป
2. แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนหลังจบการเรียนรู้ในเรื่องหรือหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ
3. การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้สอนควรพิจารณาโดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
 - 3.1 ควรเขียนให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย แต่การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมด้านจิตพิสัยนั้นอาจทำได้ยากเพราะผู้สอนไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง ในกรณีนี้ถ้าไม่สามารถเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม อาจเขียนเป็นจุดประสงค์เฉพาะ เช่น ใช้คำว่า บอกคุณค่า บอกประโยชน์เพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้เรียนว่ามีความตระหนักหรือเห็นถึงคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ
 - 3.2 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องมีลักษณะชัดเจน รัดกุม ไม่คลุมเครือ เพื่อให้สามารถเข้าใจได้ตรงกัน และสามารถสังเกตได้หรือวัดได้
 - 3.3 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สมบูรณ์จะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ พฤติกรรมที่คาดหวัง สถานการณ์/เงื่อนไข และเกณฑ์ อธิบายได้ดังนี้ พฤติกรรมที่คาดหวัง โดยแต่ละข้อจะต้องระบุพฤติกรรมที่คาดหวังเพียง 1 พฤติกรรมและควรพิจารณาเลือกคำกริยาที่แสดงพฤติกรรมที่คาดหวังให้ถูกต้องตามระดับขั้นของพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน สังเกตได้ เช่น อ่าน เล่าเรื่อง อธิบาย บอก ชี้ หยิบ เลือก ตอบ สรุป ทำ เขียน ฟัง ปฏิบัติ จับใจความ ฯลฯ สถานการณ์/เงื่อนไข ที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ได้แก่ โอกาสหรือสภาพ ทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมา เช่น เมื่อกำหนดข้อความให้ เมื่อฟังโฆษณาแล้ว หลังจากฟังเพื่อนเล่านิทานแล้ว อ่านในใจจากบทเรียนแล้ว และเกณฑ์หรือระดับความสามารถที่ผู้เรียนแสดงออกมาขั้นต่ำสุดที่จะยอมรับได้

ว่าผู้เรียนเกิดความรู้จริง นั่นคือ ผ่านหรือไม่ผ่านจุดประสงค์ เช่น ทำได้ทุกข้อ อ่านได้ถูกต้อง เขียนคำให้ได้ 8 ใน 10 คำ บรรยายภาพได้

บางกรณีอาจจะเว้นการเขียนสถานการณ์/เงื่อนไขไว้ในฐานะที่เข้าใจกัน หากพิจารณาว่าจุดประสงค์นั้นสมบูรณ์พอ หรือไม่ระบุเกณฑ์ของพฤติกรรมโดยนำไปกำหนดไว้ในเกณฑ์ การประเมินแทน นอกจากนี้ควรละเว้นการเขียนส่วนขยายที่ไม่จำเป็นด้วย ตัวอย่างเช่น

หลังจากศึกษาเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” แล้ว ผู้เรียนสามารถอธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง โดยไม่ต้องเปิดตำรา

สามารถติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ตามคู่มือได้อย่างคล่องแคล่ว ในเวลา 5 นาที

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถยกตัวอย่างเครื่องมือการเกษตรได้อย่างน้อย 10 ชนิด

การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจะเขียนเป็นข้อ ๆ เรียงตามลำดับพฤติกรรมที่เกิดก่อน จำนวนข้อจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์รายวิชา มาตรฐานรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา รวมทั้งเวลาที่กำหนดในการจัดการเรียนรู้แต่ละเรื่อง/หน่วยการเรียนรู้

ประโยคของจุดประสงค์การเรียนรู้/เชิงพฤติกรรม

พฤติกรรม (กริยา) + เรื่องย่อยที่จะจัดการเรียนรู้ (หัวข้อรองที่ 1..2..3) + เกณฑ์ เช่น

1. เลือก + เปลือกหอยที่จะนำมา + ประดิษฐ์เครื่องแขวน + ได้อย่างเหมาะสม
2. ออกแบบ + เครื่องแขวน + ได้ภายในเวลาที่กำหนด
3. บอก + ขั้นตอนการประดิษฐ์เครื่องแขวนด้วยเปลือกหอย + ได้ถูกต้อง
4. อภิปรายถึง + ประโยชน์ของเปลือกหอย + ได้อย่างน้อย 3 ประการ
5. คำนวณ + ปริมาตรดินถม + ได้ถูกต้อง
6. บอกขั้นตอน + การเขียนสมการการสมดุล + ได้ถูกต้อง

ตารางที่ 6.5 ตัวอย่างการเขียนจุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์การเรียนรู้/เชิงพฤติกรรม

จุดประสงค์ทั่วไป	จุดประสงค์การเรียนรู้/เชิงพฤติกรรม
ด้านพุทธิพิสัย 1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชีวิตกับสิ่งแวดล้อม	1.1 อธิบายความสัมพันธ์ของชีวิตกับสิ่งแวดล้อมได้
ด้านทักษะพิสัย 2. เพื่อการมีส่วนร่วมและมีทักษะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	2.1 มีการจัดจำแนกการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้
ด้านจิตพิสัย 3. เพื่อสร้างจิตสำนึก ความตระหนักและความรับผิดชอบในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3.1 จิตอาสาในการช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ 3.2 บอกคุณค่าความสำคัญของอนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างถูกวิธีได้

ที่มา (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ม.ป.ป.)

สาระการเรียนรู้/เนื้อหา หมายถึง สาระของความรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้ศึกษาในเวลาเรียนขณะนั้น การเขียนเนื้อหา อาจเขียนเพียงหัวข้อเรื่องหรือเค้าโครงเท่านั้น ไม่ต้องระบุรายละเอียดทั้งหมด แต่ควรเขียนเรียงลำดับความเข้าใจจากง่ายไปยากหรือให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกับกิจกรรมการเรียนการสอน มีแนวการเขียนสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหา ดังนี้

- เขียนให้สอดคล้องกับสาระและจุดประสงค์
- กำหนดเนื้อหาของการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งให้เหมาะสมกับระยะเวลาและความสามารถของผู้เรียน
- เขียนเนื้อหาแบบย่อโดยสรุป เป็นหัวข้อหรือเป็นประเด็น หากมีเนื้อหามากให้ทำ เป็นใบความรู้ระบุไว้ในภาคผนวกท้ายแผนการจัดการเรียนรู้
- เขียนเนื้อหาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามลำดับ หากแบ่งเป็นหัวข้อย่อยได้ควรแบ่งเพื่อความชัดเจนในการวางแผนประกอบการจัดการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการเขียนขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาและจุดประสงค์นั้น โดยยึดขั้นตอนในการดำเนินการเรียนการสอนเป็นหลักการ เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการสอน การสรุปบทเรียนว่าในแต่ละขั้นตอนบทบาทของผู้สอนทำอะไรและผู้เรียนทำอะไร โดยกำหนดไว้เป็นข้อ ๆ ได้ มีแนวทางการเขียน ดังนี้

1. เขียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา หรือการปฏิบัติ
2. เขียนตามลำดับขั้นตอน การจัดการเรียนรู้หรือเขียนโดยแบ่งเป็นขั้น ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นดำเนินการสอน และขั้นสรุปบทเรียน โดยเขียนเป็นข้อความเรียงตามขั้นตอนของการจัดการเรียน การเรียนรู้ในแต่ละขั้นหากขั้นใดมีกิจกรรมเดียวไม่ต้องลำดับข้อ
3. เขียนโดยระบุให้รู้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้น ใครเป็นผู้มีบทบาทระหว่างครู ผู้เรียน หรือทั้งสองฝ่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นต้น
4. ไม่ควรบรรยายละเอียดของคำพูดว่าจะพูดว่าอะไรเพราะไม่สามารถกำหนดคำพูดของผู้เรียนได้ อาจมีการกำหนดคำถามไว้สำหรับถามผู้เรียนลงในกิจกรรมการเรียนรู้ได้

สื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ หมายถึง วัสดุและอุปกรณ์ที่ผู้สอนและผู้เรียนใช้ประกอบการเรียนการสอนเรื่องนั้น ๆ จะต้องระบุให้ชัดเจน สามารถหยิบใช้ได้ทันที มีแนวการเขียนสื่อ/อุปกรณ์/แหล่งเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. ระบุสื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้
2. ระบุเฉพาะสื่อที่ต้องใช้จริงในการจัดการเรียนรู้
3. ระบุชนิดและรายละเอียดของสื่อการเรียนรู้เช่น รูปภาพพยางค์ แผนภูมิ เพลงคุณธรรม สื่อบันทึกภาพและเสียง เรื่องชีวิตในบ้าน
4. กรณีที่เป็นสื่อที่ใช้เพื่อการทำกิจกรรมเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลให้ระบุจำนวนขึ้นต่อกลุ่มหรือต่อรายบุคคล
5. ไม่ควรระบุสิ่งที่มีอยู่แล้วอย่างถาวรในห้องเรียน อาทิเช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ เป็นต้น
6. การระบุแหล่งเรียนควรระบุแหล่งที่หลายกหลายอาจเป็นสถานที่ บุคคลหรือสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

การวัดและประเมินผล หมายถึง การวัดผลที่ระบุไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอน/ การเรียนรู้ นั้น เป็นการระบุวิธีการวัดและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดในการสอนครั้งนั้น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณเพื่อนำไปใช้ในการประเมินว่าผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้ตาม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้เพียงใด และควรนำไปปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดสำหรับการเรียนการสอน
วิธีการอาจใช้จากสิ่งต่อไปนี้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การทำข้อสอบ การซักถาม การตอบ
คำถาม เป็นต้น

การระบุการประเมินผลในแผนการจัดการเรียนการสอน/การเรียนรู้ อาจระบุเป็น
คำตอบของการวัดผลในเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ ซึ่งต้องประเมินหลังได้วัดผลแล้ว

การเขียนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นการกระทำ เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
ตามจุดประสงค์เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม การตรวจผลงาน การทดสอบ เป็นต้น
ส่วนการประเมินผลเป็นการกำหนดค่าหรือตัดสินสิ่งที่วัดเช่น ผ่าน-ไม่ผ่าน ดี-ปานกลาง-อ่อน หรือ
กำหนดค่าเป็นระดับ 4 3 2 1 0 เป็นต้น แนวทางการเขียนมีดังนี้

1. ระบุการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2. ระบุการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ว่าจะใช้วิธีการอย่างไร
3. ระบุเนื้อหาที่ต้องการวัดและประเมินผล
4. ระบุเครื่องมือที่จะใช้วัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ตัวอย่างการเขียนวิธีการวัดและประเมินผล

ทดสอบความเข้าใจในการอ่าน	แบบทดสอบการอ่าน
สังเกตความสนใจในการเรียน	แบบสังเกตความสนใจ
สังเกตการณ์ออกเสียงคำควบกล้ำ	แบบประเมินการออกเสียง
สอบถามวิธีการดูแลรักษาเครื่องมือ	แบบสอบถาม

บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ เป็นการบันทึกการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวม โดยระบุข้อดี
ข้อเสีย ตลอดจนปัญหาทั้งในส่วนของผู้เรียนและผู้สอน ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนา
แผนการจัดการเรียนการสอน/การเรียนรู้ในโอกาสต่อไป รวมถึงการพัฒนาการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อ
การแก้ปัญหาหรือการพัฒนานวัตกรรม ทักษะหรือด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชา ศ15101 ศิลปะ(ดนตรี) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

รายวิชา ศ 15101 ศิลปะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 พื้นฐานการดนตรี

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

เรื่อง การสื่ออารมณ์ของบทเพลงด้วยองค์ประกอบดนตรี

1 ชั่วโมง

1. สาระสำคัญ/ความคิดรวบยอด

องค์ประกอบทางดนตรีเป็นส่วนสำคัญในการสื่ออารมณ์ของบทเพลง ทำให้บทเพลงมีความไพเราะและน่าฟัง

2. ตัวชี้วัด/จุดประสงค์การเรียนรู้

- 1) ศ 2.1ป.5/1 ระบุองค์ประกอบดนตรีในเพลงที่ใช้ในการสื่ออารมณ์จุดประสงค์การเรียนรู้
 - 1) ระบุองค์ประกอบของดนตรีไทยได้
 - 2) ระบุองค์ประกอบของดนตรีสากลได้

3. สาระการเรียนรู้

- 1) การสื่ออารมณ์ของบทเพลงด้วยองค์ประกอบดนตรี

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

- 4.1 ความสามารถในการสื่อสาร
- 4.2 ความสามารถในการคิด
 - 1) ทักษะการระบุ
 - 2) ทักษะการนำความรู้ไปใช้
- 4.3 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ใฝ่เรียนรู้

6. กิจกรรมการเรียนรู้

วิธีสอนแบบ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด

2. ครูนำนักเรียนสนทนาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางดนตรี แล้วให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่า ดนตรีจะมีความไพเราะน่าฟัง จะต้องมีส่วนประกอบใดบ้าง โดยครูคอยกระตุ้นให้นักเรียน ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ 2 จัดการเรียนรู้

1. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน คละกันตามความสามารถ คือ เก่ง ปานกลาง ค่อนข้างเก่ง ปานกลางค่อนข้างอ่อน และอ่อน

2. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาความรู้เรื่อง องค์ประกอบทางดนตรี จากบทเรียน คอมพิวเตอร์ โปรแกรม Activinspire และห้องสมุด แล้วบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษาลงในแบบ บันทึกการอ่าน

3. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายความรู้เรื่อง องค์ประกอบทางดนตรี ในประเด็นที่กำหนดให้ ดังนี้

3.1 องค์ประกอบของดนตรีไทยมีอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด

3.2 องค์ประกอบของดนตรีสากลมีอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด

3.3 องค์ประกอบของดนตรีไทยและสากล มีความแตกต่างกันอย่างไร

โดยครูคอยกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

ขั้นที่ 3 สรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสรุปความรู้เรื่อง องค์ประกอบทางดนตรี

2. ครูแนะนำให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับ องค์ประกอบทางดนตรีประเภทอื่นๆ ต่อไป แล้วนำความรู้ที่ได้มาเล่าสู่กันฟัง (นอกเวลาเรียน)

ขั้นที่ 4 วัดและประเมินผล

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานในใบงานที่ 1.1 หน้าชั้นเรียน โดยครูและเพื่อนกลุ่มอื่น ร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง

2. ครูวัดและประเมินผลนักเรียนจากการทำแบบฝึกกิจกรรม ข้อ 1-2 จากแบบวัดฯ

3. นักเรียนตอบคำถามกระตุ้นความคิด

7. การวัดและประเมินผล

วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์
ตรวจแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	แบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	(ประเมินตามสภาพจริง)
ตรวจใบงานที่ 1.1	ใบงานที่ 1.1	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
ตรวจแบบบันทึกการอ่าน	แบบบันทึกการอ่าน	ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์
ประเมินการนำเสนอผลงาน	แบบประเมินการนำเสนอผลงาน	ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล	แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล	ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์
สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์
สังเกตความมีวินัย ใฝ่เรียนรู้ และ มุ่งมั่นในการทำงาน	แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์	ระดับคุณภาพ 2 ผ่านเกณฑ์

8. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

8.1 สื่อการเรียนรู้

- 1) ใบความรู้
- 2) แบบวัดและบันทึกผลการเรียนรู้ ดนตรี ป.5
- 3) บทเรียนคอมพิวเตอร์ โปรแกรม Activinspire
- 4) ใบงานที่ 1.1 เรื่อง องค์ประกอบทางดนตรี

8.2 แหล่งการเรียนรู้

- 1) ห้องสมุด

ใบงานที่ 1.1.

1.1 องค์ประกอบทางดนตรี

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกฟังเพลงที่ชื่นชอบ 1 เพลง แล้วนำเนื้อเพลงมาติดลงในกรอบ แล้ววิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรี และบันทึกข้อมูล

(ใส่เนื้อเพลง)

1. ชื่อเพลง.....
2. เพลงที่ฟังมีลักษณะดังต่อไปนี้
 - 1) จังหวะ ช้า ปานกลาง เร็ว
 - 2) ทำนอง มีระดับเสียงสูง-ต่ำของเสียงดนตรีร้อยเรียงกันค่อนข้างถี่ ทำให้มีเสียงกระชับ ไม่ยืด มีระดับเสียงสูง-ต่ำของเสียงดนตรีร้อยเรียงกันค่อนข้างห่าง ทำให้มีเสียงยืดยาวออกไป
 - 3) การประสานเสียง เสียงร้องและเสียงดนตรีผสมกลมกลืนกัน เสียงร้องและเสียงดนตรีไม่ผสมผสานกลมกลืนกัน
 - 4) รูปแบบ มีการร้องซ้ำ มีการร้องแบบวน อื่นๆ
3. นักเรียนชื่นชอบเพลงนี้ เพราะอะไร อธิบายเหตุผล

.....

.....

.....

ใบงานที่ 1.1 (เฉลย)

1.1 องค์ประกอบทางดนตรี

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกฟังเพลงที่ชื่นชอบ 1 เพลง แล้วนำเนื้อเพลงมาติดลงในกรอบ แล้ววิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรี และบันทึกข้อมูล

(ตัวอย่าง)

เพลง Too Much So Much Very Much

ศิลปิน : ธงไชย แมคอินไตย์

อัลบั้ม : อาสาสนุก

จากเป็นคนที่เคยเฉยชา ผ่านคืน ผ่านวันและเวลา ไม่ต้องการจะเวียนหัว หาเรื่องใส่ตัว
 จบมานานเจ็บเคยรักใคร เจอะมาจากไป ชักเคยตัว อยู่ตัวคนเดียว เหงาแป็บเดียวก็หลับไป
 เมื่อคนที่แข็งแรง พ้าเลยแกล้งให้เจอเธอดู กะลองคบแก้เซ็ง ใจเจ้ากรรมก็รักแบบไม่รู้

(* Loving You Too Much So Much Very Much Right Now ไม่รู้ว่าเจอเธอทำไมถึงยาว
 ชิลๆ ได้ใหม่ รู้ใหม่ดวงใจฉันปลิว รักเธอมากเกินมากไป มาก มาก มากมากมาย

But don't you so ซังกะตาย I hate to lie ไม่อยากจะน้ำตาออก My eyes

เมื่อจะเจอสิ่งที่ฉันกลัว ตื่นมากกับใจที่เต้นรัว ทุกสิ่งโทรมโทรมก็ดูสวย แม้เมฆหมอกมัว
 เมื่อคนที่แข็งแรง พ้าเลยแกล้งให้เจอเธอดู กะลองคบแป็บเดียว ใจเจ้ากรรมก็รักแบบไม่รู้ (ซ้ำ)

Too Much So Much Very Much จู๋จุ๋ฟ้าฝนเป็นใจ เปิดไปช่องไหนก็เริ่มดูชัด
 แรกแรกก็ดูงั้นงั้น พอดูอีกวันน่ารักซะมัด Love ซีน นางเอกเขาหลับ วอนผู้กำกับอย่าเพิ่งสั่งคัท
 Action จะย้ายไปอยู่บางรัก ออกจากบ้านเดิมที่อยู่บางพลัด บางจากอยู่มาทั้งชีวิต

1. ชื่อเพลง เพลง Too Much So Much Very Much

2. เพลงที่ฟังมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) จังหวะ ซ้ำ ปานกลาง เร็ว

2) ทำนอง มีระดับเสียงสูง-ต่ำของเสียงดนตรีร้อยเรียงกันค่อนข้างถี่ ทำให้มีเสียง

กระซิบ ไม่ยึด

มีระดับเสียงสูง-ต่ำของเสียงดนตรีร้อยเรียงกันค่อนข้างห่าง ทำให้มี

เสียงยืดยาวออกไป

3) การประสานเสียง เสียงร้องและเสียงดนตรีผสมกลมกลืนกัน

เสียงร้องและเสียงดนตรีไม่ผสมผสาน

กลมกลืนกัน

4) รูปแบบ มีการร้องซ้ำ มีการร้องแบบวน อื่นๆ

3. นักเรียนชื่นชอบเพลงนี้ เพราะอะไร อธิบายเหตุผล ..เพราะเป็นเพลงที่สนุกสนาน ฟังแล้วเกิดความรู้สึกสดชื่น สบายใจ... (พิจารณาตามคำตอบของนักเรียน โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน)

เกณฑ์การให้คะแนน

ผลงานมีความสมบูรณ์ชัดเจน ให้ 3 คะแนน
 ผลงานมีข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อย ให้ 2 คะแนน
 ผลงานมีข้อบกพร่องมาก ให้ 1 คะแนน

แบบประเมิน การนำเสนอผลงาน

คำชี้แจง : ให้ ผู้สอน ประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียนตามรายการที่กำหนด แล้วขีด ✓ ลงในช่อง
 ที่ตรงกับระดับคะแนน

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
		3	2	1
1	นำเสนอเนื้อหาในผลงานได้ถูกต้อง			
2	การลำดับขั้นตอนของเนื้อเรื่อง			
3	การนำเสนอมีความน่าสนใจ			
4	การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม			
5	การตรงต่อเวลา			
รวม				

ลงชื่อ.....ผู้

ประเมิน

..... /..... /.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ผลงานหรือพฤติกรรมสมบูรณ์ชัดเจน

ให้ 3 คะแนน

ผลงานหรือพฤติกรรมมีข้อบกพร่องบางส่วน

ให้ 2 คะแนน

ผลงานหรือพฤติกรรมมีข้อบกพร่องเป็นส่วนใหญ่

ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ	
12 - 15	ดี
18 - 11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง

แบบสังเกตพฤติกรรม การทำงานรายบุคคล

คำชี้แจง : ให้ ผู้สอน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน แล้วขีด

✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับระดับคะแนน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล ของผู้รับการประเมิน	ความมี วินัย			ความมี น้ำใจ เอื้อเฟื้อ เสียสละ			การรับฟัง ความ คิดเห็น			การแสดง ความ คิดเห็น			การตรง ต่อเวลา			รวม 15 คะแนน	
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1		

ลงชื่อผู้

ประเมิน

..... /..... /.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ	ให้	3	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง	ให้	2	คะแนน
ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้ง	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ	
ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12 - 15	ดี
8 - 11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง

แบบสังเกตพฤติกรรม การทำงานกลุ่ม

คำชี้แจง : ให้ ผู้สอน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน แล้วขีด
 ✓ ลงในช่อง
 ที่ตรงกับระดับคะแนน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล ของผู้รับการประเมิน	ความร่วมมือ กันทำ กิจกรรม			การแสดง ความคิดเห็น			การรับฟัง ความคิดเห็น			ความ ตั้งใจ ทำงาน			การ แก้ไข ปัญหา/ หรือ ปรับปรุง ผลงาน กลุ่ม			รวม 15 คะแนน	
		3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1		

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
 / /

เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้3คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง ให้2คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้ง ให้1คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ	
ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12 - 15	ดี
18 - 11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง

คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้าน	รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
		3	2	1
ใฝ่เรียนรู้	1. ตั้งใจเรียนรู้			
	2. เอาใจใส่ในการเรียน และมีความเพียรพยายามในการเรียน			
	3. สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ			
	4. ศึกษาค้นคว้า หาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่างๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม			
	5. บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบบางสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้			
	6. แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการต่างๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน			

แบบประเมิน คุณลักษณะอันพึงประสงค์

คำชี้แจง :ให้ ผู้สอน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน แล้ว

ขีด ลงในช่อง ที่ตรงกับระดับคะแนน

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

..... / /

บทสรุป

การดำเนินการระดับชั้นเรียน เป็นการดำเนินการของครูผู้สอนแต่ละคนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำโครงสร้างรายวิชา และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การนำการในชั้นเรียนเป็นการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในปัจจุบันจะมุ่งเน้นการจัดการจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากกว่าครูเป็นสำคัญ ทำให้การออกแบบหรือการวางแผนการจัดการเรียนรู้ต้องตระหนักถึงกิจกรรมที่เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ รู้ทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในชุมชนประเทศ และสังคมโลก ซึ่งประกอบไปด้วย การจัดทำโครงสร้างรายวิชา การจัดการเรียนรู้และการวางแผนการจัดการเรียนรู้ มีหลักการมายาวนานที่แสดงออกว่าผู้สอนควรคำนึงให้เกิดประสิทธิภาพเกิดความสำเร็จของการสอนของครู และการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในธรรมชาติของวิชานั้นๆ โดยการทำการศึกษาลักษณะของมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดแล้วนำมาวิเคราะห์ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างถูกต้อง ซึ่งการจัดทำแผนการเรียนรู้ควรทำล่วงหน้าสัปดาห์ต่อสัปดาห์ ไม่ต้องวางแผนภาพรวมเหมือนการวางแผนระยะยาว ซึ่งการวางแผนการเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา กระบวนการวางแผนที่จำเป็นต้องประกอบด้วย การศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การพัฒนาโครงสร้างรายวิชาหรือหน่วยการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นหัวใจของครู เสมือนเป็นเครื่องมือ นำทางไปสู่การจัดการจัดการการเรียนรู้ตามที่วางแผน การดำเนินการในชั้นเรียน โดยการวางแผนการจัดการเรียนรู้มี 2 ลักษณะ คือ การวางแผนระยะยาวและการวางแผนระยะสั้น ซึ่งทั้ง 2 ลักษณะของการวางแผนต้องเชื่อมโยงต่อกัน ดังนั้นครูผู้สอนควรคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ต้องตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ มีความยืดหยุ่นด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยต้องยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่ง